

“Bandrol Uygulaması’na İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin
5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu
değildir.”

Genel Yayın Sıra No

2016 / 09

ISBN No: 978-605-9050-85-2

Yayıncı Sertifika No: 12457

Yayına Hazırlayan

İstanbul Barosu Çevre ve
Kent Hukuku Komisyonu

İstanbul Barosu Yayınları

Şahkulu Mah. Serdar-ı Ekrem Cad. No:7

Galata-Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 63 25 / Faks: (0212) 293 89 60

Yayın Kurulu: (0216) 427 37 22

www.istanbulbarosu.org.tr

dergi@istanbulbarosu.org.tr

Tasarım / Uygulama / Baskı

Ege Reklam ve Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.

Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No: 4 / 1

347047 Ataşehir-İstanbul

Tel: (0216) 470 44 70 / Faks: (0216) 472 84 05

www.egebasim.com.tr

Birinci Basım: Mayıs 2016

Bu kitap İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararı ile bin adet basılmıştır.

İSTANBUL BAROSU

PANEL
İĞNEADA CİNAYETİ
TÜRKİYE'DE NÜKLEER
SANTRALLER

26 Aralık 2015
İstanbul Adalet Sarayı, Çağlayan Adliyesi

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

İSTANBUL BAROSU
PANEL

İĞNEADA CİNAYETİ!

AÇILIŞ

Av. Doç. Dr. Ümit KOCASAKAL
İstanbul Barosu Başkanı

Oturum Başkanı

Av. Alev Seher TUNA
İstanbul Barosu Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu Başkanı

Banan BOZOĞLU

Çevre Mühendisleri Odası Çevre Sorunları Araştırma
Merkezi Başkanı

"Nükleer Santraller ve Çevre Sorunları"

Özgün GÜRBÜZ

Gazeteci / Enerji Analisti

"Türkiye'nin Nükleer Santrale İhtiyacı var mı?"

Göksal ÇİDEM

Doğal Yaşamı Koruma Vakfı Kırklareli İl Temsilcisi
"Koruma alanındaki İstisnalar ve İğneada"

Prof. Dr. Tolca YARMAN

Okan Üniversitesi Öğretim Üyesi
"Nükleer Enerji Tartışmaları"

26 ARALIK 2015, Cumartesi Saat: 12.30-16.30
Çağlayan Adliyesi C1 BLOK Kat 3, SEMİNER SALONU

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ.....	7
AV. ALEV SEHER TUNA.....	9
BARAN BOZOĞLU.....	51
ÖZGÜR GÜRBÜZ	70
GÖKSAL ÇİDEM.....	87
PINAR DEMİRCAN	99
ERHAN KARAÇAY	107
TARTIŞMA	110
1994 VİYANA NÜKLEER GÜVENLİK SÖZLEŞMEESİ.....	143

İSTANBUL BAROSU

İĞNEADA CİNAYETİ

TÜRKİYE'DE NÜKLEER SANTRALLER

PANEL- 26 ARALIK 2015

Av. ALEV SEHER TUNA- Değerli katılımcılar, konuklar, sayın Vekilim hepimiz hoş geldiniz diyor, sevgi saygılarımı sunuyorum.

Bugün Panelimizin açılış konuşmasını afişte de gördüğünüz gibi, Baro Başkanımız Av. Doç. Dr. Ümit KOCASAKAL yapacaktı. Ancak, kendisi bir yurt dışı seyahatine gitmesi nedeniyle aramızda değil.

Başkanımız, Panele katılmadığı için üzgün olduğunu, konuyla şahsı ve İstanbul Barosu olarak yakından ilgilendiğini, sorunun hepimizin sorunu olduğunu ve sizlere selamlarını iletmemi istedi.

Ülkemizde, küreselleşme ve neoliberal politikalarla üretilen yabancı sermayeli büyük yatırımların, geri dönülemeyecek çevre tahribatı yaratan; HES- RES- Nükleer- Termik- Jeotermal enerji santralleri doğa- tarih- arkeoloji-tarım- iklim ve ekoloji demeden her şeyi yok etme boyutuna gelmiştir.

İstanbul Barosu olarak, hukukun üstünlüğü ve insan hakları ihlallerine karşı her zaman karşı durduk, hukuk mücadelesi verdik, vermeye devam ediyoruz. Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu olarak, sadece İstanbul değil, Türkiye'nin her yerinde yaşanan hukuksuzluklarda bize ihtiyacı olan vatandaşların yanında olup, destek vermeye devam ediyoruz.

Kırklareli İĞNEADA'da - TARİHİ-ARKEOLOJİK-DOĞAL SİT- alanları ile KARADENİZ'e vereceği telafisi mümkün olmayacak tahribat ile bölge halkı ve komşu ülkeler için tehlike arz eden Türkiye'nin 3.NÜKLEER ENERJİ SANTRAL'i kurulması planlanmaktadır.

Bugünkü Panel konumuz İğneada Nükleer Santrali. Gördüğünüz gibi bu santral bölge için Cinayet olacaktır. Bu nedenle Panel adını, durumun daha iyi anlaşılabilmesi için, tehlikesini ifade edebilmek için İĞNEADA CİNAYETİ olarak koyduk.

Değerli katılımcılarımız ve siz değerli konuklarımızla birlikte bu çok özel bölge olan İğneada ve yapılması planlanan 3. Nükleer Santralin, çevreye-insan sağlığına- ekosisteme vereceği zararları tartışacağız.

Hepinize tekrar hoşgeldiniz diyorum. Saygılar sunuyorum.

Katılımcılarımızı yerlerine davet ediyorum. Oturumda ilk sunumu ben yapacağım.

Elektrik Enerjisi ile ilgili Ulusal ve Uluslararası Hukuk Düzenlemeleri konusunu aktaracağım.

Av. ALEV SEHER TUNA
İstanbul Barosu Çevre ve
Kent Hukuku Komisyonu Başkanı
Türkiye Barolar Birliği Çevre ve
Kent Hukuku Komisyonu Üyesi

Elektrik enerjisi sektörü ekonomideki bütün kesimlere girdi veren, ancak bütün kesimlerden girdi almayan bir sektördür. Elektrik enerjisinin belki de en önemli özelliği üretimin kesintisiz devam etmesinin zorunlu oluşudur, gelişmekte olan bir ülkenin gelişmemesindeki en önemli nedenlerden biri de enerji kaynaklarının kıtlığı veya sahip olduğu zengin enerji kaynaklarından yeterli enerjiyi elde edememesi olduğu söylenebilir.

Türkiye’de Genel enerji politikamız kapsamında belirlenmiş ‘ulusal nükleer enerji politikamız’ bulunmamaktadır. Ayrıca, nükleer santral projelerinde başarı öncelikle santralin inşa edileceği yörede halkın sosyal kabulünün geliştirilmesiyle ilgilidir. Mersin, Sinop ve Kırklareli’nde Vatandaşlar, kendi yörelerinde nükleer santral kurulmasını istememektedirler.

Dünyada Fukuşima kazasından sonra nükleerin terkedilmeye ve yenilenebilir enerjiye yönelimin hızlandığını göstermektedir.

AB, dünyanın en büyük enerji ithalatçısı konumunda bulunmakta ve enerji piyasalarında etkin rol oynamaktadır. Bu nedenle, AB’nin enerji politikası sadece bölgesel değil küresel etkilere de sahip olmaktadır. 1970’li yıllarda yaşanan iki petrol krizi, enerjinin AB’nin gündeminde önemli yer tutmasına yol açmış ve konulan Tek Pazar hedefinin parçası olarak da enerji, AB’nin öncelikli konuları arasına girmiştir.

2009 Lizbon Antlaşması ile enerji başlığı Antlaşma metninin içine ilk defa eklenmiş, böylece **enerji** farklı bir boyut kazanmış ve **hukuki bir dayanağa sahip** olmuştur.

Ancak, Avrupa düzeyinde belirlenen enerji kuralları olmasına karşın pratikte 28 ulusal düzenleyici yapı mevcuttur. Bu nedenle, AB genelinde enerji üretim tesislerinin daha etkin kullanılmasıyla piyasa etkinliğini ve rekabeti artırmak, tüketiciler için uygun fiyatlarla üretim sağlamak ve

bir bütün halinde hareket etmek için entegre olmuş bir enerji piyasasına ihtiyaç duyulmaktadır. **Bu doğrultuda Enerji Birliği'nin oluşturulması** düşüncesi ortaya çıkmış ve **Avrupa Komisyonu Enerji Birliği'ne** ilişkin detaylı **eylem planını 25 Şubat 2015** tarihinde yayımlamıştır.

2013 yılı itibariyle dünya enerji tüketiminin %12,5'ine sahip olan **Avrupa Birliği**, tükettiği enerjinin %53'ünü ithal kaynaklardan temin etmekte ve **dünyanın en büyük enerji ithalatçısı konumunda bulunmaktadır.**

Önemli bir enerji tüketicisi olması nedeniyle AB'nin enerji politikası sadece bölgesel etkilere değil aynı zamanda küresel etkilere de sahip olmaktadır.

Bu nedenle AB'nin enerji politikasının güçlü hedeflere dayandırılması önem arz etmektedir. AB'nin enerji görünümü genel olarak dışa bağımlı bir profil çizmekte, bu da enerji arz güvenliğinin sağlanması, enerji pazarının iyi işlemesi, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanım oranının artırılması ve enerji ağlarının birbiriyle bağlantısının desteklenmesi konularını AB'nin öncelikli hedefleri arasına sokmaktadır.

AB'nin belirlediği politikalarda öncelikli hedeflerden birisi enerji arz güvenliğinin sağlanmasıdır. Bu nedenle de gaz arzını çeşitlendirmesi gerekmektedir. Enerji Birliği'nin oluşturulması sürecinde Komisyon, doğal gaz arz yönetmeliğinin gözden geçirilmesi, kapsamlı bir LNG stratejisi, yeni gaz tedarikçilerine ulaşılması hedefini koymaktadır.

AB, Enerji Birliği'nin oluşturulabilmesi için mevzuatın güçlendirilmesi, mevcut mevzuatların revize edilmesi ve bu mevzuatların AB yasalarıyla uyumlu olması gerektiğini düşünmekte, bu nedenle de belirlenen **eylem planında buna öncelik vermektedir.**

Bu hedeflere ulaşabilmek için rekabetçi, birbiriyle entegre olmuş ve sürdürülebilir tek enerji piyasasının oluşturulması gerekmektedir.

Ancak, hala entegre olmuş bir enerji piyasasının kurulamamış olması, tek bir tedarikçiye olan aşırı bağımlılık (**Rusya**'ya olan yaklaşık %33 bağımlılık oranı), kullanılan enerjinin %53'ünün ithal kaynaklardan oluşması gibi sebepler bu hedeflere ulaşılmasında engel teşkil etmektedir.

Bu nedenle, bu engellerin üstesinden gelebilmek ve tek bir ses olarak konuşabilmek için Enerji Birliği'nin oluşturulması gerektiği düşünülmüş ve 2015 Şubat ayında Komisyon tarafından detaylı eylem planı yayımlanmıştır.

AB'nin enerji güvenliğini sağlamaya yönelik olarak dış ilişkilerinde izlediği politikaları çok taraflı ve tek taraflı ilişkiler olarak gruplandırmak yerinde olacaktır.

Birliğin tek taraflı ilişkileri, örneğin AB Rusya ilişkilerinde olduğu gibi, enerji güvenliği endiselerine dayalı ilişkiler şeklinde gerçekleşmektedir. Bu ilişkilerin gerçekleştirilmesindeki en büyük etken ise Rusya'nın Birliğin doğal gaz ihtiyacını karşılayan en önemli ülke konumunda bulunmasıdır.

Bu sebepten dolayı AB Rusya ile olan enerji diyaloguna büyük önem vermektedir.

Bunun yanında çok taraflı ilişkiler incelendiğinde ise Birliğin daha çok enerji alanındaki iş birliğini arttırmaya yönelik olarak bölgesel ve uluslararası çalışmalara büyük önem verdiği dikkatleri çekmektedir.

Bu çalışmalardaki asıl amaç ise AB'nin ithalat bağımlılığı içinde bulunduğu sorunlu **Orta Doğu** ve **Rusya** gibi tek taraflı tedarik kaynaklarından sağlamış olduğu enerji kaynaklarını çeşitli bölgelere yayarak bölgesel enerji iş birliği girişimlerini hayata geçirerek enerji arz güvenliğini sağlamaktır.

AB doğal gaz alımında Rusya'ya olan bağımlılığını azaltmaya yönelik olarak çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bunlardan en ileri düzeyde gerçekleşen -INOGATE Programı çerçevesinde **Kafkas ve Orta Asya ülkelerine teknik yardım yapılmasıdır**. Bu proje sayesinde AB enerji arz güvenliğini uzun vadede sağlamayı hedeflemiştir.

Bunun yanında verilen uzun vadeli teknik yardımlar aracılığıyla özellikle Karadeniz bölgesinde bu amaca uygun olacak şekilde arz güvenliğinin sağlanması da karara bağlanmıştır.

Bu proje sayesinde **AB** birçok ülke ile ikili anlaşmalar kurma fırsatı bulmaktadır. Günümüzde INOGATE Anlaşmasını imzalayan 21 ülke olmasına rağmen **en az 50'ye yakın ülke de işbirliği içerisinde bulunmaktadır**.

Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru Projesi (TRACECA Programı)

TRACECA Projesi 1993 yılında Brüksel'de beş Orta Asya (Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan) ve üç Kafkasya (Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan) devletlerinin bakanlarının katılımıyla

gerçekleştirilen bir konferans sonucunda belirlenmiştir. TRACECA Projesi-ne günümüzde Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Bulgaristan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Romanya, Tacikistan, **Türkiye**, Türkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan'dan oluşan **13 bölge ülkesi ile AB dahildir.**

Türkiyede olduğu gibi, Bu proje kapsamında gerçekleştirilmeye-çalışılan otoyollar, demiryolları, havacılık ve deniz tasımacılığı alan-larındaki dev alt yapı projeleri sayesinde uluslararası yatırımcılar dikkatlerini bölge ülkelerine yoğunlaştırmıştır.

Bu proje ile AB zengin enerji kaynaklarına sahip olan bölgenin yeni bağımsız devletlerine olan ulaşımını **Rusya Federasyonu ve İran'ı devre dışı** bırakacak şekilde gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı

10 Mayıs 2005 tarihinden itibaren petrol pompalanmaya başlanan hat Türkiye'nin 21'inci yüzyılın enerji koridoru olacağı savının somut en büyük adımı olması açısından son derece önemlidir.

Türkiye, bu hattın inşası ile enerji koridoru olma iddiasında ne kadar haklı olduğunu AB'nin artan enerji ihtiyacının karşılanmasında önemli bir transit ülke olduğunu göstererek kanıtlamaktadır.

AB açısından hattın önemi tüm dünya için olduğu gibi kaynak çeşitlili-ğinin sağlanmasına yönelik Rusya'ya alternatif yeni bir ihracat hattı olma-sıdır.

Özellikle nükleer santrallere yönelik olarak artan tepkiler neticesinde nükleer santrallerin kapatılmasına dair çeşitli kararlar alınması, ilerleyen dönemde AB genelinde elektrik üretiminin doğalgaz santrallerinden kar-şılanacağı savını kuvvetlendirmektedir.

I. ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

1. Nükleer Güvenlik Sözleşmesi ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA kuralları) Özellikle 1986 yılında meydana gelen Chernobyl **kazasından sonra nükleer enerjide güvenliğe ilişkin** standartların ulus-lararası düzeyde birbiriyle uyumlu hale getirilmesi ve ortak temel ilkelere oturtulmasına yönelik çabalar hızlanmıştır.

Bu çabaların sonucunda **bir dizi uluslararası anlaşma ortaya çıkmıştır.** Bu ortak çabaların belki de en önemlisi **1994 yılında Viyana'da** kabul edilen ve **1996 yılında yürürlüğe giren Nükleer Güvenlik Sözleş-mesi** (Convention on Nuclear Safety)

2. AB Nükleer Güvenlik Direktifi

Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (European Atomic Energy Community, EAEC veya Euratom) **1957** yılında **üye devletlerin nükleer enerjinin barışçıl kullanımına yönelik araştırmalarını** koordine etmek için kurulmuştur. Fakat nükleer güvenlik konusu yakın zamana kadar AB düzeyinde düzenleme altında olmamıştır.

Ancak bir yandan nükleer santral yatırımlarının artması, bir yandan özellikle Fukushima kazası sonrasında AB'ye 2004 yılında katılan yeni üye ülkelerin bir bölümündeki nükleer santrallerin güvenliğine ilişkin endişeler, nükleer enerjide güvenliğe ilişkin AB düzeyinde bir yasal çerçevenin oluşması için, 2009 yılında AB Konseyi "nükleer tesislerin güvenliğine ilişkin topluluk çerçevesi"ni oluşturan bir direktifi (**AB Direktifi**) kabul etmiştir.

Nükleer kazalar sonrası hukuki sorumluluğa ilişkindir. Uluslararası alanda nükleer enerjiye ilişkin iki taraflı düzenlemeler de mevcut bulunmaktadır.

Mevcut uluslararası hukuki sistem, nükleer hukuki sorumluluk açısından çok seçenekli ve grift bir menü arz etmektedir:

(1) 1960 tarihli Paris Konvansiyonu,

(2) Değiştirilmiş Paris Konvansiyonu,

(3) 1963 tarihli Viyana Konvansiyonu,

(24) Değiştirilmiş Viyana Konvansiyonu,

(5) Paris ve Viyana Konvansiyonlarını Birleştiren Müşterek Protokol, ve

(6) İlave Tazminat Konvansiyonu.

Sanayileşmiş ülkelerin çoğu uluslararası konvansiyonlara taraf değildir. Örneğin, Japonya, Kore, Çin, ve Kanada bu konvansiyonlara taraf değildir. İsviçre, yakın zamana kadar ABD bu konvansiyonlara taraf olmamışlardır. ABD'nin taraf olduğu ek tazminat konvansiyonu kendi milli hukukuna bir değişiklik getirmemektedir. Her ne kadar İsviçre taraf oldu ise de bu konvansiyonlar daha yürürlüğe girmemiştir.

1-PARİS VE BRÜKSEL KONVANSİYONLARI

Paris Konvansiyonu nükleer kazalardan dolayı zarara uğrayanlar için yeterli ve hakkaniyete uygun tazminat sağlanması arzusu ve bu sorumluluğa değişik ülkelerde uygulanacak temel kuralları yeknesaklaştırma ihtiyacını göz önüne alarak hazırlanmıştır.

Paris Konvansiyonu iç hukuk kurallarını değiştiren maddi milletlerarası hukuk kuralları getirmektedir. Bu Konvansiyon, 29 Temmuz 1960 yılında imzalanmış olup, 28 Şubat 1964'te Ek Protokol (Additional Protokol) ile değişikliğe uğramıştır. Paris Konvansiyonu 1 Nisan 1968'te yürürlüğe girmiştir. Paris Konvansiyonu Protokoller aracılığıyla 1964, 1982 ve 2004'te üç defa değişikliğe uğramıştır.

Paris Konvansiyon'ndaki tazminat miktarlarını artırabilmek için Brüksel Konvansiyonu imzalanmıştır. 31 Şubat 1963 tarihli Paris Konvansiyonu'na Ek Brüksel Konvansiyonu, 28 Şubat 1964 tarihinde bir Ek Protokol ile değişikliğe uğratılmıştır.

Brüksel Konvansiyonu, 4 Aralık 1974 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Brüksel Konvansiyonu Paris Konvansiyonu'nun bir üst seviyesi gibi görev görür. Gerçekten, Brüksel Konvansiyonu'na taraf olabilmek için Paris Konvansiyonu'na taraf olmak gereklidir (BK. md. 19) ve Brüksel Konvansiyonu'nun yürürlük süresi Paris Konvansiyonu'na bağlanmıştır (BK. md. 23(a)). Brüksel Konvansiyonu Protokoller aracılığıyla 1964, 1982 ve 2004'te üç defa değişikliğe uğramıştır.

Türkiye Brüksel Konvansiyonu ve eklerine taraf değildir.

Avrupa Nükleer Enerji Mahkemesi (ENET-European Nuclear Energy Tribunal), 20.12.1957 tarihinde Nükleer Enerji Alanında Güvenlik Denetiminin Kurulması hakkında Konvansiyon (Establishment of a Security Control in the Field of Nuclear Energy) ile kurulmuştur.

2-VİYANA KONVANSİYONU

Nükleer zarardan hukuki sorumluluğa ilişkin bir uluslararası sözleşmenin, anayasal ve sosyal açıdan farklı ulusların arasındaki dostluğu geliştireceği inancı ile Nükleer enerjinin barışçıl amaçlar ile kullanılması sonucunda oluşabilecek zararlara karşı mali korumanın asgari standartlarını oluşturmak amacı ile Viyana Konvansiyonu (VK.) imzalanmıştır (VK. Başlangıç).

Viyana Konvansiyonu'na taraf olan ülkeler Konvansiyon üzerine doğacak ihtilafları önce barışçıl yollar ile çözmeye çalışacak eğer başaramazlar ise; tarafların birisinin talebi üzerine tahkime veya Uluslararası Adalet Divanı (International Court of Justice) gidecektir (VEP md. 17 ile değişik VK md. XX A(1), (2)). Viyana Konvansiyonu'na taraf ülkeler uyumsuzluk çözümüne ilişkin hükümleri kabul etmek zorunda değillerdir (VEP md. 17 ile değişik VK md. XX A(3)). Viyana Konvansiyonu evrensel karaktere sahip bir antlaşmadır.

Halen 31 ülke Konvansiyonatarafolarak bulunmaktadır. 1997 yılında Viyana Konvansiyonu'nu Tadil Eden Protokol (VEP) ile değişikliklere uğramıştır.

3. NÜKLEER ZARARIN İLAVE TAZMİNİ KONVANSİYONU

Nükleer zararın tazminini artırma düşüncesiyle Viyana ve Paris Konvansiyonlarının sağladığı araçları geliştirmek ve bu araçlara ilave araçlarla dünya çapında bir sorumluluk rejimi kurma amacıyla Nükleer Zararın Ek Tazmini Konvansiyonu (Convention on Supplementary Compensation for Nuclear Damage), 29.9.1997 tarihinde imzalanmıştır.

5. VİYANA VE PARİS KONVANSİYONLARININ UYGULANMASINA İLİŞKİN MÜŞTEREK PROTOKOL

MÜŞTEREK PROTOKOL

Çernobil felaketine ilk yanıt Viyana ve Paris Konvansiyonlarını birleştiren müşterek protokol olmuştur. **Çernobil kazasından** sonra müşterek protokol hızlıca hazırlanıp imzalanarak uygulamaya sokulmuştur.

Bir Konvansiyona taraf olan ülke, diğer konvansiyona taraf değildi. Bunun sonucu olarak bir Konvansiyon sınırları içerisindeki bir nükleer kazaya diğer Konvansiyon hükümleri uygulanmamaktaydı.

NÜKLEER MADDE DEPOLARI

Paris Konvansiyonu nükleer madde depolarının, nükleer fabrika kapsamında nükleer tesis sayılmasını öngörmüştür (PK. md. 1 (a) ii).

Viyana Konvansiyonu ise nükleer madde depolarını ayrı bir kategori nükleer tesis olarak saymaktadır. Bununla birlikte, nükleer maddelerin taşınması için esnasında kullanılan depolar, Viyana Konvansiyonu uyarınca da nükleer tesis sayılmamaktadır (VK. md. I (1) j, iii).

NÜKLEER SİGORTA

Devletler işletenlere asgari hukuki sorumluluk miktarlarını karşılamak için sigorta veya benzeri mali güvence zorunluluğu getirebilir (PEP (2004) md. I(K) ile değişik PK md. 10(a)).

YARGISAL KORUMA

Kural olarak, nükleer kazanın topraklarında meydana geldiği Paris ve Viyana Konvansiyonu'na taraf Devlet mahkemesi yetkilidir (PK. md. 13 (a); PCÉM. md. 54/II; VK. md. XI (1)). Taraf Devletin hangi mahkemesinin yetkili olacağı konusunda ise ulusal mevzuata bakılır.

Uluslararası Hukuk-Nükleer Tesis İşletenin Hukuki Sorumluluğu:

Uluslararası anlaşmalar ve federal yasalar nükleer enerji sektörüne **giriş teşvik etmek** üzere işletenin sorumluluğunu miktar olarak kısıtlamış ve santral tedarikçilerinin sorumluluklarını kaldırmışlardır.

Bu **batısında Bulgaristan** doğusunda **Ermenistan** tarafından işletilen **nükleer santraller bulunan Türkiye için nükleer hukuki sorumluluk meselesi çok önemlidir.**

Nükleer kazalardan kaynaklanan zararın çok büyük olması ve bu zararın sınır aşan bir karakterde oluşu yüzünden nükleer kazalardan sorumluluk, milletlerarası hukukta, ulusal özel hukuktan farklı esaslara bağlanmıştır.

ÜLKELERİN İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

Nükleer enerjiye yönelik düzenlemeler, şu amaçlar etrafında toplanmaktadır:

1. **Radyasyon güvenliği** (Standartlaştırma): 1994 tarihli Nükleer Güvenlik Konvansiyonu (**Nuclear Safety Convention**), ulusal nükleer güvenlik mevzuatının nasıl düzenleneceğine ve etkin bir nükleer tesis lisanslama sisteminin nasıl kurulacağına dair hükümler içermektedir. Taraf Devletler, iç hukuklarını bu sözleşmeye göre düzenlemişlerdir.

2. **Tesislerin işletme ruhsatı** (Lisanslama): Bu konu, Devletlerin idare hukukunu ilgilendirmektedir. ABD'de ve Avrupa'da açılan nükleer enerji santrallerin açılmasını engelleme amaçlı komşu mülk sahipleri ve aktivist çevre grupları tarafından açılan davalar bu kategoridedir. Genelde bu davalar yargılama hukukundan doğan yargılama konusunun yokluğu (**ripeness**) ilkesi üzerinden reddedilmektedir.

3. Hukuki sorumluluk : Ulusal devlet nükleer sorumluluk düzenlemelerinde, nükleer risk ve nükleer enerjiden beklenen fayda arasında yeterli denge kurulmalıdır.

4. Nükleer felakete ilişkin hazırlık ve nükleer afet yönetimi: Bu konu da, Devletlerin idare hukukunu ilgilendirmektedir.

5. Atıkların depolanması ve Tesislerin sökümü: Bu meseleler de çevre hukukunu ilgilendirmektedir. Bu alanlardaki düzenlemeler menfaat dengesini işleyen ve devlet arasında paylaşmaktadır. **Pek çok ülke nükleer enerji tesislerinin sökümü konusunda önceden düzenleme yapmıştır.** Örneğin İsveç Nükleer Enerjinin Devreden Çıkarılması Yasası'na dayanarak 1999 ve 2005'te iki reaktör sökümü yapmıştır.

Belçika ise **nükleer tesislerin sökümü için ayrı yasa çıkararak** reaktör ömrünü 40 sene ile sınırlandırmıştır.

6. Bilgi Edinme Hakkı: Vatandaşların nükleer enerji faaliyetlerine ilişkin bilgi edinme hakkı insan hakları hukukunu ilgilendirmektedir.

Genellikle, nükleer felaketlerden etkilenmiş veya sosyal demokrat ülkeler korumacı bir hukuk düzenini tercih ederek nükleer enerji tesisleri işletenlerin sorumluluğunu kısıtlamamıştır. Milli nükleer enerji endüstrisi olan ülkeler ise nükleer enerjiyi desteklemek amacıyla sorumlulukta çeşitli sınırlamalar öngörmüşlerdir.

Nükleer hukuki sorumluluk nükleer enerji santrali yatırımına başlanmadan evvel mümkün olan en güçlü hukuki araçlar ile kodifiye edilmiştir.

Nükleer sorumluluk hukuku eyaletlere bırakılmamış ve federal hukuk düzeyine çıkartılarak ulusallaştırılmıştır.

Nükleer hukuk Nükleer hukuki sorumluluk ABD, Meksika Birleşik Devletleri, İsviçre Konfederasyonu, Rusya, Çin, Kanada ve Güney Afrika ülkelerinde **federal düzeydedir**.

Federalizasyon ile **nükleer hukuki sorumluluk** eyalet seviyesinden **ulusal düzeye** çıkartılmakta ve her reaktör kurulduğu zaman eyalet bazında dava açılması engellenmektedir. Federalizasyonun bir diğer sonucu da eyalet bazında değişen hukuki sorumluluğun yetersizliğidir. Örneğin, Amerikan Anayasa Mahkemesine göre davanın somut özelliklerine bağlı eyalet haksız fiil tazminatı nükleer zarar için yeterli bir çare olmayacaktır.

1. JAPONYA

Japonya, Hiroşima ve Nagazaki felaketlerine uğramış ve toplumsal olarak radyasyonun olumsuz sonuçlarını 64 yıldır yaşamakta olan bir ülkedir

Japonya da nükleer enerjiye ilişkin ilk hukuki düzenleme, **Atomik Enerji Temel Yasası'dır.**

Daha sonra, Nükleer Kaynak Maddeleri, Nükleer Yakıt Maddeleri ve Nükleer Reaktörlerin Düzenlenmesi hakkında Yasa (**Düzenleme Yasası**) ile Radyoizotop Kaynaklı Radyasyon Risklerinin Önlenmesine ilişkin Yasa çıkarılmıştır.

Düzenleme Yasası'nda nükleer enerji kullanımına yönelik bütün faaliyetlere ilişkin çerçeve öngörülmüştür. Yasada ayrıntılı bir lisanslama rejimi bulunmaktadır.

Japonya Paris ve Viyana konvansiyonlarına taraf olmadığı halde ulusal mevzuatı bulunmaktadır.

Japonya'da nükleer kazalardan dolayı hukuki sorumluluk, iki ayrı düzenlemede ifade bulunmaktadır; Nükleer Zararlardan Sorumluluk Yasası (**Law on Compensation for Nuclear Damage**) ve Tazminata ilişkin Sorumluluk Anlaşmaları Yasası, nükleer reaktör işletilmesi, nükleer yakıt maddelerinin kullanımı ve imali, kullanılmış nükleer yakıt maddelerinin saklanması ve yeniden işlenmesi gibi faaliyetlerden doğan nükleer zararın tazmin edilmesini öngörmektedir.

NZSY'de nükleer zarar, nükleer yakıt maddelerinin ayrıştırılmasının, nükleer yakıt maddelerinin ışınımının (**radiation**) ya da böyle maddelerin toksik doğasının etkilerinden sonuçlanan zarar olarak tarif edilmektedir (NZSY md. 2). Nükleer zarar tarifinin özel hukuktaki kişisel, eşyaya ilişkin ve çevresel zararı kapsadığı da kabul edilmektedir. NZSY olağanüstü doğal afetler hariç olmak üzere nükleer zarardan tesis işletenini ve nükleer maddelerin taşınması esnasında ortaya çıkan nükleer zararlardan da göndereni sorumlu tutmaktadır. Japonya, Paris ve Viyana Konvansiyonlarına taraf olmamasına rağmen, mevzuatını bu Konvansiyonlardaki işletenin kusursuz sorumluluğu ve sadece işletenin sorumluluğu (**channelling**) gibi ilkelerle uyumlu hale getirmiştir. Ancak, NZSY uyarınca işletenin sorumluluğu, sınırsızdır.

1994 yılında Tazminat Yasası md. 85'te yapılan bir değişiklik ile nükleer zararlar ürün yapımından mesuliyet hükümleri kapsamında çıkartılmış-

tir. Bu yasanın sonucu olarak nükleer tesisin tedarikçilerinin sorumluluğu ortadan kaldırılmıştır ve işletenin münhasır sorumluluğu ilkesi hayata geçirilmiştir

Nükleer zararlara ilişkin herhangi bir hak düşürücü süre veya zamanaşımı öngörülmediği için, Japon Medeni Kanunu'ndaki genel zamanaşımı süreleri nükleer zararlara uygulanacaktır. Bunun sonucunda işletenin sorumluluğu, mağdurlar zararı ve sorumlu işleteni öğredikleri tarihten itibaren 3 sene geçtikten sonra, her halükarda 20 yıl geçtikten sonra zamanaşımına uğrayacaktır. Japon hükümeti işleten ile özel sigortaların karşılamadığı kısmı karşılamak için anlaşma yapabilir.

2. ALMANYA

Alman nükleer enerji programı 1950'lerin sonunda başlamıştır. Federal Cumhuriyetin nükleer programının hukuki dayanağını 1959 tarihli **Atom Enerjisi Yasası** ve ona dayanılarak çıkarılan tüzükler oluşturuyordu. Atom Enerjisi Yasası'nın (AEY) amaçları arasında, nükleer enerji ve iyonlaştırıcı radyasyon sonucu doğan zararların tazmini ile Federal Alman Cumhuriyeti'nin nükleer enerji ve radyasyon korunmasına ilişkin uluslar arası yükümlülüklerini yerine getirilmesi de sayılmıştır.

Günümüzde radyasyon kaynaklı zararlar 2002'de çıkarılmış olan Alman Atomik Enerji Yasası'nda düzenlenmektedir.

Almanya Paris ve Brüksel Konvansiyonlarını 1 Ekim 1975'te onaylamıştır. Almanya Paris Konvansiyonu'nu onaylamıştır ve Alman hukukunda Paris Konvansiyonu doğrudan uygulanır. Almanya, bunlara ek olarak Müşterek Protokol'e de üyedir. Federal Almanya'daki eski hükümet, ticari amaçlarla nükleer enerji kullanımının önüne geçmek istemekteydi. Bu amaçla Federal Hükümet ile nükleer tesis işletenleri arasında bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmadan sonra Ticari Elektrik Üretimi için Nükleer Enerji Kullanımının Yapısal Tasfiyesi hakkında Kanun43 (**Gesetz zur Beendigung der Kernenergienutzung zergewerblichen Erzeugung von Elektrizität**) çıkarılmıştır.

Atomik Enerji Yasası izin prensibi üzerine inşa edilmiştir. Yetkili idare tarafından nükleer tesisin lisanslanması esnasında nükleer zararlara karşı 2,5 Milyar Euro'yu aşmamak üzere finansal güvence zorunluluğu getirilir. Almanya sınırları içerisinde gerçekleşen nükleer zararlardan dolayı işletenlerin sorumluluğu sınırsızdır.

3. AVUSTURYA

Avusturya 1964 yılında Nükleer Hasarlardan Hukuki Sorumluluk Yasası'nı (**Atomhaftpflichtgesetz**) kabul etti. Avusturya Paris veya Viyana Konvansiyonları'na taraf olmamasına karşın bu yasada sadece işletenin sorumluluğu ilkesi (**channelling**) kabul edilmiştir.

Bu yasa 1 Ocak 1999'da yürürlüğe giren Radyoaktif Kaynaklı Zararlardan Hukuki Sorumluluk hakkındaki Federal Yasa ile değiştirildi. 1998 tarihli düzenleme **geriye etkili olarak yürürlüğe** girdi. Avusturya hukuku, nükleer kaynaklı hadiselerden sorumluluğa maddi kısıtlamalar getirmektedir. Avusturya Yasasının 22. Maddesi gereğince, mağdurlar zararın meydana geldiği ülkede veya kaynaklandığı ülkede dava açabilir veya ihtiyati tedbir talebinde bulunabilir. Bu yasanın amacı Avusturya hukukunu ve mahkemelerini nükleer kaynaklı hadise nerede gerçekleşirse gerçekleşsin yetkili kılmaktır.

Radyoizotoplar işletenlerin sorumluluğu kısıtlanmamış kusur sorumluluğudur. 1999 yılında yapılan değişiklik ile nükleer zarardan mesuliyet, **çevrenin eski hale getirilmesini de kapsamaktadır.**

4. İSVİÇRE

İsviçre, nükleer enerjinin yol açtığı zararlardan doğan hukuki sorumluluğu, 23.11.1959 tarihinde "Radyasyona Karşı Korunma ve Atom Enerjisinin Barışçıl Amaçlarla Kullanımına İlişkin Federal Yasa" ile düzenlemiştir. Bu düzenleme öncesi sorumluluk genel hükümlere, yani İsviçre Borçlar Yasası hükümlerine tabi bulunmaktaydı. Bu yasa, 1983 yılında Nükleer Medeni Sorumluluk Yasası (**Loi sur la responsabilité civile en matière nucléaire**) ile değiştirilmiştir. Yasa ile kusursuz ve sınırsız sorumluluk ve sorumluluğun işletene yöneltmesi kabul edilmektedir. İsviçre'de **nükleer tesis işletenleri, sigorta yaptırmak veya eşit mali güvence getirmek zorundadırlar. İsviçre Federal Hükümeti** (Konfederasyon) işlettiği tesisler için sigorta yaptırmak **zorunda değildir.**

5. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TUTUMU

Avrupa Birliği'nin Çevre Konulu Direktifi (2004/35/EC) nükleer zararı açıkça Direktif kapsamı dışında bırakmıştır (md. 4/4)71. İspanya Avrupa Birliği Direktifin (2004/35/EC (21 Nisan 2004)) uygulamak üzere çıkardığı 26/2007 nolu Çevre Mesuliyeti Yasası md. 3/5 nükleer zararları yasa kapsamından çıkarmıştır. İkinci Stratejik Enerji Politikası Değerlendirmesinde, A.B. Komisyonu, uluslararası konvansiyonlardan daha tutarlı ve uyumlu bir

sorumluluk politikasının geliştirilerek A.B. vatandaşlarına daha çok koruma sağlanmasını önermektedir. Buna ek olarak, nükleer hukuki sorumluluk konvansiyonlardaki sınırların üzerinin sigorta ile veyahut üye devletler garanti ile kapsanmasını önermektedir.

DESTEKLEYİCİ İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİ

1. FRANSA

Fransa Cumhuriyeti'nde yaklaşık 60 tane nükleer tesis bulunmaktadır ve bu tesisler toplam elektrik üretiminde % 75 ile % 80 arasında bir paya sahiptir. **Fransa dünyada nükleer enerji üretiminde ABD'den sonra ikinci sırayı almaktadır.**

Fransa, Paris Konvansiyonu'nu 9 Mart 1966 tarihinde, Paris Konvansiyonu'na Ek Protokol'ü 30 Mart 1966 tarihinde onaylamıştır. Fransa ayrıca 25 Mart 1965 tarihli Nükleer Maddelerin Deniz Yolu ile Taşınmasına dair Sorumluluğa ilişkin Brüksel Konvansiyonu'na (*Brussels Convention related to the Liability in the Field of Maritime Transportation of Nuclear Materials*) da taraftır.

Nükleer enerjiye ilişkin değişik alanlarda çok sayıda mevzuat bulunmaktadır.

Bunlar arasında kamu hukuku karakterli olanlar olduğu gibi özel hukuka ilişkin olanlar da vardır. 1934'te İşçileri Radyoaktif Maddelere Karşı Koruma hakkında Kararname çıkarıldıktan sonra 1937 yılında Doğal Radyoelementlerinin Sınıflandırılmasına ilişkin Kararname çıkarılmıştır. 1945 yılında çıkarılan bir Kanunla Atom Enerjisi Komiserliği (***Commissariat à l'Energie Atomique***) kuruldu. Bu güçlü merkezi kuruluş Fransız nükleer tesis ve radyasyon korunması rejimini düzenlemek için kurulmuştu. Önem arzeden nükleer tesisler, 11.12.1963 tarihli Kararname uyarınca izin sistemi ile kurulmaktadır. Söz konusu tesisler, nükleer güç santralleri ile nükleer sanayi tesisleridir. Diğer tesisler ise 19.07.1976 tarihli Çevre Koruma Kanunu'na tabidir. Fransa'da nükleer hukuki sorumluluk, 30.10.1968 tarihli Uyum Yasası ile düzenlenmiştir. Yasa, Paris Konvansiyonu hükümlerini Fransız hukukuna aktarmakta ve Paris Konvansiyonu uyarınca taraf Devletlere takdir yetkisi tanınmış önlemleri düzenlemektedir. Bu Yasa, 16.06.1990 tarihli Yasa ile değişikliğe uğratılmıştır. Bu Yasada, nükleer kazadan doğan zarar, kişisel zararlar (ilaç ve hastane masrafları, ölüm halinde mirasçılara ödenen miktar), bölgenin tahliyesi ve halkın barınması için masraflar, dolaylı zararlar (kazanç, üretim ve değer kaybı), çevre kirliliğinin

temizlenmesi masraflarıdır. Uyum Yasasında, nükleer tesis işletenlerinin azami sorumluluk miktarı 600.000.000 FF (yaklaşık 74.500.000 SDR.81) ile sınırlandırılmıştır. İşletenin sorumluluğu, mağdurun zararı ve sorumlu işleteni öğrendiği tarihten itibaren 3 yıl sonra, her halükarda 10 yıl sonra sona ermektedir. Bu süre geçirildikten sonra talep edilen zararlar için ise Fransız Devleti işletenin sorumlu olduğu azami miktar kadar ödeme yapacaktır. 1973 yılında çıkarılan Kararname nükleer risklerin sigortası düzenlenmiştir. Bu Kararname ile karadaki ve seyyar haldeki nükleer tesislerin sorumluluğunu sigorta etmek üzere Merkezi Reinsürans Fonu yetkilendirilmiştir.

Bütün bu dağınık mevzuatı tek elde toplama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. **13 Haziran 2006 tarihli ve 2006-686 Nükleer Saydamlık ve Güvenlik Yasası Fransa'nın nükleer alandaki ilk çerçeve yasasıdır.**

2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Nükleer zararların tazmini konusunda hukuki sorumluluk düzenlemeleleri, **ilk olarak** Amerika Birleşik Devletleri'nde (**ABD**) yapılmıştır.

ABD'de, nükleer zararlar dolayısıyla sorumluluk konusu, ilk kez 1954 yılında Atom Enerjisi Yasası (**AtomicEnergyAct**) ile gündeme gelmiştir. Bu yasa, daha sonradan 1957 yılında PAA. (**PriceAnderson Yasası/PriceAndersonAct**) ile değişikliğe uğramıştır.

ABD Kongresi 1946'da Atomik Enerji Yasası'nı kabul ettiği zaman nükleer enerjinin devlet tekelinde olmasını öngörmüştü. 1954 yılında yapılan bir değişiklik ile özel sektöre de nükleer enerji alanına girme imkanı tanındı. Özel sektör bir konsorsiyum olarak deneme amacıyla ilk reaktörü inşa ettikten sonra işletim ile ilgili çok büyük sorumluluk riskini gördü. Özel sektör temsilcileri konuyla ilgili kurulan Kongre komisyonuna sorumluluğu kısıtlanmaz ise nükleer elektrik piyasasından çekilmek zorunda kalacağını bildirdi.

PAA.'nın çıkarılma amacı, Amerikan nükleer enerji sanayiini desteklemektir. ABD'de özel sigortalar nükleer zararı poliçelerde kapsam dışı tuttuklarından dolayı, nükleer tazminat talepleri PAA tarafından karşılanmaktadır. Anayasa Mahkemesi PAA'nın yasama gerekçelerine bakışı ile ABD Kongresi'nin niyeti özel sektör eliyle nükleer enerji üretiminin önündeki ekonomik engellerin ortadan kaldırarak aynı anda nükleer felaket esnasında kamusal tazminat sağlamaktır.

PAA. federal bir yasadır. Kural olarak ABD.'de hukuki sorumluluk, federe devletlerin (eyaletler) yetkisine giren bir konudur. Hukuki sorumluluk, eyaletler tarafından düzenlenmektedir. PAA.'da eyalet düzenlenmelerinin uygulanmayacağı açıkça belirtilmemiştir. Bu sebeple eyalet düzenlemeleri de federal düzenlemeler ile çatışmadıkları ölçüde uygulanabilecektir⁹⁸.

1979 yılında gerçekleşmiş olan TMI kazasında ENO. kapsamı dışında kalmıştır. Bu olayda zarar, PAA. çerçevesinde sigortacılar tarafından ödenmiştir. 1988 yılında yapılan değişiklikle önleyici tahliye (**precautionaryevacuation**) nükleer hadise olmasa bile tazmin edilebilir bir nükleer zarar kapsamına sokulmuştur.

Şu an ABD'de faal durumda olan 104 adet nükleer tesisten dolayı nükleer **tesis başına** bir tek nükleer kazadan doğan toplam sorumluluğun azami miktarı yaklaşık **13 Milyar USD.**'dir. Bu miktarlar enflasyon miktarınca güncellenmektedir.

Nükleer tesis işletenin sorumluluğu, kusursuz ve sınırlıdır. İşletenin sorumluluğu tehlike sorumluluğudur. İşleten, bu sorumluluğunu, ABD'de mevcut olan iki havuzdan birine sigorta ettirebilecektir. **PAA'nın ilk 43 yıllık süresinde, nükleer sigortacılar, 151 Milyon USD ve Amerikan Enerji Bakanlığı** (Department of Energy), **65 Milyon USD tazminat ödenmiştir.**

ABD, Paris ve Viyana Konvansiyonlarına taraf değildir. Bunun sebebi ise bu Konvansiyonlara taraf olmanın Amerikan nükleer sanayisini hukuken zayıf bir konuma koyması olduğu belirtilmektedir. ABD gelişmiş iç hukukunun varlığı sebebiyle uzun zaman uluslararası nükleer hukuki sorumluluk konusundaki uluslararası anlaşmalara taraf olmamıştı. ABD, İlave Tazminat Konvansiyonu'nun ("Convention on Supplementary Compensation for Nuclear Damage") çıkartılmasında aktif olarak rol oynamıştır.

3. İNGİLTERE

1965 yılında çıkarılan Nükleer Tesisler Yasası (Nuclear Installations Act) İngiltere'de nükleer tesis işletme lisansı alan kişilerin sorumluluğunu ve sorumluluk anlaşmalarını düzenlemektedir.

Paris ve Brüksel Konvansiyonlarını Tadil eden Protokolleri iç hukuka almak üzere 1983 tarihli Enerji Yasası (Energy Act) çıkartılmıştır. Bu yasa 1965 tarihli Yasayı tadil etmektedir. İngiltere Protokoller ile artırılan sorumluluk miktarları bu Yasa ile uyum sağlamış ve ileride Konvansiyonlardaki miktarlar artırılırsa bunun kararname (order) ile yansır.

Sigorta anlaşmaları, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (**Secretary of State for Trade and Industry**) tarafından, nükleer tesise lisans verilmeden önce onaylanır. İngiltere'de 1957'de gerçekleşmiş olan Windscale nükleer hadisesi'nden dolayı tazminat talebi ileri sürülmemiştir.

4. KANADA

Kanada'nın olgunlaşmış bir nükleer güç sanayisi bulunmaktadır. Kanada'da **nükleer enerji alanındaki ilk düzenleme, 1946 yılında Atom Enerjisinin Denetimi Yasası'dır** (AECA-**Atomic Energy Control Act**).

Kanada'nın nükleer alandaki düzenleyici kurumu olan Atom Enerjisi Denetleme Kurulu (AECB-Atomic Energy Control Board) bu Yasa ile kurulmuştur. Yasa çok kısa olmasına rağmen AECB'yi geniş yetkiler ile donatmıştır. AECA, 50 yıl yürürlükte kaldıktan sonra, ile 1997 yılında Nükleer Güvenlik ve Denetim Yasası (NSCA -**Nuclear Safety and Control Act**) ile kaldırılmıştır.

Kanada'da **nükleer hukuki sorumluluk ise 1970 yılında çıkarılan Nükleer Sorumluluk Yasası'nda** (NLA-**Nuclear Liability Act**) düzenlenmiştir.

1976 da yürürlüğe giren bu yasa Paris ve Viyana Konvansiyonları dikkate alınarak aynı prensipler üzerine inşa edilmiştir. İşletenin mutlak (kusursuz) ve sınırlı olarak sorumlu olması ilkesi öngörülmüştür.

İşletenler, Kanada dışında ortaya çıkan zararlardan sorumlu değildir. Bu konuda Kanada, ABD ile iki taraflı bir anlaşma imzalamıştır.

Kanada, çok taraflı nükleer hukuki sorumluluk anlaşmalarına taraf değildir. Bunun iki sebebi bulunmaktadır:

(1) Kanada'nın Coğrafi Konumu: Paris ve Viyana Konvansiyonlarına taraf Devletlerde gerçekleşecek olan nükleer kazalar, Kanada'yı çok az etkileyecektir.

(2) Hem Paris Konvansiyonu'nda hem de Viyana Konvansiyonu'nda bulunan mali sınırlar: Kanada'da bu mali sınırların düşük olduğu düşünülmektedir.

5. RUSYA & UKRAYNA

Çernobil hadisesi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde Ukrayna toprakları üzerinde **Rusya, Belarus ve Ukrayna** sınırlarının keştiği nok-

taya yakın bir tesiste oluşmuştur. Felaket **esnasında, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği nükleer hukuki sorumluluğa ilişkin herhangi bir uluslararası sözleşmeye taraf değildi ve iç hukukunda mevzuatı bulunmamaktaydı.**

Ukrayna 1995 yılında Nükleer Enerjinin Kullanımı ve Radyasyondan Korunma Yasası'nı kabul etmiştir.

Ukrayna 2001 yılında Nükleer Zararlardan Hukuki Sorumluluk ve Mali Güvence Yasasını kabul etmiştir.

Ukrayna Nükleer Sigorta havuzu 21 adet Ukrayna sigorta şirketinin üyeliği ile Mart 2003'te kuruldu. Energoatom şirketinin hukuki sorumluluğunu kapsayan 150 milyon kuvertürü olan sözleşme Nisan 2004 yılında imzalandı.

Ukrayna 20.12.1996'da

Rusya Federasyonu 13.8.2005'de

Viyana Konvansiyonu'na taraf olmuşlardır. Rusya ile Fransa arasında nükleer taşımacılık esnasındaki hukuki sorumluluklara ilişkin bir anlaşma bulunmaktadır.

Rusya Federasyonu'nun toplam 29 santrallik geniş bir nükleer enerji programı bulunmaktadır. Buna karşın **Rusya Federasyonu, nükleer hukuki sorumluluğa ilişkin herhangi bir sözleşmeye katılmadığı gibi iç hukukunda da bir düzenlemeye gitmemiştir.**

1995 yılında Atom Enerjisinin Kullanımına İlişkin Federal Yasa kabul edilmiştir. Rusya ile Fransa nükleer madde taşınmasından doğan hukuki sorumluluk üzerine bir sözleşme imzalamışlardır.

*Ankara Barosu Dergisi 2010/2- Syf. 33 – Dr. N. Kağan Kocaoğlu

6. TÜRKİYE

A. GENEL OLARAK

Türkiye'de genel bir nükleer enerji yasası bulunmamaktadır.

2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu (TAEKK) ise ana olarak **radyasyon iyonizasyonuna karşı koruma ve nükleer tesislerin lisanslanmasını kapsamaktadır.**

Nükleer enerji santralleri pek çok kere hükümet programına konulmuş ve ihalelere çıkmıştır.

B. MEVZUAT ÇERÇEVESİ

Türkiye’de nükleer enerjiye ilişkin olarak düzenleyici çerçeve aşağıdaki gibidir:

a. Anayasal Yapı

Anayasa, herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu (T.C. 1982 Anayasası md. 56/I) ve çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını korumanın ve çevre kirlenmesini önlemenin Devletin ve vatandaşların ödevi (T.C. 1982 Anayasası md. 56/II) olduğunu belirtmektedir.

b. Uluslararası Sözleşmeler

i. Nükleer Enerji Alanındaki Uluslararası Sözleşmeler

Türkiye Cumhuriyeti nükleer enerji alanında pek çok anlaşmanın tarafı bulunmaktadır.

ii. Nükleer Hukuki Sorumluluk Alanında Uluslararası Sözleşmeler

Genel olarak karşılaştırmalı hukukta yüksek risk taşıyan reaktörlerin işletiminin hukuki sorumluluğu kısıtlanırken düşük risk taşıyan reaktör işletiminden sorumluluk genel sorumluluk ilkelerine bırakılmaktadır.

Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi (ÇNAEM) TAEK’e bağlı devlet kuruluşudur. Bu tesisten kaynaklanan zararlar için **BK md. 41 vd.haksız fiil değil idare hukuku ilkeleri uygulanacaktı**, Fakat, Türkiye, OECD bünyesinde 15 ülke tarafından imzalanan **Paris Konvansiyonu’nu imzalamış ve Yasa ile iç hukukuna geçirmiştir**. Türkiye, bu **Konvansiyonun değişikliklerine de katılmıştır**.

(1) Kuzey Atlantik Anlaşmasına Taraf Olan Devletler Arasında Atom Enerjisi Alanında İşbirliğine Dair Anlaşma ve Bu Anlaşmanın Değişikliği [AİT. 22.06.1955 ; Kanun No : 6847, KT. 01.09.1956, RG., T. 10.09.1956, S. 9403];

(2) Atom Enerji Alanında Bir Güvenlik Denetimi Kurulması Hakkında Sözleşme ile Kurulan Mahkeme ile ilgili Protokol ve Radyoaktif Yakıtlar Kimyevi Ayırma Avrupa Şirketi Sözleşmesi [AİT. 20.12.1957 ; Kanun No : 7300 , KT. 25.05.1959];

(3) Nükleer Güvenlik Sözleşmesi (Convention on Nuclear Safety) [Bakanlar Kurulu Kararı, S. 94/6376, T. 15.12.1994 ; RG., T. 14.01.1995, S. 22171];

(4) Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Andlaşması (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons) [Bakanlar Kurulu Kararı, S. 7/18274, T. 24.09.1979]; (4) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Uluslararası Atom Enerji Ajansı Arasında Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Andlaşmasına İlişkin Olarak Güvenlik Denetimi Uygulamasına Dair Anlaşma (Agreement between the Government of Turkey and The IAEA for the Application of Safeguard in Connection with the Treaty on the NPT) [Karar sayısı:8/3527 ; RG., T. 20.10.1981 , S. 17490];

(5) Nükleer Maddelerin Fiziki Korunması Hakkında Uluslararası Sözleşme (The International Convention on the Physical Protection of Nuclear Material) [AİT. 23.08.1983 ; RG., T. 07.08.1986 , S. 19188 ; Y.T. 08.02.1987];

(6) Bir Nükleer Kaza ve Radyolojik Tehlike Durumu Halinde Uluslararası Yardımlaşma Sözleşmesi (The International Convention on the Emergency Assistance in the Case of a Nuclear Accident or a Radiological Emergency) [AİT. 26.09.1986 ; Kanun No : 3609 ; Bakanlar Kurulu Kararı, S. 90/565, T. 08.06.1990 ; RG., T. 03.09.1990 , S. 20624];

(7) Bir Nükleer Kaza ve Radyolojik Tehlike Durumu Halinde Erken Bildirim Uluslararası Sözleşmesi (The International Convention on the Early Notification in the Case of a Nuclear Accident or a Radiological Emergency) [Kanun No : 3610 ; Bakanlar Kurulu Kararı, S. 90/565, T. 08.06.1990 ; ; RG., T. 03.09.1990 , S. 20624];

(8) Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Andlaşmasına İlişkin Olarak Güvenlik Denetiminin Uygulanmasına Dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Arasındaki Anlaşmaya Ek Protokol (Protocol Additional To The Agreement Between The Government Of The Republic Of Turkey And The International Atomic Energy Agency For The Application Of Safeguards in Connection With The Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons) [AİT. 06.07.2000 ; Karar Sayısı: 2001/2643 ; RG., T. 12.07.2001 , S. 24460 ; Y.T. 17.07.2001];

(9) Amerika Birleşik Devletleri ile Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlar ile Kullanılması Anlaşması (Agreement for cooperation concerning peaceful uses of nuclear energy) [YT. 02.6.2008]:

(10) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Romanya Hükümeti Arasında Nükleer Kazaların Erken Bildirimine Dair Anlaşma; [Bakanlar Kurulu Kararı, Karar Tarihi: 25/4/2008, Karar Sayısı : 2008/13592 Resmi Gazete, Sayı : 26878, Yayın Tarihi: 16/5/2008].

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN TARAF OLDUĞU NÜKLEER HUKUKİ SORUMLULUĞA İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

ULUSLARARASI DÜZENLEME İMZA TARİHİ ONAY T. HUKUKİ DAYANAK

ULUSLARARASI DÜZENLEME	İMZA TARİHİ	ONAY T.	HUKUKİ DAYANAK
Paris Konvansiyonu	29. 07. 1960	8.5.1961	299 sayılı Kanun
Paris Konvansiyonu'nda KanunDeğişiklik Yapan Protokol	28.1.1964	01.06. 1967	878 sayılı
Paris Konvansiyonu'nda Değişiklik Yapan Protokol	16. 10. 1982	24. 10. 1984	3062 sayılı Kanun
Paris Konvansiyonu ve Viyana Konvansiyonu'nun Uygulanmasına ilişkin Müşterek Protokol	21.9.1988	28.10.2005	5422 sayılı Kanun 173
İMZALANMIŞ HENÜZ ONAYLANMAMIŞ			

Düşük Risk Grubuna Giren Nükleer Maddelerin Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Kişi Sorumluluğuna İlişkin 29 Temmuz 1960 Tarihli ve Paris Sözleşmesi'nin Uygulama Alanı Dışına Çıkarılması Hakkında Karar-

17.10.2007 11.5.2008 2008/13515 s. Bak.K.K.

(R.G., Sayı: 26873, 11 Mayıs 2008. Karar uyarınca “[nükleer Enerji Ajansı Yönetim Kurulunun Paris’te düzenlenen 18-19 Ekim 2007 tarihli toplantısında alınan karar gereğince, düşük risk grubuna giren nükleer maddelerin 28 Ocak 1964 tarihli Ek Protokol ve 16 Kasım 1982 tarihli Protokol ile tadil edilmiş olan Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Kişi Sorumluluğuna ilişkin 29 Temmuz 1960 tarihli Paris Sözleşmesi'nin uygulama alanı dışına çıkarılması; Dışişleri Bakanlığının 25/3/2008 tarihli ve HUMŞ/493 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 4/4/2008 tarihinde kararlaştırılmıştır.”)

c. Nükleer Enerji İşletimine İlişkin Kanunlaştırmanın Gelişimi

Anayasa'nın 90. maddesi gereği Türkiye Cumhuriyeti mahkemeleri Paris Konvansiyonu'nu doğrudan uygular.

Paris Konvansiyonu'nda düzenlenmeyen konularda genel hükümler yani haksız fiil veya idare hukuku uygulanacaktır.

1. Nükleer Alanda Hukuki Sorumluluk Kanunu Ön Tasarısı

“Nükleer Enerji Alanında Hukuki Sorumluluk Kanunu Öntasarısı” (NEAHSKT.) Adalet Bakanlığı ve TAEK tarafından 1990lı yılların sonunda hazırlanmış olup, TBMM'ye sevk edilmiştir. Bu Tasarı, IV bölüm, 23 madde ve bir geçici maddeden oluşmaktadır. Tasarıdaki pek çok hüküm, Paris Konvansiyonu (PK.) hükümlerinin aynısıdır. Bazı hükümleri ise İsviçre'de 18.3.1983 tarihli Kanun hükümleri örnek alınarak hazırlanmıştır.

Nükleer tesis işleteni ise TAEK tarafından işletmeye yetkili kılınmış kişidir (NEAHSKT. md. 2/I, a). Tasarıyla lisans almadan nükleer tesis işleten kişiler işleten gibi sorumlu tutulmaktadır. İşletme lisansının TAEK tarafından iptali ise iptal öncesi kişinin işleten sıfatını etkilememektedir (NEAHSKT. md. 3/IV). Tasarıyla nükleer güçle araç işletenler, Paris Konvansiyonu hükümlerinin aksine işleten sayılmaktadır (NEAHSKT. md. 3/V).

Tasarı md. 2/I, d hükmü ile nükleer tesislerde birlik karinesi 179 (PK. md. 1 (a) ii) kabul edilmiştir. Nükleer tesisin sahibi ile işleteni farklı kişiler ise, bunların hepsi tazminat borcundan müteselsilen sorumlu sayılacaklardır (NEAHSKT. md. 3/III). Bu hüküm Paris Konvansiyonu hükümlerine açıkça aykırıdır. Paris Konvansiyonu'na göre nükleer kazadan sadece işleten sorumludur.

İşleten tesisinde bulunan nükleer maddelerin meydana getirdiği zararlardan sorumlu tutulmuştur (NEAHSKT. md. 3/I). Tasarıda işleteni sorumluluktan kurtaran hukuka uygunluk sebepleri olarak; silahlı çatışma, iç savaş, ayaklanma, tesis dışı terör hareketleri ve öngörülmemeyen tabii afetler sayılmıştır (NEAHSKT. md. 5/I). İsviçre'den alınan hüküm uyarınca (İNHSK md. 5) mağdur zarara kastı ile sebep olmuş ise, işleten ve Devlet ona karşı sorumlu olmayacaklardır 180.

Nükleer kaza sonrası, zarar gören bazı eşyaların tazmini genel hükümlere bırakılmıştır (NEAHSKT. md. 5/III). Bu eşyalar: (1) Nükleer tesiste bulunan eşyalar, (2) Nükleer tesis alanında işletmeye ait diğer

tesislerdeki eşyalar, (3) Nükleer maddeyi taşıyan araçlar, (4) Nükleer maddeyi taşıyan araçlardaki eşyalar. Yukarıda sayılan eşyalar, halen olası kaza anında genel hükümlere göre tazmin edilmektedir. Dolayısıyla ile Tasarı, bunlar açısından bir değişiklik getirmemektedir.

Nükleer tesisteki meydana gelen kazanın doğurduğu zarardan iş-leten sorumlu tutulmuştur. İşletenin sorumlu olduğu miktar ise azami bir miktar ile sınırlandırılmıştır. Nükleer madde taşıyıcılarının azami sorumluluğu ise, işletenlerin azami sorumluluğunun üçte biridir (NEAHSKT. md. 6/II). Azami sorumluluk miktarı, Paris Konvansiyonu'nda belirlenen azami sınırı geçmemek üzere Bakanlar Kurulu tarafından belirlenir. Bakanlar Kurulu'nun bu konudaki kararları, yayımından itibaren üç ay içerisinde yürürlüğe girer (NEAHSKT. md. 6/I). Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen miktar, Paris Konvansiyonu veya Türkiye'nin taraf olduğu diğer uluslar arası sözleşmedeki asgari sınırın altına düşerse; işletenin azami sorumluluk miktarı uluslararası sözleşmedeki miktardır (NEAHSKT. md. 6/III).

Nükleer kazadan sorumlu olanlar, Bakanlar Kurulu'nun belirleyeceği bu miktar üzerinden işletenler tesis bakımından, taşıyıcılar taşıma bakımından sigorta yaptırmakla yükümlüdürler (NEAHSKT. md. 14/I).

İsviçre'den değiştirilerek alınan hükümler uyarınca (İNHSK md. 12, 16) Belirli hallerde ise Devletin nükleer kazadan sorumluluğu doğmaktadır. Devletin sorumluluğu da işletenlerin sorumluluğunun iki katına kadar sınırlıdır¹⁸¹. Devletin sorumluluğu ise şu hallerde doğmaktadır (NEAHSKT. md. 8): (1) Azami sorumluluk miktarını aşan zarar bulunması. (2) Zarar azami sınırın altında kalsa bile; (a) Sorumluların Aczi, (b) Sigortacının Aczi, (c) Sigorta Bulunmaması, (d) Sorumlu Şahsın Tespit Edilememesi¹⁸².

Türkiye'de ise oldukça az olan özel kanunlardaki düzenlenmeler yetersiz kalmaktadır.

01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren **Türk Borçlar Kanununda** ise tehlike sorumluluğu (**TBK m.71**) genel bir hüküm ile düzenlenmiştir. TBK m.71'e göre; **tehlike sorumluluğunun mevcut olabilmesi için; tehlike yaratan bir işletmenin var olması, zararın, önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden doğması gerekir.** Zararın tipik tehlike olgusunun doğurduğu "tipik zarar" olması gerekir. Daha doğrusu tipik tehlike ile ortaya çıkan zarar arasında illiyet bağı olması gerekir.

Örneğin, nükleer santral işletenin sorumlu olabilmesi sorumluluğu nükleer faaliyetten doğması gerekmektedir. Bu zarardan, işleten ve işletme sahibi müteselsilen sorumlu tutulmuştur. **Paris Sözleşmesinde sorumluluğun** işletene kanalize edilmesi ve **işletenin münhasır sorumluluğu** belirtilirken **Türk Borçlar Kanununda** işleten ile işletme sahibinin **müteselsilen sorumluluğu** kararlaştırılmıştır.

Buna göre, daha önce değinilen Paris Sözleşmesinin kapsamına girmeyen nükleer materyaller ve faaliyetler sorumluluk Türk Hukukundaki hükümlere göre belirlenecektir.

TBK. m.71/2'de önemli ölçüde tehlike arz eden işletme tanımlanmıştır

Karayolları Trafik Kanunu m.86; "İşleten veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur".

Tehlike sorumluluğu, kural olarak en ağır sorumluluk türüdür.

TBK m.71/2'e göre işletme, sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olmalıdır. Oysaki nükleer santraller sıkça olmamakla beraber ağır sonuçlar doğurmaya müsait işletmelerdir.

Bir diğer düzenleme ise belirli bir tehlike için öngörülen özel sorumluluk hükümlerinin saklı kalacağıdır.

Bu nedenle *yeni kanunun yürürlüğe girmesi ile tehlike sorumluluğu konusunda genel nitelikte hüküm ile özel kanunların bulunduğu karma bir sistem söz konusu olacaktır.*

* **Nevşehir Barosu Dergisi – Yıl 1 – Sayı 1 –S.31-33- Mart 2014- Ağâh Kürşat KARAUZ**

2. 5654 Sayılı Yasa

T.B.M.M. Genel Kurulu 08.05.2007 tarihinde 5654 sayılı "**Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun**"u kabul etmiştir. **Ancak, 10. Cumhurbaşkanı, 5654 sayılı Kanun'un, 5 inci, 6 ncı ve 7 nci maddelerini TBMM tarafından bir kez daha görüşülmesi için 24.5.2007 tarihinde geri göndermiştir. Sayın Ahmet Necdet Sezer'in ilk itirazı nükleer alanda devlet-özel sektör**

İlişkileri üzerineydi. Devlet tarafından kurulacak olan özel hukuka tabi tüzel kişinin denetiminin yapılacağı kurumun belirtilmesi gerektiği, şirket paylarının devrinin özel sektörce iktisabının özelleştirme işlemi olduğunu ve bunun yönteminin Anayasanın 47/3 hükmü gereğince yasayla düzenlenmesi gerektiğini, işleten şirkete hisse senetlerini almak için “özel sektöre insiyatif” bırakmış olması eleştirmiştir. Sayın Ahmet Necdet Sezer’in ikinci itirazı mali külfetin devletin üzerine bırakılmış olmasındaydı. Nükleer santralın sökülmesinin fon kaynaklarının yetersiz kalması durumunda hazineye bırakılmış olması, sökülme maliyetinin ya işletme sırasında özel sektörce katkı olarak ya da sonradan Hazine’ce geri alınarak Hazineden geri alınması gerekçeleri ile TBMM’ye geri göndermiştir.

3. 5710 Sayılı Yasa

TBMM 09.11.2007 tarihinde 5710 sayılı **Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi İle Enerji Satışına İlişkin Kanun’u kabul etmiştir.** Sanayi ve Ticaret Komisyonu tarafından 5.maddede yapılan değişiklikle 10. Cumhurbaşkanının görüşleri uyarınca nükleer İÇH ve URAH a ödenecek bedelin 0.15 centkWh belirlemiş ve santral gelirlerinin %1’inin AR-GE faaliyetlerine ayrılması ilkesini getirmiştir.

Kanuna göre TAEK, Kanunun yürürlük tarihinden itibaren nükleer santral kurup işletecek şirketlerin karşılaması gereken ölçütleri bir ay içinde yayınlar (3.md.yi AYM yetkisinin devri yani yetki bakımından Anayasa’ya aykırı bulmamıştır.) Kanun Yönetmelik öngörmektedir. Anayasa Mahkemesi ve bunun sınırlarının Yasa’da belirlenmesinden sonra bu alana ilişkin ayrıntılı düzenlemenin ilgili Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanıp Bakanlar Kurulunun onayı ile yürürlüğe girecek **yönetmelik tarafından düzenlemeyi yetki bakımından Anayasa’ya aykırı bulmamıştır ve gerektiğinde bu düzenlemeye ve buna dayanan idari işlemlere karşı dava yoluna gidilebileceğini işaret etmiştir.**

Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun Kapsamında Yapılacak Yarışma ve Sözleşmeye İlişkin Usul ve Esaslar ile Teşvikler Hakkında **Yönetmelik Resmi Gazete’de 19 Mart 2008’de yayınlanmıştır.** Ancak, **Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği’nin açtığı** davada, 16.09.2008’de Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, nükleer santral ihalesi yönetmeliğinin **3 maddesiyle ilgili yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.**

TAEK, Kanunun yürürlük tarihinden itibaren nükleer santral kurup işle-

tecek şirketlerin karşılaması gereken ölçütleri bir ay içinde yayınlar (md. 3/2). TAEK, Kanunun yürürlük tarihinden itibaren nükleer santral kurup işletecek şirketlerin karşılaması gereken ölçütleri bir ay içinde yayınlar (md. 3/2). Kanun'un yayınlanmasından itibaren iki ay içerisinde Bakanlar Kurulunun onayı ile yönetmelik yayınlanacak ve bundan sonra en geç bir ay içerisinde teklif almak üzere TETAŞ ilana çıkar (md. 3/4). TETAŞ **nükleer enerji ihalesine 24 Mart 2008'de çıkmış ama bu ihaleyi 20 Kasım 2009'da geri almıştır**. Kanımızca, ihalelerin iptal edilmesi önemli değildir. Özel sektör hala nükleer enerji alanına girebilir. **Sadece alım garantisi olmayacaktır.**

Nükleer enerji santrali işleten şirkete çeşitli teşvikler öngörülmüştür. **Anayasa Mahkemesi Hazine desteği kuralının yatırımcılara teşvik niteliğinde olduğunu** not ettikten sonra, yerindelik **denetiminin** anayasa yargısı ile bağdaşmadığını ve bunun burada kamu yararının gerçekleşip gerçekleşmediği denetiminin **siyasi mesele olmasından dolayı T.B.M.M. yetkisinde olduğunu belirtmiştir.**

5710 sayılı Kanun açıkça Paris Konvansiyonu ve ek değişiklikleri ile diğer ulusal ve uluslararası mevzuat hükümlerinin radyoaktif madde veya radyoaktif atık taşınırken veya santralde bir kaza olması durumunda uygulanacağını öngörmektedir (md. 5/5). 5710 sayılı **Kanun'un nükleer hukuki sorumluluk maddesi hem dil hem hukuki yönden mahzurlar getirmektedir.**

4. Nükleer Denetleme Kurumu Kanunu Tasarısı

Türkiye Nükleer Denetleme Kurumu Kanunu Tasarısı Taslağı nükleer denetimde reform yapmak üzere geliştirilmiştir. TAEK, nükleer faaliyetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi görevini yerine getirecek yeni bir kurum kurulana kadar 9/7/1982 tarihli ve 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu gereğince bu görevine devam edecektir (5710 sayılı Kanun, Geçici Madde 1).

5. Türkiye ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Akkuyu Sahasında Bir Nükleer Enerji Santrali Tesisi ve İşletilmesine İlişkin Anlaşma

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) **elektrik arzında çeşitlendirme** yaratmak niyetiyle **elektrik üretim kaynakları** arasına **nükleer enerjinin** dahil edilmesi **hedefini** koymuştur.

Yüksek Planlama Kurulu’nun 18 Mayıs 2009 tarihli ve 2009/11 sayılı Kararı ile **Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi’nde** “elektrik üretiminde **nükleer santrallerin kullanılması** konusunda başlatılan **çalışmalara devam edilmesi** kabul edilmiştir.

Bu iki belgenin uygulanmasına dönük politikalar çerçevesinde Mersin’in Gülnar ilçesinin Akkuyu mevkiinde kurulması planlanan nükleer santral için 2008 yılında ihaleye çıkmıştır.

A – Hukuksal Süreç

Akkuyu’da yapılması planlanan nükleer santral için, 5710 sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin **Kanun’a uygun şekilde yapılan ihalenin, tek katılımcı konumundaki Rusya Devleti’ne** bağlı bir kamu şirketi olan Atomstroyexport şirketine verilmesinin ardından TMMOB’nin açtığı davada Danıştay, söz konusu ihalenin dayanağı olan **yönetmeliğin üç maddesinin yürürlüğünü durdurmuştur.**

“Yer tahsisi” ve “aktif elektrik enerjisi birim satış fiyatını oluşturma usul ve esasları”

ile ilgili bu maddelerin yürürlüğünün durdurulması üzerine, kararı temyiz etmesi halinde olumlu sonuç alamayacağını düşünen, ihalenin yapılmasından sorumlu kurum durumundaki Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. (TETAŞ) **ihaleyi tümünden iptal etmiştir.**

Böylece, ülkemizde bir nükleer güç santrali yapılması için gerekli hukuksal sürecin en başına dönmüştür.

Ancak ihalenin iptalinin ardından Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 2010 yılının yargı kararını bir “engel” olarak nitelemiş ve Rus yetkililere “engelin kısa sürede aşılacağını ve Rusya’nın nükleer santral ihalesinde öncelikli ülke görüldüğünü” ifade etmiştir.

Türkiye Hükûmeti engel olarak gördüğü iç yargı denetiminden kaçmak amacıyla Akkuyu’da yapılması düşünülen nükleer güç santralini bir uluslararası anlaşmayla inşa etmeye karar vermiştir.

Bu doğrultuda Rusya Federasyonu ile nükleer enerji alanında hükûmetler-arası bir işbirliği anlaşması imzalanmasına karar verilmiştir.

Türkiye ve Rusya Federasyonu 1.13.2010 tarihinde ortak nükleer tesis geliştirme konusunda bir açıklamada bulunmuşlardır. **Her iki devlet 12.5.2010 tarihinde** “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Türkiye Cumhuriyeti’nde **Akkuyu** Sahası’nda Bir Nükleer Güç Santralının Tesisine ve İşletimine Dair İşbirliği **Anlaşması**”nı (“Akkuyu Anlaşması”) imzalamışlardır.

Türkiye anlaşmayı onaylayarak RG.de yayımlamıştır. Bu onay kanunu yargıya taşınmıştır.

Benzer şekilde Rusya Federasyonu Konseyi de andlaşmayı 24 Kasım 2010 tarihinde onaylamıştır. Böylece **ihaleye çıkılmadan nükleer santral yapımının “hükümetten hükümete” formülüyle hayata geçirilmesinin yolu açılmıştır.**

Hem söz konusu **“hükümetten hükümete” formülü uyarınca hem de Resmî Gazete’de “Milletlerarası Andlaşma” başlığı altında yayınlanan andlaşma hiç kuşku yok ki Anayasa’nın 90. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gereken uluslararası bir andlaşmadır.**

Bilindiği üzere **Anayasa’nın 90. maddesinin son fıkrası uyarınca “usulüne göre yürürlüğe giren milletlerarası andlaşmalara karşı anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi’ne başvurulamaz.”**

Böylece Türkiye hükümeti amacına ulaşmış ve Akkuyu’daki nükleer güç santralının yapılması için **hukuksal engelleri aşmıştır.** Ancak bu durum, söz konusu santralin hukuksal açıdan sorunsuz olduğu anlamını taşımadığı gibi aksine, hukuken yapılması mümkün olmayan bir nükleer santralin inşa edilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Bu anlaşma uyarınca, anlaşmada açıkça zikredilen anlaşmalar ile **çatışma var** ise **Akkuyu Anlaşması geçerli olacaktır** (md. 17 (9)).

Türkiye ile Rusya arasında imzalanan milletlerarası andlaşmada kilit konumdaki yapı **“Proje Şirketi”dir. şirket imzalanma aşamasında henüz bulunmayan,** andlaşmanın imzalanmasından itibaren üç ay içerisinde Rusya Federasyonu tarafından kurulacak **bir şirkettir.**

Anlaşma uyarınca Türk kanunları’natabi en az %51 Rus hissedarlığında bir anonim şirket kurulacaktır (md. 5).

Proje şirketi nükleer enerji santralının sahibi ve işleticisidir(md. 5). Türkiye şirketi yönetiminde veto hakkı sahibidir (md. 5). Türkiyenin uluslara-

rası ve ulusal mevzuatı sonucu herhangi bir nükleer zarardan kurulacak Proje şirketi mesuldur.

Anlaşmada Türkiye’ye teknoloji transferi öngörülmemektedir. Anlaşmanın 3. Maddesi Türkiye’ye yapılacak **teknoloji transferinin başka bir anlaşmanın konusu olduğunu belirtmektedir.**

Santrale ilişkin bütün **teknolojik bilgiler Rus Rosatom şirketinin mülkiyetindedir** ve başka ülkelere teknoloji transferi yapılamayacaktır. (md. 13).

Anlaşmada çok sıkı gizlilik hükümleri bulunmaktadır (md. 14). Buna rağmen, Başbakanlık’ın TBMM’ne Sevk Gereğesinde “teknoloji’ tranferinden santralin sökülmesine kadar uzanan geniş bir yelpazede... ülkemize nükleer enerjinin kazandırılması amaçlanmaktadır” denilmektedir. Anlaşmanın faydaları Başbakanlık’ın TBMM’ne Sevk Gereğesinde belirtildiği üzere projenin Rusya tarafından finanse edilecek oluşu ve Türkiye’ye yabancı sermaye girişi olacaktır.

Rus Atomstroyexport A.Ş. santrali inşa edecektir (md. 6). **Kanun ve yönetmelikte** nükleer güç santralini kuracak **şirketin sigorta yaptırma yükümlülüğünden** bahsedilmesine karşın andlaşmada **santralin sigortalıması konusuna hiç değinilmemiştir.**

Milletlerarası andlaşma, Anayasa’nın 90. maddesinde sözü geçen “onaylama” işi Cumhurbaşkanı’nın yetkisine girdiğihalde, Akkuyu Anlaşması 27.08.2010 tarihinde bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi’yle onaylanmıştır. İptal için AYM açılan davayı red etmiştir. Bu açıdan da sorunlu görülmektedir.

Türkiyenin uluslararası ve ulusal mevzuatı sonucu Atomstroyexport’un herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Anlaşmanın 16. Maddesi uyarınca, nükleer hukuki sorumluluk “Türkiye’nin taraf olduğu veya olacağı uluslararası anlaşmalara, belgelere ve Türk Tarafı’nın ulusal kanunları ve düzenlemelerine göre düzenlenecektir.” Dolayısı ile Proje şirketinin nükleer zararlardan hukuki sorumluluğu Paris Konvansiyonu’nun 1982 revizyonundaki miktar ile sınırlı olacaktır.

Anlaşmanın tanımlar bölümünde Paris Konvansiyonu tanımlanmakta ancak anlaşmanın başka bir yerinde, örneğin sorumluluk ile ilgili 16. Maddede, Paris Konvansiyonu zikredilmemektedir.

Viyana Konvansiyonu'nun adındaki "nükleer zararlar için hukuki/medeni sorumluluk" anlamına gelen "Civil Liability for Nuclear Damage" ifadesi "Nükleer Zararlar İçin Sivil Sorumlulu[k]" olarak çevrilmiştir.

Akkuyu Anlaşmasına göre: "Anlaşma metninin yorumlanmasına ilişkin herhangi bir uyuşmazlığın ortaya çıkması halinde **İngilizce metin geçerlidir.**" Bu hususlar anlaşmanın hazırlanışı konusunda tereddütler uyandırmaktadır.

Rusya ile Fransa arasındaki nükleer taşımacılıktan doğan hukuki sorumluluk anlaşması uyarınca; **anlaşmaya ilişkin uyuşmazlıklar üç ay içerisinde** çözülemez ise UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) hükümlerine göre oluşturulacak bir **tahkim heyetine gidecektir. Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasında Akkuyu Anlaşması'ndan doğan uyuşmazlıklar altı ay içerisinde çözülemez** ise taraflar **tahkime gider.** Ancak, tahkim kurulu kendi usulünü bağımsızca belirleyecektir. Akkuyu Anlaşması md. 17(6)

Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) uzmanlarının Akkuyu Projesiyle ilgili olarak hazırladıkları **rapor, Türk Hükümeti'ne 24 tavsiye ve 15 öneride bulunuyordu.** Ve uzun süre hazırlığı yapılan INIR misyon raporu, IAEA temsilcileri tarafından Türkiye'ye 20 Şubat 2014'te teslim edilmiştir. **Türk Hükümeti,** raporu kamuoyundan gizlemiş, **ÇED OLUMLU KARARI için açılan davada mahkemeye dahi göndermemiştir.**

98 sayfalık rapordan birkaç madde;

Türkiye, kapsamlı nükleer yasasını mümkün olduğunca erken biçimde çıkarmalı ve yasada şu ihtiyaçlar dahil olacak biçimde bir dizi önemli konunun yeterli derecede ele alınmasını sağlamalı:

- Teşvik sorumluluğu olmayan ve karar almasını gereksiz yere etkileyecek sorumlulukları ya da menfaati olan kurumlardan **bağımsız bir düzenleme organının kurulması.**

- Düzenleme organının fonksiyonlarının ve yetkili kişilerin sorumluluklarının tanımlanması.

- Nükleer güvenlik emniyet ve güvence denetimini kapsamaması.

- Türkiye, nükleer hasar için sivil sorumluluk yasasını çıkarmalı

Raporun sonuçları

* Raporun üzerinde durduğu en önemli konulardan biri TAEK'in özerk bir düzenleyici kuruluş kimliği kazanması. Bu halen yapılmadı. Ve şu andaki durum Türkiye'nin de taraf olduğu Nükleer Güvenlik Konvansiyonu'na aykırı.

* Akkuyu tesisinin nükleer güvenliği hususunda TAEK'in vereceği zorlayıcı talimatlarla ilgili de bir ilerleme yok.

* Akkuyu proje şirketi, uygulamalı yer incelemelerine dayanan yer parametreleri raporunu onay için TAEK'e sundu. Şu anda TAEK raporu inceliyor.

* Başka bir önemli açık Türkiye, nükleer hasar için sivil sorumluluk yasasını çıkarmadı. O yüzden genel idare hukuk prensipleri kapsamında, herhangi bir kaza kusursuz sorumluluk üzerinden devlete ait bir sorumluluk olacak.

* En önemli konulardan bir diğeri ise Türkiye Hükümeti'nin, nükleer enerjide harcanmış yakıt ve atıklar ile tesisin işletmeden çıkarılması meselelerini de ele alan bir ulusal politika ve stratejiyi halen tamamlamamış olması

Nükleer hukuki sorumluluk konusunda hemen hemen her gelişmiş ülkede ilgili mevzuat bulunmaktadır. Bununla birlikte mevzuat, çoğunlukla Paris ve Viyana Konvansiyonlarına paralel düzenlenmiştir. Bunun sonucunda nükleer tesis işletenlerin sorumluluğu, iç hukukta, kural olarak kusursuz ve sınırlı sorumluluk şeklinde düzenlenmiştir.

ÖNEMLİ NÜKLEER HADİSELER VE HUKUKİ TAZMİNAT

Günümüze kadar çok sayıda nükleer kaza olmuştur. Uluslararası Atomik Enerji Ajansı tarafından geliştirilen ve "INES" olarak kısaltılan Uluslararası Nükleer ve Radyolojik Hadise Ölçeği ("The international nuclear and radiological events scale") nükleer hadiseleri çeşitli faktörlere göre derecelendirmektedir.

1. Cosmos 954

Cosmos 954 kazası uzayda gerçekleşmiştir

2. Three-Mile Island

3 Mart 1979 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri **Three mile Island** da

3. Çernobil Felaketi

Çernobil felaketi INES ölçeğine göre 7 şiddetinde bir nükleer hadisedir

4. Tokai Köyü (Tokai-Mura) Nükleer Sızıntısı

30 Ekim 1999'da Tokaimura'da JCO Ltd. Şti.'ne ait uranyum zenginleştirme tesislerinde Uluslararası Nükleer Hadise Ölçeği'ne (International Nuclear Incident Scale) göre 4 şiddetinde bir nükleer hadise/sızıntı gerçekleşmiştir.

5. İkitelli Hadisesi

İlgaz ailesi özel bir şirket tarafından kurallara uygun atılmayan tıbbi cihazlar nedeniyle İstanbul İkitelli'de radyasyona maruz kalmıştır. INES ölçeğine göre 3 şiddetinde gerçekleşen bu olaydan dolayı, İdari yargı, 3 yıl önce Türk Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) ağır kusurlu bulup manevi tazminata hükmetmiştir. Mağdur aile bu tazminatın ödenmemesi üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuştur.

Bu hadise denetimin önemini vurgulamaktadır. Denetleyen kurumda gerektiğinde tazminatların gecikmeksizin ödenmesi için bir fon oluşturulmalıdır.

NÜKLEER SİGORTA

Nükleer santral işletenlerin kurmuş oldukları sandık (operators' pool) aracılığıyla mağdurların alabilecekleri tazminat miktarı artmaktadır. Amerikan sisteminde bu sandık **kanun gereğince** kurulmuşken, **Almanya'da** nükleer **enerji şirketleri kendiliklerinden** bu sandığı oluşturmuşlardır.

Avrupa Birliği'nde nükleer santral işletenlerinin çoğu Avrupa Sigorta Endüstrisi Mesuliyet Birliği üyesidir.

SONUÇ

Milletlerarası rejimde, nükleer kazadan dolayı hukuki sorumluluk nükleer tesis işletenine yüklenmiş ve Konvansiyonlara taraf ülkeler ulusal hukuklarındaki işleten haricindeki kişilerin sorumlulukları kural olarak ortadan kaldırılmıştır.

İşletenin sorumluluğu da belirli bir miktarla ve zamanla sınırlanmıştır. Nükleer kaynaklı risk, Konvansiyonlar sisteminde Devlete devredilmiştir.

Bu sebeple Paris ve Viyana Konvansiyonlarının birer nükleer sektörde yatırım teşvik sözleşmeleri olduğu söylenebilir.

Büyük bir nükleer kazada, Konvansiyonlar sisteminde hesaplanan tazminatlar, zarara oranla çok küçük kalabilecektir

Türkiye’de Durum

Nükleer enerjiye yönelik düzenleyici çerçeve içinde güvenlik sorununun öne çıkmasının nedeni kuşkusuz nükleer santral faaliyetlerinin toplum için yarattığı potansiyel tehlikedir.

Nükleer güvenlik sorununa yönelik olarak hayata geçirilecek düzenleme ve denetim birçok durumda gerek siyasi otorite gerek düzenleme ve denetim altındaki işletmenin çıkarlarına ters düşecektir. Nükleer enerji alanında düzenleyici otoritenin bağımsızlığı ve saydamlığı önemlidir.

TAEK-TÜRKİYE ATOM ENERJİSİ KURUMU*

(Enerji Bakanlığı resmi internet sayfası)

1956 yılında 6821 sayılı Yasa ile Başbakanlık’a bağlı olarak Ankara’da Atom Enerjisi Komisyonu Genel Sekreterliği kurulmuştur.

1982 yılında 2690 sayılı Yasa ile Başbakan’a bağlı olarak Türkiye Atom Enerjisi Kurumu adı ile yeniden yapılanmıştır.

1956 yılında devlet bütçesine bir araştırma reaktörünün kurulması ve ilk masraflarını karşılamak amacı ile 760.000 TL (~ 270.000 \$) tahsisat konmuş ve İstanbul’da Küçükçekmece Gölü kenarında şimdiki arazi istimlak edilmiştir.

1957 yılında nükleer bilimlere ait deneysel çalışmaları yapmak üzere TR-1 Araştırma reaktörü için müracaat eden 5 firmadan “American Machine Foundary (AMF)” firmasına “anahtar teslimi” usulüne göre TR-1 Reaktörü yapımı ihale edilmiştir. TR-1 Reaktörü 1959-1962 yılları arasında bu merkezde inşa edilmiş, ilk kez 6 Ocak 1962’de kritik olmuş ve 27 Mayıs 1962’de işletmeye açılmıştır.

Projeye, kenarında bulunduğu göle izafeten 1960 yılında “**Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi**” adı verilmiştir. Reaktör bina inşaatı 2 Kasım 1960’ta, laboratuvar ve atölye kanadı Nisan 1961’de bitmiş ve ilk personel tayinleri Temmuz 1961’de yapılmaya başlanmıştır.

1962 yılında nükleer alanda üniversite üstü profesyonel araştırma, geliştirme, uygulama ve eğitim çalışmaları yapmak amacı ile AEK

Genel Sekreterliğine bağlı olarak kurulan Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi'nin **(ÇNAEM) kuruluşu tamamlanmıştır.**

Ankara Nükleer Araştırma Merkezi de 1967 yılında faaliyete geçmiştir.

1967 yılında 6821 sayılı Yasaya dayalı "**Radyasyon Sağlığı Tüzüğü**" ve **1968** yılında "**Radyasyon Sağlığı Yönetmeliği**" yürürlüğe konmuştur.

Tüzük ile radyasyon içeren faaliyetlere ruhsat verme ve gerektiğinde iptal etme yetkisi Atom Enerjisi Komisyonuna verilmiştir. Mevzuat gereğince bu görevler Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi (ÇNAEM) ve Ankara Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi (ANAEM)'in Sağlık Fiziki bölümlerince yürütülmüştür. 1973 yılı itibarı ile 3550 radyasyon görevlisine kişisel dozimetre hizmeti verilmiştir.

1979'da ANAEM bünyesinde Nükleer Tarım Merkezi kurulmuştur.

Nükleer Tarım Merkezi 1999 yılında yeniden yapılandırılmış ve Sarayköy'de Ankara Nükleer Tarım ve Hayvancılık Araştırma Merkezi (ANTHAM) içinde faaliyetlerini sürdürmüştür.

Lalahan Hayvan Sağlığı Nükleer Araştırma Enstitüsü 1981 yılında kurulmuş olup, 1999 yılından itibaren Sarayköy'de ANTHAM içinde faaliyet göstermeye başlamıştır.

Türk Cumhuriyetleri ile nükleer alandaki ilişkilerin etkin biçimde yürütülmesi amacıyla Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'na bağlı olarak 12 Ekim 1999 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile Türk Devletleri Nükleer İşbirliği, Araştırma ve Eğitim Merkezi (TÜDNAEM) kurulmuştur.

TAEK bünyesindeki Ankara Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi (ANAEM) ve Ankara Nükleer Tarım ve Hayvancılık Araştırma Merkezi (ANTHAM) Bakanlar Kurulunun 13/06/2005 tarihli kararının **1/07/2005** tarihinde 25862 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanması ile birleştirilerek **Sarayköy Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi (SANAEM)** adı ile yeniden kurulmuştur.

Ankara Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi (ANAEM), Türk Devletleri Nükleer İşbirliği, Araştırma ve Eğitim Merkezi'nin (TÜDNAEM) Beşevler Yerleşkesindeki birimlerle birleştirilerek yeniden düzenlenmesi ile 18 Ağustos 2010 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile yeniden kurulmuştur.

TAEK'in faaliyetleriBaşkanlık bünyesindeki **Daire Başkanlıkları** ve, **Ankara ve İstanbul'daki Araştırma Merkezleri** vasıtası ile yürütülmektedir.

Misyonu;

Ülkemizin nükleer teknolojiden yararlanmasını sağlamada öncü olmak, **nükleer alanda düzenleyici ve denetleyici faaliyetleri** yürütmektir.

Vizyonu;

Ülkemizin nükleer teknoloji alanında söz sahibi ülkeler arasına girmesini sağlamak, **insan ve çevrenin radyasyondan korunmasının temininde güvenilir**, etkin ve **bağımsız bir kurum** olmaktır.

5710 numaralı Kanun'un Geçici 1. Maddesine göre "TAEK, nükleer faaliyetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi görevini yerine getirecek yeni bir kurum kurulana kadar 9/7/1982 tarihli ve 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu gereğince **bu görevine devam eder.**" dolayısıyla nükleer enerji üretimi alanında düzenleyici otorite mevcut durumda TAEK'tir. TAEK'in uluslararası normlara göre bağımsız bir düzenleyici otorite özelliklerini taşımadığı konusunda Türkiye'de bir görüş birliği var gibi görünmektedir.

TAEK Başbakanlığa bağlıdır. TAEK Başkanı "Başbakan tarafından seçilir ve müşterek kararname ile atanır. Oysa, UA. Alanda ön koşullarından bir tanesi otoritenin başkanlığını yürüten kişilerin siyasi otorite tarafından istenildiği zaman görevden alınamamasıdır. TAEK Kanunu'nda ise bu tür bir hüküm yoktur. Bu durum bağımsızlık ilkeleri ile uyumlu değildir.

TAEK'in mali olarak siyasi otoriteye tümüyle bağımlı olmasını önleyecek mekanizmalar olmalıdır.

TAEK denetim anlamında da siyasi otoriteye bağımlıdır. Sayıştay tarafından denetlenmektedir. Sayıştay Başbakanlığa bağlıdır.

Kurumsal unsurların yanı sıra, Türkiye 'de nükleer enerjiye ilişkin yasal ve düzenleyici çerçevede mevzuat ve düzenlemeler açısından da önemli eksiklikler olduğu bilinmektedir.

Örneğin kullanılmış yakıt ve santrallerin devreden çıkarılması konuları hakkında Türkiye'deki yasal ve düzenleyici çerçevede önemli eksiklikler vardır.

Türkiye'nin henüz nükleer enerji ile ilgili bütünlüklü bir politikası oluşturulmamıştır.

Her şeyden önce henüz siyasi otorite ülkenin nükleer santrale ihtiyacı olup olmadığı konusunda ciddi bir analiz içeren, alternatiflere göre nükleer enerjinin fayda ve maliyetlerini tartışan ciddi bir çalışma ortaya koymamıştır.

İDARİ yargılamaya 'ivedi yargılama usulü' getirilmesinin, nükleer santral, termik santraller gibi tartışmalı bazı projelerde acele kararlar alınmasına yol açacaktır. Şu anda TBMM gündeminde yeni İYUK.Tasarısı bulunmaktadır. Tasarı ile santraller gibi projelere dava açılmayacaktır.

Nükleer enerji konusunda sürekli Fransa'yı örnek gösterenlerin Fransa'nın nükleer enerjile ürettiği elektrikten kar ettiğini söylemeleri mümkün değildir.

Çünkü nükleer enerji yüzünden Fransız Elektrik İdaresi (EDF) 39 milyar dolar borca girmiştir. Fransa 56 nükleer santralden elde ettiği Plütonyumla nükleer bombalar üreterek, bu bombaları pazarlayıp para kazanmaktadır.

- Nükleer santrallerin risksiz olduğunu iddia edenler neden sigorta şirketlerinin bu tesisleri sigorta etmediklerini açıklamakta zorluk çekmektedirler.

Oysa aynı şirketler petrol, su, doğalgaz, rüzgar ve kömürle çalışan santralleri sigorta etmektedirler.

1. Uzun vadede son derece pahalı bir enerji üretim yöntemidir. Türkiye gibi bu teknolojiye sahip olmayan ülkeler için daha da pahalı olacağı açıktır.

2. Yüzde yüz (%100) Dışa bağımlı bir enerjidir.

3. Radyoaktif atıklar dünyanın sonuna kadar (5 milyar yıl) büyük bir problem olarak kalacaktır.

4. Türkiye gibi deprem ve terör tehlikeleri olan bir ülke için risk faktörü yüksek bir enerjidir. Depreme dayanıklılık maliyeti daha da arttıracaktır.

5. Türkiye'den ziyade yurt dışındaki insanlara iş imkanı sağlayacaktır.

6. Atom bombası yapımını önlemek için reaktör yakıtı üretici firma tarafından belli süreler sonunda alınarak yerine yeni yakıt verilecektir.

Yani, Türkiye'nin atom reaktörünü bu amaçla kullanması mümkün değildir. Zaten yakıt içinde oluşan Plütonyum-239 un yakıttan çıkarılması için gerekli ileri teknolojik donanım ve bilgi çok az ülkede mevcuttur.

İstanbul Barosu Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu olarak, ENERJİ ve Tabii Kaynaklar Bakanı Ali Rıza Alaboyun'un "3'üncü nükleer santrali yapmayı planlıyoruz" dediği İğneada'ya gittik.

Yapılması planlanan santral sahası, Beğendik ile Bulgaristan'ın sınır şehri Rezova'ya 3 kilometre uzaklıkta, Karadeniz sahilinde ıssız bir liman. Liman inşaatının sessiz sedasız ve tabelasız 5 yıl önce başladığında bölge halkı "Anlam veremiyor. Köydeki dört balıkçı teknesi için yapmadıkları belliydi. Nükleer santral planı açıklandınca halk durumu anlıyor.

Limanın, santral inşaatı sırasında malzeme getirecek gemiler için yapıldığı, "Üst taraftaki meşe ormanına da santrali planlandığı düşünülüyor.

Yapılması planlanan nükleer santralin etrafı, Avrupa'nın en büyük longoz ormanlarıyla çevrili. Çevresinde 5 göl, 3 longoz ormanı; deniz, kumul, göl, Istranca ve Rezve Deresi ekosistemleri ve Tarihi Fransız fener'i bulunuyor.

İki yıl önce de aynı bölgeye yapılmak istenen termik santral, çevre köy ve ilçelerin tepkisi ve hukuk mücadelesi sonucu durdurulmuştu. "Bölgenin ekoturizm bölgesi olması için 23 Eylül 2013'te Kültür ve Turizm Bakanlığı'na başvuruluyor ama Bakanlık bir türlü imzalamıyor. Bölge halkı turizm için uğraşırken karşılığında bu kez de nükleer santral çıkıyor".

Longoz ve Istranca ormanlarının ve biyolojik çeşitliliğin korunması için 10 yıl önce Orman Bakanlığı'na Dünya Bankası'ndan 10 milyon dolar, AB'den 3 milyon Euro hibe ediliyor. "Nükleer santral kurulursa Dünya Bankası ve AB taraf olacaktır".

Bulgaristan da projeye karşı çıkacaktır. Termik santrale karşı eylemlerde başta komşu Rezova'lılar olmak üzere Bulgarlardan çok destek geliyor. Santrale da seyirci kalmayacaklardır.”

15 Kasım Pazar günü Trakya Platformu ve Trakya Kent Konseyleri Birliği tarafından düzenlenen basın açıklamasına, Trakya’da faaliyet gösteren çok sayıda STK yanında **aralarında İstanbul Barosu Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu ile İnsan Hakları Merkezi’nden avukatların da bulunduğu yaklaşık 2 bin kişi katıldı.**

Türkiye ile ilgili verilen 2 rapordan bahsetmek istiyorum;

1-Avrupa Birliği’nin (AB) **bu yılki Türkiye İlerleme Raporu** açıklandı.

Enerji piyasasında üretim özelleştirmelerinin devamı, Enerji Piyasaları İşletme A.Ş.’nin (EPIAŞ) kurulması ve serbest tüketici sınırlarının düşürülmesi **‘önemli ilerleme’** kategorisinde değerlendirilmiş.

Gaz piyasasında da serbest tüketici olma sınırının düşürülmesi olumlu not getirirken, Doğalgaz Piyasası Kanunu’nda değişikliğe gidilmemesi olumsuz not almamıza neden olmuş.

‘Enerji verimliliği konusunda hiçbir ilerleme yok’ diye yazmışlar. AB. raporunda, 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planda belirgin bir hedefin olmadığına dikkat çekilmiş.

Enerji Verimliliği Kanunu’yla ilgili mevzuatın da uyumuna dikkat çekilmiş.

Nükleer enerji, nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma konularında AB müktesebatına uygun tek bir ilerlemenin dahi olmadığı vurgulanmış.

Çok önemli bir uluslararası anlaşmaya Türkiye’nin hâlâ taraf olmadığına dikkat çekilmiş.

Bu anlaşma, **‘Kullanılmış Yakıt İdaresinin ve Radyoaktif Atık İdaresinin Güvenliği Üzerine Birleşik Sözleşme’** başlığını taşıyor. Dünyada 42 ülke taraf. Sözleşme, nükleer atık ve yakıt güvenliğiyle kullanılmış yakıtların kontrolünü sağlamayı amaçlıyor. Nükleer atıkların nasıl saklanacağı bu anlaşmayla bir anlamda uluslararası denetime açık hale getiriliyor. Nükleer tesislerden doğaya bırakılan radyoaktif maddeler, nükleer atıkların taşınması gibi konular da sözleşme kapsamında yer alıyor.

Kanun tasarısı 2011’den beri Meclis gündeminde ama AB Uyum Komisyonu henüz raporunu vermedi. Nükleer enerji konusunda dikkat çeki-

len iki konu başlığı daha var. Nükleer Enerji ve Radyasyon Kanun Tasarısı taslağının akıbeti ile ortada bağımsız bir düzenleyici kurumun bulunmaması.

Belli ki ne Rus şirket ne de hükümet nükleer enerji konusunda şeffaflık ve denetim istemiyor. AB ise özetle şu yorumu yapıyor: **“Nükleer santral yapmak için inşaata başlamak istiyorsun ama ne kendi içinde yasal sürecin hazır ne de Avrupa ve dünyayla uyumlu yasaların var. Sıfırı basıyorum”** diyor.

2-“Dünya Nükleer Endüstri Görünüm Raporu 2015” (The World Nuclear Industry Status Report 2015) Temmuz 2015 de yayınlandı.

Dünyadaki nükleer santraller ve bu konudaki gelişmelerle ilgili bilgiler içermektedir.

Nükleer enerjinin tercih edilmesinin en önemli nedeni Düşük Karbonlu olması, temiz havalı dünya yaratılacağıdır.

1990 larda bunun 3. Jenerasyon reaktör ile gerçekleştirileceği kabul edilmiştir. Ancak 20 yıldan fazla zaman geçmesine rağmen 3. Jenerasyon reaktör devreye alınamamıştır.

2013 itibariyle bu tip reaktörlerin yapım maliyetleri öngörülenden 8 kat daha artmıştır.

Nükleer enerji alanında konuşulan diğer yenilik ise, yakıt olarak uranyum yerine Toryum kullanılmasıdır. Ancak 50 yıldan bu yana somut bir gelişme olmadığı gibi, önümüzdeki 20 yılda maliyet düşürücü bir gelişme olasılığı görülmemektedir.

2014 ve 2105 Nükleer Bilançosu

2014 yılında 3 adedi Çin’de, birer adedi de Arjantin ve Rusya’ da olmak üzere 5 reaktör devreye girmiş, ABD’ deki Vermont Yankee reaktörü de kapatılmıştır.

2015 yılında ise Çin’de 4, Güney Kore’de ise 1 adet Reaktör devreye girmiş, 2 adet reaktörde kapatılmıştır. (Belçika ve Almanya)

Dünyada 31 ülkede 391 adet reaktör işletilmektedir. Bu rakamlara uzun süreli devre dışı bırakılmış olan, Japonya’daki 40 reaktör ile İsveç’teki 1 reaktör dahil değildir. Japonya’daki Fukushima Daiichi ve Daiini santral-lerindeki 10 reaktörde daimi kapatılan reaktörler sınıfına ayrıldığından işletmedeki reaktör sayısına dahil edilmemiştir.

Japonya'da reaktörlerden 2014 yılında hiç elektrik üretilmemiştir.

Dünyada 2014 sonu itibariyle nükleer enerji üretimi bir önceki yıla göre % 2.2 oranında artmış, ancak en yüksek üretim olan 2006 yılın göre % 9.4 azalmıştır.

Dünyada nükleer santrallerden üretim 19 ülkede artmış,

9 ülkede azalmış,

3 ülkede aynı kalmıştır.

En büyük üreticiler olan, ABD, Fransa, Rusya, Güney Kore, Çin nükleer üretimin % 69'unu gerçekleştirirken, ABD. ve Fransa toplamın % 50 sini üretmişlerdir.

Dünyada Nükleer santraller gerek ömürlerinin dolması gerekse güvenlik nedeniyle kapatılmaktadır. 1970 yıllarından 1990 yılına kadar süren santral ve kapasite artışları 2000 li yıllarda durmaya başlamış ve kapatılan reaktör sayısı açılardan fazla olmuştur.

Son birkaç yılda ise Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerde açılan reaktör sayısı işletilmekte olan reaktör sayısını artırmaktadır.

2015 temmuz ay'ı itibariyle dünyada 62 reaktör inşa halinde kabul edilmektedir. Bu reaktörlerin % 80'i Asya ve Doğu Avrupa'dadır. 24 tanesi Çin'dedir. Bu reaktörlerin % 60'ı sadece 3 ülkededir. Çin, Rusya ve Hindistan'dadır. 2013 te 10 reaktörün inşasına başlanmıştır.

Nükleer reaktörlerin yapım süreleri belirsiz olmakla birlikte genelde 5 yıllık yapım süresi öngörülmekte ise de devamlı gecikmeler yaşanmaktadır.

Temmuz 2015 tarihi itibariyle yapım aşamasında olan 62 reaktör ortalama 7.6 yıldır yapım halindedir.

Yapım aşamasında olan reaktörlerden 47 adedi kesin gecikmiştir. Geri kalan 15 adedinin ise- 9'u Çin'de olan –yapım programına göre devam edip etmediği bilinmemektedir.

Dünyada yapımı süren 5 reaktör yapım programlarına göre 30 yıl gecikmiştir.

Yapımına başlanıp iptal edilen nükleer reaktörlerin sayıları da artmıştır.

Dünyada yapımına başlanan reaktör sayısı 1976 yılında tepe noktasına ulaşarak 44 adet olmuş, ancak sonrasında hızla azalmıştır. 2011 ile 2015 yılının Temmuz ayına kadar geçen sürede -4,5 yıl- 26 reaktörün yapımına başlanmıştır. Bu sayı 1970 lerdeki 1 yılda yapımına başlanan reaktör sayısının bile altındadır.

Reaktör yapımına başlanması hatta ileri seviye gelmesi dahi reaktörün elektrik sistemine bağlanacağı anlamına gelmemektedir. Fransa Atom enerjisi Kurumu (CEA) istatistiklerine göre 2001 yılından bu yana 31 ülkede ileri yapım aşamasında olan 253 reaktörün yapımı iptal edilmiştir. 138 adedi ABD. dir.

Son yıllarda yeni nükleer reaktörlerin devreye alınması hızla azaldığından işletmede olan reaktörlerin ortalama işletme yaşları artmıştır. Temmuz 2015 itibarı ile reaktörlerin ortalama yaşı 28.8 yıl olmuştur.

Nükleer reaktörlerin işletme ömrü genelde 40 yıl olarak kabul edilmektedir. Ancak bazı durumlarda bu ömür 60 yıla kadar uzatılabilir. Özellikle ABD.'de işletmede olan 74 reaktöre bu izin verilmiştir. Ancak, kapatılan 33 reaktörden sadece 1 adedi 40 yıl işletilmiş, diğerleri 40 yıla dahi varamamıştır. ABD. de reaktörü ömrü 35.6 yıldır.

İLK DEFA REAKTÖR YAPIMINA BAŞLANACAK ve SÖZLEŞME YAPILMIŞ ÜLKELER

Başlamış ülkeler;

-**Birleşik arap emirlikleri**- 2009 yılın Güney Kore ile 4 adet reaktör yapımı için anlaşma sağlanmış. 3 adedi başlanmış olup 1 adedinin yapımına 2015 yılında başlanması beklenmektedir.

-**Beyaz Rusya**- 2013 ve 2014 yılında Rusya ile 2 adet nükleer reaktör yapımı için anlaşmış ve yapımına başlanmıştır. 2018-2020 de devreye girmesi planlanmaktadır.

Sözleşme imzalamış Ülkeler;

- **Türkiye**- 2 sözleşme imzalamış 3. İçin görüşmelere başlamıştır.

1- Akkuyu, Rusya ile Yap-işlet -Sahip ol yöntemiyle 4 adet reaktör yapımı için sözleşme imzalamış, ilk reaktörün 2022 de devreye girmesi öngörülmüştür.

2- Sinop, Mitsubishi ile 4 adet reaktör yapımı için sözleşme imzalan-

mıştır. Sözleşmenin detayları belirli değildir.

3. Proje, aralık 2014 te ABD. westinghouse ve Çin Devlet Enerji şirketi görüşmelere başlayacağını açıklamasına rağmen konu belirsizdir.

Planlanan Projeler olarak; Litvanya, Bangladeş, Ürdün, Polonya, Vietnam, Suudi Arabistan ve Mısır'ın nükleer reaktör yapımı için hazırlıklar içinde olduğu Raporda yer almaktadır.

Söz sayın Baran BOZOĞLU'nda.

BARAN BOZOĞLU

**Çevre Mühendisleri Odası Çevre Sorunlarını
Araştırma Merkezi Başkanı,**

TMMOB. Çevre Müh. Odası eski Bşk.

Benim sunumumda genel olarak öncelikle biraz İğneada sürecinden çok kısa bahsedip, ardından bizim için çok önemli olan çeşitli risklerden, çevresel risklerden bahsettikten sonra Türkiye'de enerji politikası nasıl işliyor?

Örneğin, Akkuyu'daki ÇED sürecindeki sıkıntı genel hatlarıyla ve diğer termik santrallerle ilgili konular, eksiklikler, sonrasında da birkaç örnekle tamamlamaya çalışacağım.

Şimdi hatırlarsanız bu konu ilk defa İğneada'daki tartışma daha önce biz çeşitli platformlar, nükleer karşıtı hareket ve diğer sivil toplum kuruluşları İğneada'da böyle bir riskin olduğunu gündeme getirmemize rağmen ilk defa resmi bir ağızdan bu konuda bir açıklama yapılmıştı ve ardından da hepimiz tedirginliğimizi ortaya koymuş, bunu toplumsallaştırmaya çalışmıştık.

Fakat işin ilginç tarafı yer seçimine dair hiçbir şey konuşulmadan, yani neden İğneada seçildi?

Bunun teknik verilerini, raporlarını ortaya koymadan üstüne üstlük seçilmiş bir hükümet tarafından değil, atanmış bir hükümet tarafından ve hatta ve hatta bir adım daha öteye giderek, birtakım anlaşmaların da arka planda yapıldığını ortaya koyan bir açıklamayla çok sarsılmıştık. Bu gazete örneğinde işte bu haberde de bu aslında detaylı bir şekilde ortaya konulmuş oldu, gündemimize girdi. Sıkıntılı bir alan, hiçbir teknik rapor yok, hiçbir detaylı inceleme yok. İğneada'ya dair bir çalışma olmadan ani bir açıklama yapılmıştı. Seçim öncesi, 1 Kasım seçim öncesine gelmesinde çeşitli şüpheler uyandırdığını açıkçası söylemek lazım.

Tabii İğneada'nın yerini belki birçoğumuz biliyoruz, ama ben yine haritada göstermek adına koymak istedim. Bu gördüğünüz bölge longoz ormanları denilen bölge, bu konuda Göksal Hocam detaylı açıklama yapacak zaten kendi yaşadığı yerelden, burası Bulgaristan sınırı, yani longoz ormanları dediğimiz bölge aslında Bulgaristan'ı da kapsayan bir bölge, uluslararası bir alan diye ifade edebiliriz.

Şu alanı hepimiz çok iyi biliyoruz, üçüncü havalimanı bölgesi İstanbul'da yapılması planlanan, 2.5 milyon ağacın kesileceği, 6.172 hektarlık orman arazisinin yok edilmeye başlandığı, bugünkü gazete haberlerinde de yüzde 15'inin tamamlandığı bir bölge ve üçüncü köprüyü de zaten biliyorsunuz.

Yani İstanbul'un kuzey ormanları zaten yok edilmiş durumda ve tahrip edilmeye devam ediliyor. Onun ilerisinde zaten nefes alınabilecek nadir bölgelerden biri de longoz ormanları, buraya bir nükleer santral projesi şu an öngörülüyor.

Bölge böyle bir bölge, longoz ormanları biliyorsunuz dünyada çok nadir bulunan ekosistemi çok gelişkin bölgeler, bunlardan dünyada üç tane kritik olan bölge olduğunu biliyoruz. Afrika'da ve Türkiye'de bunlardan birer tanesi var. Dediğim gibi çok detaya girmeyeceğim, çünkü Göksal Hocamın sunum hakkından almak istemiyorum. Bu bölge tabii bir milli park alanı ve 3 150 hektarlık bir alandan bahsediyoruz. Ben böyle hektarlardan bahsedince kafama çok fazla oturmuyor, hemen futbol sahası sayısına çeviriyorum, o zaman daha net büyüklüğünü anlama şansımız oluyor.

Yani yaklaşık 4 000 futbol sahası büyüklüğünde bir alandan bahsediyoruz. Tabii bu alanın tamamına bir nükleer santral değil, belirli bir bölgesine bir nükleer santral yapılacak, ama tabii bu nükleer santralden çıkacak elektriği iletmek için elektrik irtibatları yapılması gerekecek.

Dolayısıyla aslında bölgenin tamamını etkileyebileceğini, oradaki doğal yaşamı parçalayacağını, nasıl İstanbul üçüncü köprü projesinde yaban domuzları kente inmek durumunda kalıyorsa, o bölgede yaşayan canlıların da başka problemlerle karşılaşabileceğini öngörmek çok güç olmasa gerek.

Türkiye'deki memelilerin yüzde 34'ünü barındıran bir alandan bahsediyoruz. Kendi bölgesinde de Trakya'daki memelilerin de yüzde 57'sini barındırıyor. Dolayısıyla içerisinde çok önemli ciddi ekosistemin olduğunu da, biyolojik çeşitliliğin olduğunu da söylemek doğru olacaktır.

Bu size göstermeyi planladığım link bu adresti aslında, ama slaytlarla da bunu açıklamaya çalışacağım.

Neden bunu gösteriyorum? Çünkü Çevre Mühendisleri Odası olarak hem Akkuyu'da, hem Sinop'ta, hem de İğneada'da Enerji Bakanlığının yapması gereken ve yapmadığı, Çevre Bakanlığının yapması gereken ve

yapmadığı çalışmaları biz oda olarak yaptık. Bu da bir örneğiydi Çernobil faciasıyla ilgili. Şöyle başlayabiliriz, hepimiz Türkiye'nin haberlerde biliyorsunuz meteorolojik olayları, nereden soğuk geliyor, nereden sıcak geliyor, hepimiz biliyoruz.

Şunu da çok iyi biliyoruz ki Balkanlardan soğuk gelir, bize doğru bir hava akımı vardır. O nedenle nereye bir nükleer santral veya termik santral, yani havayı kirletme ihtimali olan santraller yapılmasını sorusunun en net cevabı Trakya bölgesidir.

Çünkü oradan gelecek hava akımı Türkiye'nin tamamını etkileyecektir. Olası bir kazada da Türkiye'nin tamamını etkileyecek bir problemle karşı karşıya kalabiliyoruz. Dolayısıyla bu bilgilerin, verilerin kullanılarak aslında yer seçiminin yapılması gerekiyordu ve biz bunun üzerinden Akkuyu' ile ilgili bir modelleme çalışması yaptık, ama modelleme çalışması dediğimiz şey aslında bir bilgisayar programı.

Türkiye'deki meteorolojik verileri alarak, biz bu bilgisayar programına giriyoruz ve olası bir kaza durumunda radyoaktivite salınımının hangi bölgeleri en yüksek seviyede etkileyebileceğini gözlemleyebiliyoruz.

Akkuyu'da olası bir kaza durumunda Ankara da dahil en yoğun şekilde ilk dört günlük süreçte çok yoğun bir şekilde etkileniyor ve Kıbrıs bölgesinin de bu konuda etkileneceğini görüyoruz.

Sadece ilk dört günü belirliyor, daha sonra bunun Ankara, İstanbul'a doğru da yayıldığını tıpkı Çernobil'de olduğu gibi biliyoruz.

Çernobil'de biliyorsunuz 26 Nisandı yanılmıyorsa, kaza olduğu anda Türkiye'ye henüz etkisi gelmemişti. O videoda onu gösterecektik, ama burada çay içildiği dönemde bakan tarafından, yani 5 Mayıs civarında artık Türkiye çok yoğun bir şekilde etkileniyordu. Yani biz umursamazken o sırada Çernobil o hava akımıyla etkisini bize doğru getirmişti.

Sinop'la ilgili veriler de yine modelleme çalışmamızda bu şekilde ortaya çıkıyor. İstanbul ve İç Anadolu Bölgesi özellikle yaz ayında bir facia olursa Sinop'taki nükleer santralde en yoğun şekilde etkilenecek durumda olduğunu söyleyebiliriz. İlk dört gün içinde en fazla etkilenecek alanlar içerisinde yer alıyor.

Çernobil'de biraz önce anlatmaya çalıştığım şey buydu işte, o görsel-de ilk patladığı anda santral 28 Nisanda örneğin henüz Türkiye'ye gelmemişti radyoaktivite.

Çünkü dünyanın dönüşünden ve meteorolojik olaylardan kaynaklı olarak 1 Mayıs gibi Türkiye'yi etkilemeye başladı ve 5-7 Mayıs'ta bu aralık Türkiye'yi en çok etkilediği dönemler olarak biz bunları görebiliyoruz. Uluslararası raporlarda bunlar açık bir şekilde ifade ediliyor.

Şimdi İğneada'ya gelecek olursak, bu da bizim yeni yaptığımız bir model çalışması.

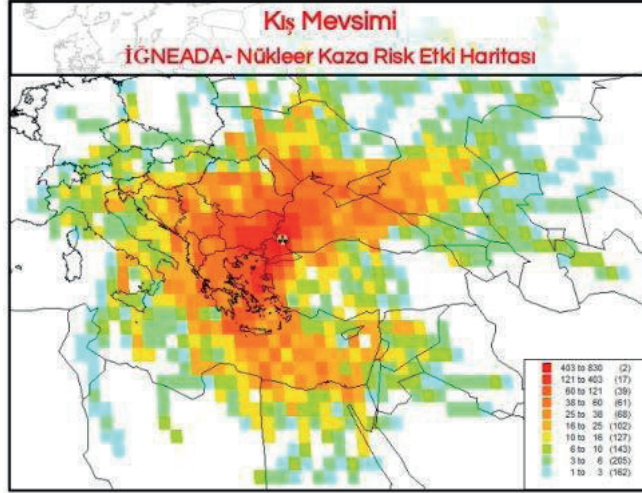
Tabii model çalışmasını biz 2014 yılındaki meteorolojik verilere göre yaptık. Aslında bunun 5 yıllık, 10 yıllık periyotlarla Bakanlık tarafından bütün meteorolojik veriler kullanılarak yapılması gerekiyor. O zaman bile çok çok daha kirletici miktarın fazla olacağını tahmin etmek güç değil, ama bugüne kadar hâlâ bunu talep etmemize rağmen devlet kurumlarının bunu yapmadığını görüyoruz.

MODELLEMENİN SONUCU

- ÇMO'nun yaptığı u çalışmada, 2014 yılı model alınarak İğneada'dan olacak bir radyoaktif serpentinin dört günde izleyeceği yollar belirlendi, İğneada'dan salınan parçacıkların bölgeler üzerinde ne kadar zaman geçireceği hesaplandı.
- "2014 yılının meteorolojik verilerini kullandık. Herhangi bir günde olabilecek bir kaza sonrası radyoaktif parçacıkların güzergahını belirledik."
- Enerji Bakanlığı'nın bu modellemeyi yapması gerektiğini fakat yapmadığını
- "Tıpkı Mersin ve Sinop'ta olduğu gibi İğneada'da da bu modelleme yapılmadı, oysa yer seçimi yaparken bu çalışma yapılmalıydı."

İğneada riskli alan

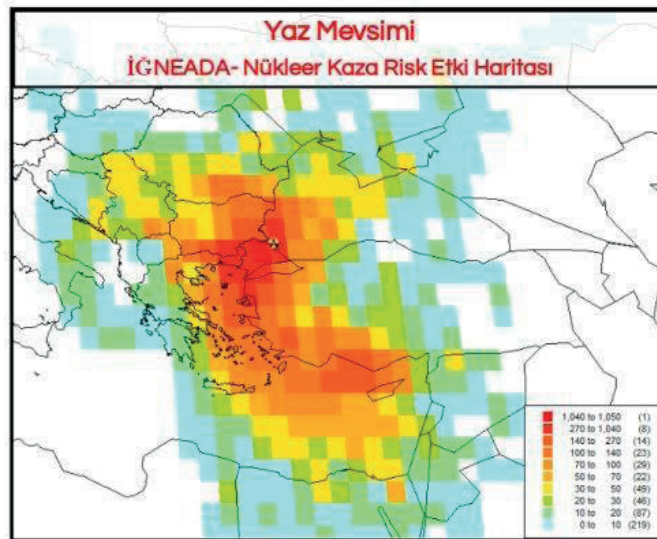
- Yaklaşık 20 milyon kişinin yaşadığı ve nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgede bulunan İğneada'nın Türkiye'yi en fazla etkileyen hava kütlelerinin yolları üzerinde bulunması nedeniyle en riskli alanlardan birisi olacağı sonucuna varıldı.
- "İğneada'nın bulunduğu bölgeden Türkiye'nin içlerine doğru bir hava akımı var. Nükleer santral için yanlış bir yer seçimi."

Özellikle batı bölgeleri etkilenecek

Buna göre, bir kaza olması durumunda İstanbul'un yanı sıra Trakya'nın tamamı ile Kuzey Ege'nin büyük kısmı tehdit altında kalacak.

Ayrıca Marmara, Batı Karadeniz, Kıyı Ege ve Kıyı Akdeniz de oluşacak radyasyon bulutundan etkilenecek.

“İğneada’da meydana gelecek bir radyoaktif sızıntısının, İstanbul’un yanı sıra nüfus yoğunluğunun çok fazla olduğu Türkiye’nin batı bölgelerini etkileyeceği görülmektedir. Tarım alanlarının, zeytinliklerin ve turizm merkezlerinin önemli ölçüde risk altında kalacağı bilinmelidir”

Gördüğünüz gibi ilk 4 gün içerisinde, yani İğneada’ya olur da bir nükleer santral yapılırsa -ki biz yapılmasını istemiyoruz, yapılmaması için mücadele ediyoruz, ama olması durumunda- ve **olası bir kaza durumunda Türkiye nüfusunun herhalde 1/3’ini barındıran Trakya bölgesi tamamıyla yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacak.**

Bu yok oluş sadece o andaki patlamayla yaşamını kaybedecek insanlarla ilgili değil, aynı zamanda uzun vadeli, yani **250 000 yıla kadar sürebilecek olan bir nükleer kirliliği, tarımsal alanların yok olmasını, doğal alanların yok olmasına sebep olacak bir kirlilik**, bunun detaylarına birazdan geleceğiz. Dolayısıyla modelleme çalışmasında **ilk 4 gün içerisinde Trakya bölgesinin tamamıyla sıkıntı yaşayacağını** ve hiçbirimizin bu sorundan koşarak kaçamayacağımızı ortaya koyan bir modelleme çalışması.

Enerji Bakanlığı’nın 5-10 yıllık periyodu kapsayan ve doz hesaplamalarını da içeren daha kapsamlı bir çalışma yaparak kamuoyuyla paylaşması açıklaması gerektiği

“Böylesine kritik bir kararda, bilimsel gerçekleri dikkate almadan çok aceleci davranan, bu konuda yıllardır görüş üreten sivil toplum örgütleri ve meslek odaları ile iletişime geçmeden halkımızın geleceğini belirsizliğe sürükleyen, iktidar gücü bile olmayan bir seçim hükümetinin böylesine riskli bir kararı alması ahlaki değildir.”

İstanbul Nükleer Tehdit Altında:

Şimdi ben yavaş yavaş atık konusuna gelmek istiyorum. Bizim için tabii çok çeşitli riskleri olan bir enerji üretim biçimi, ama en önemli problemi atık problemi, çünkü çıkan atıklar hem çevre mühendisliği birimi açısından, hem de teknolojik açıdan bertaraf edilemiyor, yani yok edilemiyor, etkisi azaltılamıyor.

Dolayısıyla Nükleer enerjinin atık problemi süren bir enerji biçimi olduğunu söyleyebiliriz.

Diğer konu da risk faktörü, ben önce atık konusundan bahsedeceğim.

Çernobil, Fukuşima gibi nükleer santral kazalarıyla sonuçlarını hatırlatarak nükleer enerjinin atık sorunu çözülmemiş, çok riskli, pahalı ve gelişmiş ülkelerde terk edilmeye başlanan bir enerji türüdür.

Şimdi uranyumu yakarak aslında nükleer santrallerde bir yüksek ısı elde ediliyor ve yüksek ısı suya temas ettiriliyor, su buharlaştırılıyor.

Suyun buharlaşmasıyla beraber türbinler döndürülüyor ve bir elektrik enerjisi elde ediliyor. Aslında yapılan şey çok da teknolojik bir şey değil, yani bir termik santral mantığının tıpatıp aynısı, termik santralde kömür yakıyorsunuz ve oradan enerji elde ediyorsunuz ve oradaki türbini döndürüyorsunuz buhar elde edip, nükleer santralde de bunu yapıyorsunuz.

Yani bizim önümüze konulan çok teknolojik bir yapıymış, inanılmaz bir teknolojiyi elde edeceğimiz gibi bir ifade aslında çok da doğru bir ifade olmadığını söyleyebiliriz. Güneşin ve rüzgârın çok daha ileri bir teknoloji olduğunu artık kabul etmek lazım.

Şimdi burada tabii uranyum yandıktan sonra bizde artık olarak karşımızda plütonyum çıkıyor ve bu plütonyum denilen şey normalde doğada bulunan bir şey değil, uranyum yandıktan sonra ortaya çıkıyor. Bu plütonyumun etkisi, yani doğaya ve insana verdiği etkiyi yok edebilmesi için de 250 000 yıl geçmesi gerekiyor.

Çünkü yarılanma ömrü 25 000 yıl ve 10 tane yarılanma ömrünü geçmesi gerekiyor. 250 000 yıl sonra plütonyum etkisiz hale gelebilmiş oluyor. İnsanlık tarihini, yazılı insanlık tarihinin kaç yıl olduğu, herhalde 250 000 yıldan kısadır diye düşünüyorum.

Aslında bu tartışma bir anlamda bir etik tartışması, gerçekten de biz gelecek nesillere sırf daha ucuz, daha başka bu anlaşmalarda politik kaygılarla yapılan çalışmalar nedeniyle gelecek nesillere kirli, riskli bir dünya bırakmak zorunda mıyız gibi bir etik tartışmayı da aslında yapmak gerekiyor. Bu sorunun cevabı insanı ve doğayı dert eden insanların bunu tabii ki istemeyeceğidir diye düşünüyorum.

Şimdi nükleer santral atıklarına dair nükleer santralleri savunan bir internet sitesinin, bir birliğin, Dünya Nükleer Birliğinin internet sitesinden alınmış bilgiler, bunlar tabii İngilizce biz Türkçeleştirdik.

Bakin, hani hiçbir problem yok denilen ülkelerde nükleer atıklar nasıl yönetilemiyor?

Belçika'da örneğin, merkezi bir geçici atık depolama tesisi mevcut, nihai depolamayı da 2035 yılında inşa etmeye başlayacaklar. Çünkü bu atıklar bertaraf edilemiyor, tek çözüm depolamak.

Geçici depolama dedikleri şey de aslında nükleer santralin kendi içinde aslında aynı zamanda bir geçici depolama tesisi, çünkü örneğin, Akkuyu'da veya Sinop'ta yapılması düşünülen nükleer santrallerde çıkacak olan atığı hemen alıp götürüyorsunuz.

Yani bir tehlikeli atık gibi taşıyamıyorsunuz, 7-10 yıl boyunca soğutma suyunda onu tutmanız gerekiyor.

Bu ne anlama geliyor?

Yani yaktığınız bir uranyum atığı 7-10 yıl boyunca aslında sizin ülkenizde, sizin enerji santralinizde geçici olarak bir atık tesisinde duruyor olacak.

Sadece çalışan nükleer santral değil, aynı zamanda yanındaki atık da bu alanda kalmak zorunda, götürmek mümkün değil. Buradaki bahsedilen geçici tesislerin de birçoğu nükleer santralin kendi alanında tutulan yerler ve nihai depolama tesisleri de tamamlanmış değil.

İşte Belçika'da benzer bir durum var, Kanada hâlâ çözüm üretmeye çalışıyor ve 2025 yılında çözmeye çalışıyor.

Çin facia durumunda, her tarafa kendilerince nihai depolama tesisleri yapmaya çalışıyorlar.

Finlandiya'da benzer bir durum var, 2020 yılında başlayacağı söyleniyor. Tabii bunlar sürekli erteleniyor.

Fransa'da da 2025 yılında nihai depolama tesisi öngörülüyor. Örnekler çoğaltılabilir, ama sonuç şu: **Herhangi bir nihai depolama tesisi henüz yapılabilmemiş değil. Bu nihai depolama tesislerinden kasıt da şu: Artık depremin olmayacağı bölgelere gömmekten** bahsediliyor.

Bu şekilde çeşitli konteynırların içerisine konularak, herhangi bir depremin olmayacağı bölge onlar nerelerse, onları tespit edip, onların dibine gömmeye çalışıyorlar. Bunun da 250 000 yıl boyunca kalacağını öngörüyor bu fikriyat.

Şimdi tabii şu soru aklımıza geliyor:

Longoz gibi, İğneada gibi bir bölgeye gerçekten de bu tesis yapılabilir mi?

Bu kadar da olmaz. Şimdi milli park, Bulgaristan'da başka bir şey, Türkiye'deki memelilerin yüzde 34-37'sini barındıran bölge, bu kadar da yapamazlar herhalde diye insan düşünmek istiyor, ama bakın, Türkiye'de neler oluyor?

Birkaç örnekle isterseniz onlara bakalım. Bu işin aslında çok daha hızlı bir şekilde, çok da doğayı dert etmeyen bir şekilde yapıldığını görelim. Enerjiyle ilgili örnekler vereceğim. Tabii üçüncü havalimanı çok da güzel bir örnekti, ama enerjiyle ilgili konuşuyoruz diye buraya koymak istemedim. Bakın, mesela Çanakkale bölgesinde, Balıkesir, Çanakkale bölgesinde 1/100 000 ölçekli çevre düzeni planında hatırlarsanız basında böyle, internet sitelerinde Bozcaada yok oluyor, Gökçeada mahvoldu, bittik, turizm alanlarımız imara açılıyor, falan diye biz tartışırken, konuşurken aslında o planın içerisinde çok daha gizli, çok daha sıkıntılı konular vardı. Elbette ki Bozcaada'yla Gökçeada çok önemli, onların korunması lazım, ama başka gizli metinler de olduğunu görüyoruz. Şimdi tabii ben hukukçu değilim, ama bu tarz davalarla uğraşa uğraşa biraz böyle metinleri anlama birikimi artmaya başladı herhalde, şu 8, 10, 5, 2. maddeye dikkat etmenizi istiyorum. Ben bunu her sunumda özellikle okumak istiyorum.

Şimdi bir çevre düzeni planı düşünün ki öyle ince detaylı yazılmış bir cümle ki bakın, ne diyor? **“Bölgede tesisleşmiş olanların haricinde Çanakkale il sınırıyla Şevketi'ye yerleşim arasındaki kıyı bandının dışında kalan planlama alanında ithal kömüre dayalı termik santral kurulumuna izin verilmez”** diyor.

Müthiş bir şey, yani bir **çevre düzeni planında izin verilmez** diye bir ifade var. Hakikaten koruyor diye düşünüyorsunuz, ama cümleyi bir daha okuyunca **aslında bu bölgenin tamamına ithal kömürle çalışan termik santral açıyoruz** diyor.

Şimdi o yüzden longozla ilgili, İğneada'yla ilgili de, Sinop'la ilgili de süreçlere çok dikkat etmemiz lazım, o cümleleri teker teker okumamız lazım.

Yani bir bakanlık düşünün ki hangi bürokrat, hangi oradaki plancı veya kim yazdı bunu, nasıl oturup düşündü yazdı, ben hakikaten inanamıyorum.

Böyle bir bölgeden bahsediyoruz. Bakın, geline nokta şu hale geldi şu anda Çanakkale bölgesi, bu sadece daha başlangıcı, bu ifade ya-

zıldıktan sonra 20 000 megawatt'lık bakın, Akkuyu'ya yapılması planlanan nükleer santral 4 800 megawatt, o da tamamı tamamlandıktan sonra, ilk aşamada 1 200 megawatt'la başlayacak. 20 000 megawatt'lık bir enerji üretim alanından bahsediyoruz. Termik santral ve hepsi ithal kömürle çalışıyor, inanılmaz bir şey, 1 000 000'dan fazla ağacın kesilmesi ÇED raporunda yazıyor, sahi ÇED raporunda yazılan ifade bunlar, bu düzenleme işte buna yol açtı. ÇED raporu teker teker şu anda bakanlık tarafından hiç sıkıntısız onaylanıyor.

Başka bir olay daha oldu: Bademi hatırlarsınız, bizim Akdeniz foklarını, Akdeniz foklarını bademle hatırlamıştık, bayağı popüler olmuştu Akdeniz foku, fotoğrafları çekilmişti kurtardık falan diye, işte Akdeniz foklarından bademin yaşadığı bölge **Çanakkale'deki bu kara Biga bölgesi**, Türkiye'de herhalde 20-30 tane kaldığı öngörülüyor.

Bu bölgede 7-8 tane kaldığı öngörülüyor, basına da yansımıştı. Korunması gereken tıpkı carettalar gibi kritik bir canlıdan bahsediyoruz.

Şimdi burası çevre düzeni planında ilk halinde, yani Bozcaada'yı ve Gökçeada'yı yok eden halinde burada bir fok balığı işareti koymuşlardı çevre düzeni planına, burada bir fok balığı koymuşlardı.

Şu kırmızı gördüğümüz alan da mağaraların olduğu bölgeydi. Yani kabul ediyorlardı bunu, sonra Bozcaada'yı ve Gökçeada'yı biz kurtarmak için müdahale ettiğimizde çevre düzeni planını tekrar değiştirdiler. Sonra bir baktık, fok gitmiş plandan, artık fok yok. Bakanlık birkaç gün önce kabul ettiği fokları artık kabul etmez hale geldi.

Longoz'da yarın yaşayan memelileri de birden planlarda göremeyebiliriz ve bunu da kimse herhalde yadırgamayacak gibi görünüyor.

Şimdi başka bir konu Elektrik Piyasası Kanunuyla ilgili bir düzenleme, çok önemli bir düzenleme bu, bir torba kanunuyla çıkmıştı.

Tıpkı Çevre Kanununda yaptıkları gibi bakın, diyor ki özetini söyleyeyim: **“Biz devlet olarak elimizdeki bütün termik santralleri satıyoruz, almak isteyen değerli arkadaşlar, biz bu zamana kadar çevresel yatırım hiç yapmadık devlet olarak, hiç bacalara filtre takmadık, atıkların da yönetmelik, cürufaları her tarafa saldık, halkımızı hasta ettik, ama satmak istiyoruz. Fakat korkmayın, biz sizden herhangi bir çevresel yatırım da beklemiyoruz, herhangi bir maliyetiniz de olmayacak. Gelin, şu termik santralleri bizden satın alın”** diye çıkartılan bir kanun ifadesinden bahsediyoruz.

Yani diyor ki Bakanlar Kurulu **kararıyla 2021 yılına kadar termik sant-rali satın alan şirketler herhangi bir yatırım yapmak zorunda değiller** diyen bir düzenleme bu.

Tabii bu Cumhuriyet Halk Partisi tarafından, ana muhalefet parti tarafından çeşitli sivil toplum kuruluşlarının, bizim de meslek odamızın da desteğiyle Anayasa Mahkemesine götürüldü ve iptal edildi.

Fakat bildiğim kadarıyla karar daha yayınlanmadı diye biliyorum. Belki Özgür Hocam, gerekçeli karar henüz göremedik, bir yıl içerisinde yayınlanır.

Bir de şöyle bir şey varmış: Ben yine hukukçu değilim, ama Anayasa Mahkemesi kararı veriyor, karar yayınlandıktan sonra olay devreye giriyor-muş. ÇED geçici 3. maddeyle ilgili biz bunu yaşadık muafiyetlerle ilgili, kararı verdi, bir yıl yayınlanmadığı için devreye girmiyormuş ve o sırada bitiyor zaten, herkes, atı alan Üsküdar'ı geçiyor. Benzer bir durum da biz burada yaşadık, özelleştirmelerde yapıldı.

Şimdi ben **Akkuyu ÇED'den**, hızlıca ÇED'deki ifadelerden, yani bizim TMMOB'un davasına biz de Çevre Mühendisleri Odası olarak katkı sunduk nükleer karşıtı olarak, oradaki bazı kritik ifadeleri ve nasıl alengirli işler yapıldığını, bazı gerçeklerin gizlendiğini göstermek adına örneğin,

Akdeniz foklarını hiç bahsetmiyor orada da, yine foklar hokus pokus yapılmış. Trityum ve karbon izotoplarından bahsetmiyor, yani çıkacak olan oradaki olumsuzluklardan bahsetmiyor.

Zeytincilik Kanunu kapsamında sıkıntı olmasına rağmen bu raporda herhangi bir ifade yer almıyor ve bunun yanında çok önemli bir konu modelleme çalışması, biraz önce size gösterdiğim olası bir kaza durumunda insanların nereye doğru kaçması gerektiğini, nasıl güvenlik önlemleri alınması gerektiğine dair bir modelleme çalışması da yapılmamış.

Fakat işin en garip kısmı şu: Bakanlık tarafından onaylanan bu ÇED raporu bir kurul, komisyon tarafından onaylanıyor. Bakanlık içerisinde uzmanlar var, bürokratlar var biliyorsunuz, termik santrallerin ÇED raporları da öyle oluyor. Bu raporların içerisindeki en kritik, en teknik kısım **tesis yapıldıktan sonra olası etkilerin ne olacağına dair yapılan modelleme çalışması**, yani bilgisayar programıyla yapılan çalışma, fakat **Bakanlığın elinde**, yani bu raporu onaylayan kurumun elinde **böyle bir bilgisayar programı yok**. Bu **bilgisayar programını inceleyebilecek, bu verileri inceleyebilecek teknik personeli de yok bu** konuda bilgisi olan, o yüzden ÇED raporları hızlı bir şekilde onaylanıp geçiyor.

Dava açtığımız zaman da mahkemelerde işte bunlar birkaç yıl sürüyor, sonunda iptal ediliyor, ama inşaata da başlanmış oluyor. Bu da ayrı bir trajik durum, yani bu kadar kritik bir ÇED raporunu onaylayan Bakanlık içerisindeki bilgileri, verileri kontrol edebilecek yeteneğe sahip değil, teknik birikime sahip değil. ÇED raporu eklektik bir şekilde hazırlanmış, ÇED raporu içerisinde tesisle ilgili bütün yapıları barındırmanız lazım. Örneğin, elektrik iletim hatlarını koymanız gerekiyor bu ÇED raporunun içerisine veya taşocakları varsa onları koymanız gerekiyor bu tesisle ilgili, bunlarda konulmamış.

Sadece inşaat edilecek olan nükleer santralin ana kısmı ÇED raporunda ifade edilmiş. Bu da iptal edilmesi için ÇED raporunun çok önemli bir gerekçe, daha önce başımıza geldi. Yine ÇED raporunda 12 ayda tamamlanması gereken süreç 14 ayda tamamlanıyor. Normalde bir tesis olsa 12 ayda ÇED raporunu tamamlayamadığınız anda iptal edilmesi lazım, sürecin durması lazım, ama burada yine özel bir istisna sağlanmış ve devam ettirilmiş durumda.

Burada enerjyle ilgili kısma, sonlara geldik. Enerjyle ilgili kısma vurgu yapmak istiyorum. Nükleer santral anlaşması 2010 yılında imzalandı.

Bu anlaşma imzalanırken ne yapılması gerekiyor?

Çağdaş, bilimsel çalışan bir ülkede enerji ihtiyacına dair bir planlama yapması gerekiyor TEİAŞ tarafından ve bu planlama üzerinden enerji projeksiyonu, yani benim 10 yıl sonra ne kadarlık bir enerjiye ihtiyacım olacak sorusuna cevap verip, hangi enerji sistemlerini kullanacağına karar vermesi lazım. Şimdi 2010 yılında nükleer santral ihtiyacım var diyen TEİAŞ'ın anlaşmayı yaptığı dönemde bakın, diyor ki 2010 yılındaki enerji ihtiyacına bakalım.

2011 yılındaki bakın, diyor ki 2011 yılındaki 2020 yılı tahminine bakalım. 61 000 megawatt diyor. 2013 yılına geliyoruz, diyor ki 53 000 megawatt'a ihtiyacım var, 2020 yılına geliyoruz, 51 000 megawatt'a ihtiyacım var diyor.

Yani buradaki plana göre anlaşma eğer kendinize bir projeksiyon çizerseniz 2-3 nükleer santral yapmanız gerekiyor, ama 2014 yılındaki plana baktığınız zaman da herhangi bir nükleer santral yapmaya ihtiyacınız kalmayabiliyor. Dolayısıyla TEİAŞ tarafından yapılan öngörülen bu projeksiyonlar, geleceğe dönük olarak yapılan planlamaların da sağlıklı olmadığı, doğru yapılmadığını ortaya koyan bir tabloyla karşı karşıyayız. Bunu o nedenle göstermek istedim.

Deprem riskine girmeyeceğim, hızlıca şunu hatırlatmak istiyorum: Biliyorsunuz yine dava açıldığı zaman mahkeme tarafından bir rapor talep edildi.

Bu rapor Uluslararası Atom Enerjisinin hazırladığı bir rapordur. Çünkü biliyorsunuz Enerji Bakanlığı veya nükleer santrali savunanlar genelde şunu söylüyorlar: Hiç korkmayın, Türkiye'de herhangi bir anlaşmaya, kanuna, yönetmeliğe falan gerek yok, çünkü dünyada çok önemli bir kurum var, Atom Enerjisi Ajansı, o zaten bizi yeterince denetleyecek. Onlar denetlemeden bu işler zaten olmaz, uranyumu falan taşıyamazsınız falan cümleleri kuruluyor biliyorsunuz. Şimdi biz dava açıyoruz, mahkeme diyor ki getirin bakalım bana şu Atom Enerjisi Ajansının raporunu da ona göre bir değerlendireyim. Sonra bakıyorsunuz, bizim hükümetimiz Enerji Bakanlığı diyor ki bir dakika, o rapor gizli bir rapor, paylaşmam ve mahkemeye bunu sunmuyor.

Aradan tabii birkaç ay, yıl geçiyor. Gazeteci arkadaşlar sağ olsunlar, o Atom Enerjisi Kurumundan bu raporu çat diye ortaya koyuyorlar. Devletin gizlediği rapor herkesin eline ulaşıyor ve verilen taahhütlerin orada yerine getirilmediği de açık bir şekilde ortaya çıkıyor. Yani şeffaflık yok, demokratik katılım yok, toplumdaki bilgi gizlemek var, yani yapılabilecek her türlü olumsuz süreçte yapılmış durumda.

Sera gazı etkisine girmiyorum radyoaktiviteye dair genel olarak konuştuk. Şimdi riske gelelim.

Bu olayın riski, biliyorsunuz bir ara şeye benzetildi ya, tüp patlama riskiyle aynı risk olarak ifade edildi. Tabii uçağa bindiğinizde düşme riskiyle nükleer santralin patlama riski, falan filan, bu tabii kıyaslanabilir birileri tarafından, ama önemli olan bunun etkisi, yani ne kadarlık bir coğrafyanın, ne kadar bir insan kitlesinde kaç yüz yılımızı, kaç bin yılımızı etkileyeceğini sorgulamak lazım.

O yüzden riskin etkisini de değerlendirmek lazım. Şimdi iki önemli kaza örneği var dünyada, Fukushima'da var, Çernobil'de var. Bunların biri Three Mile Island denilen bir reaktörde oluyor eskiden ve bu reaktörde tabii risk analizi de yapılmış, her şey, Çernobil'deki olmayan şimdi vurgulanan işte o reaktörün üstünü kapatacak olan bilmem kaç metre kalınlığında bizi koruyacak olan bir kubbe yapmayı öngörüyorlar. Bu Three Mile Island'da da böyle bir kubbe var gerçekten, Çernobil'de olmadığı için daha büyük bir etki olduğu söyleniyor.

Tabii bu da 7 şiddetindeki depreme dayanıklı ve bu uçak çarpmasına dair dayanıklı olduğu ifade ediliyor, ama 5 uçak çarptığında ne olacağına dair kimse bir şey söyleyemiyor. O da riskin nasıl değerlendirildiğini tartışmak adına önemli, şimdi bu Three Mile Island'da biliyorsunuz **bu patlamanın temel nedeni şu santrallerde: Aşırı bir sıcaklık oluşuyor ve bu sıcaklığı soğutamıyorsunuz. Soğuma olmayınca da reaktör infilak ediyor ve ciddi bir radyasyon etrafa yayılıyor.**

Şimdi bu Three Mile Island'da da bir arıza meydana geliyor ve bu arızayı durdurmak için de soğutma suyu pompaları var, yani soğuk suyu oraya gönderecek olan pompalar var. Bu pompalar bu arıza olduğu anda biri çalışmıyor ve su gönderme problemi yaşanıyor. Fakat tabii düşünmüşler, riski öngörülebilir bulmuşlar.

Demişler ki ikinci pompayı da koyalım buraya demişler, bunu düşünmüşler. İkinci pompaya da sinyal gidiyor, fakat ikinci pompa da çalışmıyor. Şimdi binlerce pompa yapamazsınız, üçüncü pompaya sinyal gidiyor falan, sonra bir bakıyorlar ki problem oraya giren işçiler çalışma yaparlarken önünü kapatmışlar, pompanın bir yerini kapatmışlar ve bu yüzden de pompalar çalışmakta sıkıntı çekiyor. Tabii kubbe olduğu için burada dışarıya sızıntı fazla olmadığını Tolga Hoca söylüyor, ama bu risk mesela öngörülebilir bir risk miydi gerçekten ve biz gerçekten bütün riskleri öngörebilir miyiz ya da gerçekten bu riski almaya ihtiyacımız var mı, başka alternatifler yok mu?

mesela reaktöründe bir arıza oluyor. Oraya yine işçiler giriyorlar. Tabii elektrikler kesik olduğu için mumla çalışma yapıyorlar. Çalışma yaparken kablolar yanıyor, oradan bir şey oluyor. Bu da öngörülebilir bir risk mi? O dönemde değilmiş, sonra tabii bunu öngörmeye başlamışlar yaşadıkça, ama belki bizim öngöremediğimiz hâlâ onlarca risk vardır diye düşünüyorum.

Bu hikâyeyi biliyorsunuz, trafoya giren kedi biraz espri olsun diye, hani riski ne kadar değerlendirebildiğimizi görmek adına ortaya koymak istedim.

Son iki konu var. Biri yine hükümet tarafından zaman zaman eleştirilen, bize söylüyorsunuz da Ermenistan'da 30 km ötemizde nükleer santral var. O da onun kapatması gerekir, falan filan diye eleştirilerde bulunuyoruz. Evet, çok haklıyız, keşke hükümetimiz dünyadaki bütün nükleer santrallerin kapatılması için çaba harcasa, aynı hassasiyeti işte Bulgaristan'da

olan nükleer santral için filan da gösterse, gerçekten bu nükleer santral kapatılması gerekiyor.

Peki, neden şu soru sorulmuyor: Tamam, biz nükleer santral yapacağız, yapmayı planlıyoruz. Umarım yapmayacağız, ama yapmayı planlıyoruz. Burada da 30 km ötemizde bir tane nükleer santral var, riskli, hazır mıyız peki buradaki riske? Mesela, İğdir'ilerin elinde bir iyot tableti var mı bir kaza olduğunda, nereye doğru koşacaklarını biliyorlar mı, İğdir Valiliğinin herhangi bir çalışması var mı bilgilendirici veya hastaneler buna hazır mı İğdir'daki?

Biz araştırdık, çok zor bir araştırma değil bu, hastaneyi arayıp telefon ediyorsunuz, bilgi alabiliyorsunuz buna hazır mısınız diye veya valiliğin internet sitesine giriyorsunuz, plaket törenleri çok iyi, ama böyle bir riske dair hiçbir şey yok.

Bir yandan oradaki nükleer santrale risk var deyip, bir yandan önlem almamak da ayrı bir çelişki herhalde.

İzmir Gaziemir başka bir örneğimiz, hatırlatmak adına biliyorsunuz İzmir Gaziemir'de bir radyoaktif atıklar bulunmuştu ve bu radyoaktif atıklar bulunduktan sonra Türkiye'deki Çevre Bakanı, dönemin Çevre Bakanı Sayın Erdoğan Bayraktar'a sorular sorulmuştu. **"Bu atıkları, radyoaktif atıkları ne yaptınız"** sorusuna şöyle bir cevap vermişti: **"Üzerine 200 000 ton toprak attık"** demişti.

Hani geçici depolamayı bırakın, üzerine toprak atacağınız böyle bir anlayışımız var ve hâlâ orada o kirlilik devam ediyor. Bu atıklar da toplanmadı.

İkitelli'deki nükleer felaketten bahsetmeme gerek yok, nükleer santral olmayıp nükleer felaket yaşayan nadir ülkelerden biriyiz. İkitelli'de yaşamıştık bunu gibi örneklerimiz ne yazık ki çok fazla, tüm bunlardan dolayı özetle bu süreçlerin bir kere enerji politikasını kesinlikle şeffaf yürütülmesi gerekiyor, çünkü toplumun bu bilgiyi alabilmesi lazım.

Ben bir yurttaş olarak örneğin, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu her şeyi bilirken, ben yurttaş Baran olarak niye bilmiyorum, bilmem gerekmez mi?

Gerekir ve bu şeffaflık sağlanmıyor, bu şeffaflığın sağlanması lazım. Demokratik katılımın sağlanması lazım hep vurguladığımız, demokrasi zaten önemli bir tartışma günümüzde ve tabii ki hukuk, yani ÇED raporunu

iptal edip, tekrar tekrar yazılması, böyle artık gerçekten de hukuka çevre mücadelesi anlamında gerçekten çok da inanç kalmamaya başladı.

Bu da bizi çok tehlikeli bir yola doğru sürüklediğini söyleyebiliriz.

Enerji verimliliği bizim için çok önemli bir kurtuluş olabilir. İletim hatlarının yenilenmesi çok önemli bir kurtuluş olabilir. İhtiyacı gidermek için tüketimi azaltmamız ve tabii ki yenilenebilir temiz enerji kaynakları bizim için çok önemli bir kaynak olacaktır diye düşünüyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim, sağ olun.

Av. ALEV SEHER TUNA- Sunumunuzla ilgili bir-iki noktadan bahsetmek istiyorum. Çanakkale, Balıkesir 100 000'lik planlarıyla ilgili gelişmeden bilgi aktarayım. İzmit bölgesindeki bütün tehlikeli kimya sanayi o bölgeye taşınacak, yeni planlama ile ve orası tehlikeli kimya sanayi bölgesi ilan edildi. Onun dışında 34 termik santral projesi var, Baran Bey söyledi. Kaz Dağlarının içinde maden ve termik santral, Karabiga'yaiki ay önce gittik, oradaki termik santrallerle ilgili açılan davalar da vardı. TBB Çevre Komisyonu ve Çanakkale Barosu ile Bir inceleme gezimiz vardı. İki tane proje iptal edildi idare mahkemesince, ama iptal edilmesi çözüm değil biliyorsunuz, hemen bir proje değişikliği yapılıyor, tekrar gündeme geliyor. Onun dışında Çanakkale'ye yapılacak Boğaz Köprüsü var biliyorsunuz, Boğaz Köprüsünün yapılma amacı ulaşımaya yönelik değil, tamamen bu santrallere kolaylık sağlamak amaçlı yapılıyor.

Birincisi, liman yapılıyor, kömür ithal edeceğimiz büyük bir ihtimalle, termik santrallerin tamamına yetecek kadar kömür rezervimiz yok herhalde, o nedenle oradaki sanayiye ulaşımı sağlamak amacıyla yapılan, yani bize yapılan bir ulaşım değil. Bu İstanbul-Gebze-İzmir otoyolu var biliyorsunuz, bu tamamen o köprüyle entegre edilerek, Trakya'dan, Tekirdağ'dan İstanbul'a bir çember çiziliyor; bu ulaşım da tamamen sanayi kaynaklı. İğneada'da da aynı şekilde önce limanla başlandı. Göksal Bey onları izah edecek. Baran Bey ÇED raporlarını yazan uzmanlar tam konularına vakıf uzmanlar seçilmiyor zaten, mesela bir deniz bilimci veya çevre mühendisi değil de bir biyolog başka bir meslekten seçiliyor ve hep aynı belli kişiler tamamen kopyala-yapıştır, copy-paste raporlar mesela Karadeniz bölgesindeki bir santralle ilgili raporda Akdeniz'le ilgili bir ifade var. Bu kadar aleni, afaki hatalar var ki masa başında yazılan raporlar gidilip görülmemiş, sahte imzalar da söz konusu, bununla ilgili de davalar açıldı, devam ediyor.

Türkiye'nin son dönemdeki bu 9. Kalkınma Planı ve devamında **2014-2019'u kapsayan 10. Kalkınma Planındaki gerekçelerde yer alan raporlar şöyle: Türkiye'nin bir enerji ve sağlık, finans üssü olacağı, İstanbul'daki bütün projelerin bu amaca yönelik gerçekleştirildiği, Türkiye'de o nedenle termik santrallere ve nükleer santrallere ağırlık verildiği**, çünkü bizim ihtiyacımız için yapılmıyor, Avrupa Birliği tamamen bunlardan çıkıyor. İşte biraz önce bahsettiğim gibi Rusya İran'ı devre dışı bırakmak için Türkiye'ye tamamen siyasi baskı uygulanıyor.

Avrupa Birliğine işte siz bunları yaparsanız alacağım veya siz bu santralleri kurun, ben sizden enerji satın alacağım, ithalatı Türkiye'ye yönlendirmek amaçlı, Türkiye'nin şu andaki siyasi politikası tamamen enerji sektörüne yöneldiğinden dolayı hiçbir şekilde doğal sit, tarihi sit veya arkeolojik sit alanı önemli değil onlar için, bir gecede zaten kanunlar çıkartılıp değişiklik yapılıyor. Vekilim de çok iyi biliyor, bir torbaya koyuyorlar, arkeolojik sit alanından çıkartılıyor. Longozların da bu şekilde çıkartılacağını düşünüyorum.

Mersin Akkuyu'da şöyle bir durum var: Evet, Baran Bey dedi ki Zeytincilik Yasası engel. Şu anda Zeytincilik Yasası Mecliste her an çıkabilir. Akkuyu'yu yapabilmek için Zeytincilik Yasası engel teşkil ediyor. O yasa değişikliği gündemde, o değiştirildikten sonra artık zeytincilik falan yok, bütün bölge santrale açılacak. Yani en korunması gereken bölgelerde Sinop, İğneada ve Mersin, hepsi bu yasal düzenlemeler çerçevesinde önce işlem yapılıyor, sonra hukuki düzenlemeler getiriliyor. Yani yapılan işleme göre hukuki düzenleme yapılıyor. Hukuki düzenlemeye göre işlem yapılmıyor ülkemizde.

Son bir not da aktarayım. Yeni hükümet programını incelemiştim. Programda İstanbul'da özellikle ve Türkiye'de başlamış olan mega projeler ve gündeme gelecek yeni tüm dev projelere devam edileceği, termik santrallere, kömürlü termik santrallere ağırlık verileceği ve nükleer santrallerin yapımı son hızla bitirileceği maddesi var.

Enerji Bakanlığı'nın Nükleer santrallerle ilgili görüşü;

Ekonomisi sürekli olarak büyüyen ve nüfusu artan ülkemizde elektrik tüketim talebimiz, yıllık ekonomik büyüme miktarından daha fazla artış göstermektedir. Diğer yandan ülkemizde, petrolün % 92'si, doğalgazın %99'u ithal edilirken, enerjide dışa bağımlılığımız % 75 olarak gerçekleşmekte olup buda cari açık içerisinde enerjinin payını artırmaktadır. Bu çerçevede, yerli ve yenilenebilir enerji kaynakla-

rimızın tamamının kullanılması gerektiği gibi sürekli olarak elektrik üreten nükleer santrallerin ülkemizde kurulması zorunluluğu bulunmaktadır.

Nükleer santraller, elektrik üretmenin yanısıra ülkemizde istihdamın artmasında, insan kaynaklarının geliştirilmesinde, teknolojik bilgi birikiminin artmasında da önemli katkılar sunacaktır.

Nükleer santralin bize katkısı ne olacak?

Doğal gaz ithalatı: Akkuyu’da kurulacak nükleer santrallerin, yılda yaklaşık 35 milyar kWh elektrik üretecek. Bu miktarda bir elektriği doğal gaz santralinden elde edecek olursak 8 milyar metreküp doğal gaz ithal etmemiz ve buna karşılık da yıllık 3.6 milyar dolar ödememiz gerekecektir. Dolayısıyla, 6 senede sadece doğal gaz ithaline ödenecek para ile Mersin Akkuyu’da anahtar teslim 4 ünite nükleer santral kurulabilir. Akkuyu Nükleer santrali, Rusya’ya doğal gazda olan bağımlılığımızı azaltacaktır.

Sonuç olarak Akkuyu ve Sinop nükleer santralleri sayesinde yıllık 7.2 milyar dolar doğal gaz ithalinden kurtulacağız .

İnsan kaynağı: Akkuyu’da çalışacak mühendis ihtiyacımızın karşılanması amacıyla geçen sene ve bu sene Rusya-Mephi üniversitesi-ne toplam 307 öğrenci gönderilmiştir.

Bu kapsamda toplamda 600 öğrencinin Rusya’da eğitim alması planlanmaktadır. Nükleer santrallerin işletilmesi için operatörler, araştırma için bilim adamları, nükleer sanayi için teknik elemanlar yetiştirilecek.

Teknoloji: Nükleer güç santrallerini, sadece elektrik üretim tesisleri olarak değerlendirmemek gerekir. Yaklaşık 550 bin parçadan oluşan nükleer santral projesinin, diğer sektörler de sağlayacağı dinamizmle ve istihdam imkânıyla birlikte ülkemiz sanayisine önemli derecede katma değer sağlayacağı dikkatlerden kaçmamalı.

İstihdam: 4 üniteli nükleer enerji santrallerinin inşaatında yaklaşık olarak 10.000 kişi, işletme döneminde de 3500 kişi çalışmaktadır. Akkuyu ve Sinop nükleer santrallerinin inşaat döneminde 20.000 kişi (%80 i ülkemiz işçileri olacak), işletme döneminde 7000 kişi çalışacaktır.

Bu nüfusla beraber santralin kurulacağı bölgede hastane, sağlık ocağı, okul, yan sanayii, petrol istasyonu, yeni yollar vb. yeni bir hayat (neredeyse yeni bir ilçe) kurulacaktır. Rusya'da Novoronej kentinde nükleer santral inşası öncesi 1000 olan nüfus bugün 35.000'e ulaşmıştır.

Bunu da aktardıktan sonra gazeteci, enerji analisti, çevre konusunda çok başarılı bulduğum ve gerçekten takip ettiğim, herkesin de çok yararlandığını düşündüğüm Özgür Gürbüz'e sözü bırakıyorum, buyurun.

ÖZGÜR GÜRBÜZ

Gazeteci/Enerji Analisti/ Aktivist

Teşekkür ederim, mahcup ettiniz. Öncelikle İstanbul Barosu'na çok teşekkür ediyorum. Nükleerle ilgili herhalde daha çok konuşmamız, daha çok iş yapmamız gereken zamanlardayız. Seçimlerden sonra artık net bir tablo var. Karşımızda bir hükümet var. Bulduğu her yere nükleer, termik, HES, ne olursa olsun, ihtiyaç olup olmaması hiç umurunda değil, oradan bir rant geliyor mu, gelmiyor mu, buna bakan bir hükümet.. O yüzden de her yerde mücadele etmemiz ve birlikte olmamız lazım.

Bu sunumda çok rahatım çünkü bir yanımda çevre mühendisi, bir yanımda baro'dan ve yerelden katılımcılar var. Bu birlikteliği bizim devamlı, her yerde sağlamamız lazım, hem hukuku hem çevreyi anlatmak tek başına olunca çok daha zor oluyor.

Aslında, işi hafife alsam şöyle bir sözle başlayabilirdim: Türkiye'de neden nükleer santral yapılmayacağını bu adliyeye girmek için benim harcadığım çabadan dolayı siz de görebilirsiniz. Çağlayan tarafından geldim adliyeye, içeriye girmek için yaklaşık 260 derece - dereceyi doğru söylemeye çalışıyorum - dolaşmak zorunda kaldım ve sonunda orta kapıya geri döndüm. Çok basitleştiriyorum işi ama bazen böyle örnekler de vermek lazım, ütün bunları, bu planlamayı yapamayan bir ülke, nükleer santral yaptıramaz.

Dikkat edin yapmaktan değil, yaptırmaktan bahsediyor.

Rusya'yla yapılan anlaşmada Rus şirketi şu anda yüzde 100 hisse sahibi ve anlaşmanın bir maddesi, Rus şirketi istese bile -Rus devlet şirketi bu arada, o yüzden Rusya da diyebilirsiniz- yüzde 51'ini elde tutmak kaydıyla ancak hisselerin yüzde 49'unu satabilir diyor. Yani Ruslar çalışma ömrünü 60 yıl belirledikleri o santralin ana sahibi, ana ortağı olacak.

Nükleer enerji otomobil gibi bir şey. Neden otomobil gibi bir şey diyoruz? Çünkü sizin bir yol almanız gerekiyor. Diyelim ki İzmir'deki bir yakınınıza gideceksiniz, ziyaret edeceksiniz. Araçlar var, değil mi? Seçiyorsunuz. Otobüse binebilirsiniz, tren şu anda yok, epeydir yok, hadi uçağa binebilirsiniz veya otomobiliniz var, hatta otomobiliniz de yok, otomobil alacaksınız, bir otomobil markası seçersiniz. Nükleer bundan hiç farklı bir şey değil.

Elektrik üretiminin onlarca farklı yolu var. Nükleer de bu elektrik üreten araçlardan bir tanesi, ama Türkiye'de özellikle 1960'lardan beri nükleer teknoloji pazarlanırken -ki bu kelime bence çok doğru, elektrik de satılan bir ürün- şunu yapıyorlar: Nükleer teknoloji geldiğinde Türkiye'nin çevresi değişecek, Türkiye kalkınacak diyorlar. Hatta bana uzaya nasıl gideceğiz diye soranlar oldu. Uzaya giden bütün roketlerin bakın, hepsi sıvı hidrojenle çalışır veya katı yakıtla çalışır. Nükleer reaksiyonla uzaya roket gönderemezsiniz. Bunu bile bilmiyorlar. Uzay mekiği mesela güneş enerjisiyle orada enerjisini sağlar, ama bu ve benzeri argümanlar yıllarca söylendi. Hatta rahmetli bir hocamız vardı İstanbul Üniversitesi'nde, ben de kalkıp tartışmıştım. Çünkü nükleerin yararlarını söylerken halkın kültür seviyesini yükseltir demişti. Bir kitapçığı bile var hâlâ saklıyorum evimde. Ben de kalkıp "çok haklısınız hocam, bu yüzden Almanya'da önce nükleer santral kurdular, halkın kültür seviyesi yükseldi, şimdi de kapatıyorlar" demiştim, ortalık birbirine girmişti. Böyle anlattılar ve böyle kandırdılar.

AKP hükümeti 2004'te, bence çok bambaşka nedenlerden dolayı, kendi planlarında bile yokken nükleer enerjiyi gündeme getirdi. Eski Enerji Bakanı Hilmi Güler'i çok yakından takip ediyordum o zamanlar. Hilmi Güler nereye gitse yenilenebilir enerjiden, enerji verimliliğinden, neredeyse bizlerle aynı şeyleri söylüyordu ama bir anda bir gün bir gazetecinin sorusu üzerine -o gazetecinin nereden aklına geldi, onu da bilmiyorum- "nükleer enerjiyle ilgili çalışmalarımız Akkuyu'da devam ediyor" dedi. Sonra Türkiye'de nükleer enerji konuşulmaya başlandı.

Bakın çok ilginçtir, o zaman İran'ın nükleer santral projesini yeniden canlandırması gündemde, yani aslında işin başında biraz bu Ortadoğu meseleleri, Ortadoğu'da güç olma hikâyeleri vardı. Nükleerde artık ne yazık ki bunları konuşuyoruz, mezhepleri, her şeyi, bir Şii devletin nükleer güce sahip olması demek herhalde bambaşka bir şeydi. O yüzden de bugün Mısır, Türkiye, hatta Ürdün nükleer santralden bahsediyor. Ürdün dediğiniz ülkeye iki termik santral koysanız bütün ülkenin elektrik ihtiyacını karşılırsınız ve Ortadoğu'da siz doğalgaz bulamıyorsanız kimse bulamaz. Güneş enerjisi de Ürdün'ü kurtarabilir. Neyse, çok uzatmayayım ama konu açıldığı için şu Ermenistan meselesine de değineyim; çok kullanılan bir bahane oluyor. Sık sık Bulgaristan, Ermenistan'da nükleer var, zaten tehlikedeyiz deniyor. Bu hükümetin yapmadığı iki şey var, imzalamadığı iki uluslararası sözleşme var. Biri Espoo Konvansiyonu, birisi de Aarhus. İkisi de aslında sınırı aşan çevre sorunlarında komşu ülkelerin sizi denetlemesine izin veren anlaşmalar. Özellikle de Espoo Konvansiyonu ve ne zaman bu Bulgaristan, Ermenistan konusu gündeme gelse, hü-

kümet bunu söylediğimizde hiç oralı olmuyor. Espoo Konvansiyonu çok net şunu söylüyor: Eğer siz nükleer gibi veya sınırda yapılacak bir termik santral gibi öbür ülkeye de zarar verebilecek bir şey yapıyorsanız ÇED sürecine öbür ülkenin uzmanlarını da dahil etmek zorundasınız. Yani gelip inceliyorlar, rapor veriyorlar, hatta belki Aarhus olsa oraya da soracaksınız, halkın görüşünü alacaksınız, bilgi edinmesini sağlayacaksınız. Espoo Konvansiyonu'na Ermenistan taraf, Bulgaristan taraf, ama Türkiye taraf değil. Yani şikâyet ettikleri ülkeler aslında size bu fırsatı veriyor, Türkiye taraf olsa biz de Ermenistan'ın nükleer santralini yenileme projesine dahil olabileceğiz, Bulgaristan bir zamana kadar yeni nükleer düşünüyordu, şimdi vazgeçti. Ruslarlaydı, hatta tazminat ödeyip vazgeçtiler. O projeye de dahil olabilecektik. Yani, bu işte masadan kaçan aslında Türkiye, bir kez bunu söylemek lazım. İkincisi, öyle bir şeyden bahsediyorsunuz ki, diyelim komşunuz kuduz oldu. Çözümünüz ne? O köpeği bulup, kendinizi ısırtmaya çalışmak mı? Komşuda nükleer var diye siz de bir nükleer santral kurarsanız nükleer santralin tehlikesi azalır mı, artar mı? Artar.

Demek ki onu kapatmak için uğraşmanız lazım ama bunlar hep bahane. Mesele nükleer santrali pazarlamak için ortalığı karıştırmak, milliyetçiliği işin içine katmak, vesaire.

Ben size bugün nükleer enerjiyi pazarlamak için kullanılan bahaneleri anlatmak istiyorum. Aslında Baran Bey anlattı, talep tahminleri gibi konular çok sık AKP hükümetinden duyduğumuz bahaneler. Nükleer santralleri pazarlamak için kullanıyorlar.

İşte size 2011'de yapılmış talep projeksiyonu, TEİAŞ'ın. Hem de düşük talep senaryoları bunlar, yüksekleri görseniz inanılmaz, onlar daha da abartılı. 2011'de TEİAŞ diyordu ki: "2020'ye geldiğimizde en az 398 milyar kilovatsaat elektrik ihtiyacımız olacak" .

Bugün Türkiye 255 milyar kilovatsaat kullanıyor ve sadece iki yıl sonra yeniden yeniden talep projeksiyonu yapıyorlar. Çünkü bütün her şey altüst oluyor, o planlar tutmuyor. 2013'te yaptıkları talep projeksiyonunda ise bu defa elektrik ihtiyacını 2020'de 346 milyar kilovatsaate indiriyorlar. Yani neredeyse 60 milyar kilovatsaat daha az elektrik ihtiyacımız olacak diye itirafta bulunuyorlar.

Bu ne demek, biliyor musunuz? Akkuyu ve Sinop nükleer santrallerinin üreteceği elektrik demek. Bu santrallerden her biri çok iyi çalışırsa yılda 35 milyar kilovatsaat elektrik üretecek, ikisi 70 milyar eder. İki yıl içinde bu kadar büyük hata yapıyorlar ve hükümetin dayandığı, nükleerde bahane

olarak kullandığı en büyük şey elektrik talebinin artacağı. Termik santraller için de bu bahaneyi kullanıyorlar: Türkiye'nin elektrik ihtiyacı var. Bu projeksiyonların hepsi yanlış. Bizim şunu yapmamız lazım. 1960, 70'lerden kalan bir alışkanlık, talebi tahmin etmeye çalışıyorsunuz, bir tahmin yapıyorsunuz. Onu da böyle büyüme rakamları ve nüfus artışını esas alarak yapıyorsunuz. Sanki ülke her yıl yüzde 7 büyüyecekmiş gibi Çin bile artık belki her yıl yüzde 7 büyüemeyecek. Daha sonra da oturuyorsunuz, o talebi karşılamak için termik mi yapayım, nükleer mi yapayım, HES mi yapayım ya da mevcut hükümet gibi hepsini birden mi yapayım diyorsunuz. Şimdi bizim değiştirmemiz gereken şu: Sınırlı bir kaynaktan bahsediyoruz. Enerji sınırlı bir kaynak, sizin dereleriniz de sınırlı, uranyumunuz da sınırlı, doğalgazınız da sınırlı, kömür de sınırlı, güneş ve rüzgâr belki sınırsız gözükebilir ama onun da hammaddelerinde aslında sorun var. Belki bu kadar değil, ama evet, bence onları da sınırlı kabul etmemiz lazım. O zaman sınırlı arzı sınırsız taleple karşılayamayacağımızı görürüz. Ne yapacağız? Talebi sınırlamayı öğreneceğiz. Soracağız, biz niye bu kadar çimento fabrikası yapıyoruz diyeceğiz, Türkiye'de üretilen çimentonun yüzde 30-40'ı dışarı gidiyor. Bu kadar katma değeri düşük ürün satmak zorunda mıyız? Bunu sınırlayacağız. Bina yapıyoruz, TOKİ onlarca, binlerce bina yaptı. Türkiye'nin çok büyük bir fırsatı kaçıyor. 40-50 yıl boyunca bu binalarda oturacağız ve yalıtımsız bu binalarda enerjiyi boşa harcayacağız. Demek ki bizim daha doğru binalar yapmamız, daha doğru kentler yapmamız lazım ki enerji talebini düşürelim. Ondan sonra biz onu neyle karşılayacağımızı görebiliriz. Yani gerçek talebi bulmamız lazım. Bu kafa, bu kafa, bu kafa derken kimse yanlış anlamasın, bu gerçeğe de eski bir kafa, 1960'larda bu iş böyle yapılıyordu.

En basit örneğini şöyle vereyim: Almanya son 10 yılda enerji talebini yüzde 10 azalttı. Enerji talebini azalttı ama büyüme artmaya devam ediyor yüzde 2, yüzde 1,5 oranında, büyümede kayıp olmadı. Daha az enerji kullanarak yine aynı büyümeyi sağlamayı başardılar. Aslında yapmamız gereken bu, daha az enerji kullanacağız, ama onunla ekonomimizi devam ettireceğiz. Burayı çok uzatmayayım, öyle korkunç şeyler var ki bakın, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı -tabii o da eski bakan- Ali Rıza Alaboyun'un Türkiye'nin enerji talebinin yılda ortalama yüzde 7'ler civarında arttığını söyledi. 19 Kasım 2015'te söyledi. Türkiye'nin enerji talebinin yüzde 7'lerde artması herhalde 6-7 sene önce bir iki yıl arka arkaya oldu ama o kadar. Hâlâ bu rakamları kullanıyorlar. Yani, bu pazarlama-satma işine devam ediyorlar.

Nükleeri savunmak için dışa bağımlılık ikinci argümanları. Bu argümanı kullanmak da artık komik. Çünkü Rusya'yla kriz çıktıktan sonra dışa bağımlılık göze batmaya başladı. . Nükleer santrali satmak için, "biz doğalgazımızı Rusya'dan alıyoruz" diyorlardı. Özellikle Rusya'yı gösteriyorlardı, çünkü doğalgazın yüzde 55'i oradan geliyor, petrolün yüzde 20'den fazlası da oradan geliyor. Buradan yola çıkarak dışa bağımlılığı azaltmak için nükleere ihtiyacımız var diye bir argüman ortaya atıldılar ve sonra gidip santrali Rusya'nın devlet şirketiyle anlaşma imzalayarak yaptılar. Bunun artık savunulacak, anlatılacak hiçbir tarafı kalmadı ama asıl anlamamız gereken bizim bambaşka bir şey var. Enerjide dışa bağımlılık dediğinizde iş sadece elektrik değil, enerji bambaşka bir şey. . Türkiye'nin 2012'de, enerji ithalatında dışarıya en çok para verdiği zaman ödenen miktar 50 milyar doları buluyor. İşin ilginç tarafı enerji ithalatında aslan payı doğalgaza değil petrole ait. 31,5 milyar doları petrole gitmiş. Daha sonra doğalgaz, daha sonra taşkömürü geliyor. Çanakkale'de planlanan santraller olursa taşkömürünün payı da herhalde 10'ları, 15'leri bulacak. Çünkü hepsi ithal, ithal taşkömürüne dayalı santral yapıyorlar, orada kömür yok, hepsi Rusya'dan, Ukrayna'dan veya Afrika'dan gelecek kömüre bakıyor. Mesela, Sugözü Termik Santrali'ne Kolombiya'dan kömür geliyor. Kömür ticareti inanılmazdır ama burada benim asıl dikkatinizi çekmek istediğim şey şu: Doğalgazı bahane ederek Rusya'yla bir anlaşma yaptılar. Komedi idi, bunu herkes gördü. Dışa bağımlılıktan kurtulmak için gidip en dışa bağımlı olduğumuz ülkeyle anlaşma yaptınız ve nükleeri de onlara vererek, elektrikte de Rusya 'ya bağımlı hale geldiniz. Bu işin bir başka tarafı, ikinci tarafı ise petroldeki bağımlılık. Bu ülkede kimse petrole bağımlılıktan konuşmuyor. Ne zaman dışa bağımlılık konuşulsa doğalgazı konuşuyor.

Neden, biliyor musunuz?

Çünkü petroldeki bağımlılığı konuşursanız üçüncü köprüyü konuşmak zorunda kalırsınız, otoyolları konuşmak zorunda kalırsınız.

Kentlerde neden toplu taşıma yok, onları konuşmak zorunda kalırsınız ve otomotiv endüstrisini konuşmak zorunda kalırsınız. Son olarak da bu ülkenin neredeyse vergi toplayabildiği tek kalemi, petrolden aldığı vergileri konuşmak zorunda kalırsınız. Öyle bir oyun oynanıyor ki burada, algı operasyonları deniliyor ya, en büyüğü enerjide ve dışa bağımlılık konusunda yapılıyor. Doğalgaza, evet bağımlıyız ama böyle kentler kurduğunuz süreçte doğalgaza önünde sonunda bağımlı olursunuz. Aldığımız doğalgazın yüzde 40-45'ini ısıtmak için veya sanayide kullanıyoruz. Yüzde 55'i elekt-

rik üretimine gidiyor. Böyle kentler kurarsanız o kısmı değiştirmek çok zor ama petrol onu değiştirebilirsiniz.

Hızlı trenlerle, toplu taşımayı yaygınlaştırarak, otoyolları değil toplu taşımayı teşvik ederek tüketim azaltılabilir. . Fransa'nın dışa bağımlılığı yüzde 50 civarındadır. Elektrikte nükleere çok bağlı olan bir ülke, elektrik ihtiyacının yüzde 70'ini nükleerden sağlıyor ama dışa bağımlılığını çok azaltabilmiş bir ülke değildir. Bunun altında petrol yatıyor. Topluma o alışkanlığı yerleştirdiğiniz anda, yani bireysel taşımacılığı, otomobili; bundan kurtulmak çok zor.

Yine hükümetin söylemediği bir başka konu var. EPDK'ye girin bakın, EPDK'de 17.000 megavat kurulu güce sahip, verilmiş doğalgaz lisansı var.

Yani yeni doğalgaz santralleri kurulmasına evet diyorlar, bir yandan da doğalgazdan durmadan şikâyet ediyorlar. En çok kurulacak santral de yine doğalgaz santrali sonra ithal kömür santralleri geliyor. Onlar arasında birkaç rüzgâr ve yerli kömür serpiştirilmiş.

Enerjideki ezberi de bozmak için uğraşıyorum açıkçası, dışa bağımlılık meselesi de önemli bir konu çünkü öyle bir ele alınıyor ki , nükleer santral kurulunca dışa bağımlılık azalacak diye iddia edilebilinir.

Fransa'yı örnek vermiştim şimdi Japonya'ya bakalım. Japonya 123 milyar m3 doğalgaz ithal ediyor. Dünyanın en çok doğalgaz ithal eden ülkesi. Halbuki Fukuşima'dan önce 50'nin üzerinde nükleer reaktörü vardı. Fransa'da ise hâlâ çalışabilir durumda 58 nükleer reaktör var ve dışa bağımlılığı yüzde 43. Normalde yüzde 10'larda, 5'lerde olmasını beklersiniz çünkü nükleeri dışa bağımlılığın ilacı diye anlatıyorlar.

Daha da önemlisi Güney Kore örneği. Güney Kore'de 24 nükleer reaktör var, çok ciddi bir sayı, ama onun bağımlılığına bakın yüzde 88. Güney Kore'de bizim kadar dışa bağımlılık meselesi konuşulmuyor. Neden? Çünkü Güney Kore dışarıdan aldığı doğalgazı, petrolü katma değeri yüksek televizyon, cep telefonu, yüksek teknoloji ürünlerine çeviriyor. Türkiye'nin asıl sorunu şu: Biz ithal enerjiyi demir çeliğe veriyoruz, çimentoya veriyoruz, taşımacılıkta öyle kötü yöntemler geliştirmişiz ki petrol harcıyoruz her tarafta, ondan sonra da dışa bağımlılıktan şikâyet ediyoruz. Veya çok kötü binalar yapıyoruz. Enerji verimliliği ciddiye alınsa, doğru yalıtım yapılsa ithal ettiğimiz doğalgazın belki yarısını tasarruf edebileceğiz. . Bunları

yapmamışız, sonra da şikâyet ediyoruz. Başka ülkelerdeyse dışa bağımlılık bu kadar yüksek, yani Türkiye'ye yakın yüksek olsa bile bu kadar çok ses çıkarılmıyor çünkü onlar aldıkları enerjiyi daha doğru yerlerde kullanıyor.

İstihdam meselesi yine spekülasyon yapılan, özellikle Rus şirketinin sıkça yanlış veya yanıltıcı rakamlar verdiği bir konu.

Bir ara Akkuyu'da istihdam sağlayacakları rakamı 12.000 kişiye kadar çıkardılar.. Nükleer Enerji Enstitüsü'nün, bu nükleer taraftarı bir enstitü, onun verdiği rakamlar ortada: "1.000 megavatlık bir reaktörde yaklaşık 400-700 kişi istihdam şansı bulur" diyor. Dört reaktör olduğunu düşünün Akkuyu'da, hepsini 400'le çarpsanız, çünkü dört reaktör olduğu için tahminen 700, 700 gitmeyecektir. 1.600 kişiye bir iş, istihdam yaratılacağını düşünebiliriz. 12.000 kişi nereden çıkıyor peki? Nükleer santrali çok hızlı bitirmek için binlerce inşaat işçisi kullanabilirler ancak o da herhalde bir veya iki yıl sürer. Belki o rakamı bize anlatıyorlar. Hadi iyi niyetli düşünüyorum, yalan söylemediklerini düşünüyorum, ama o geçici bir rakam ve burada asıl komik olan da, nükleer santralin eski müdürünün bunlardan 9.000'i Türk uyruklu olacak demesi. 12.000 kişiden 9.000 Türk uyruklu olacaksa geriye kalıyor 3000 kişi. Az önce hesabını yaptık. 400'den 4 reaktör 1600 kişi eder. 3.000 kişi Rusya'dan gelecek, kim onlar? Mühendisler. İnşaat bittikten sonra çalışacakların birçoğunun bu 3000 kişiden olacağı ortada. Rusya'dan inşaat işçisi getirmeyeceklerine göre. Aslında itiraf etmiş burada müdür, yani inşaatta biz Türkiye'den 9.000 insan alacağız, inşaat bittikten sonra geriye 3 000 kişilik istihdam kalacak, onlar da büyük bir ihtimalle zaten nükleer santrali gelip Rusya'dan işletecek olan mühendisler olacak demiş.

Yani, bunun Türkiye'ye istihdam açısından faydası olmayacak.

Konuyu bir başka ihtimalle tartışalım. Mesela, Türkiye nükleer yerine rüzgâr enerjisiyle ilgili bir plan geliştirseydi ne olurdu? Madem derdimiz istihdam, bütün dünya biliyor ki yenilenebilir enerji kaynakları, rüzgâr, güneş, biyokütle, ne dersiniz, hangisini seçerseniz seçin nükleerden de, termik santrallerden de fazla istihdam sağlar. Avrupa'da ortalama şöyle: 1 megavatlık rüzgâr türbinini bir ülkede üretir, orada kurarsanız 20 kişiye kalıcı istihdam sağlıyorsunuz. Bunun 15'i montajında fabrikasında çalışıyor, 4'ü rüzgâr türbininin inşasında çalışıyor, birkaçı finansmanında. Güneşte bu 30 kişiye çıkıyor; 1 megavat güneş kurulu gücü için 30 kişi iş sahibi oluyor.

Ben rüzgârı temel alarak size projeksiyon yaptım, çünkü Türkiye'nin potansiyelini az çok biliyoruz. Türkiye her sene 1.000 megavat rüzgâr santrali kursun. Şu anda 4000 megavatın üzerinde bir kurulu güç var. Potansiyelin de, Enerji Bakanlığı bile, 48.000 megavat olduğunu söylüyor. Her yıl 1.000 megavat kursa ve böyle bir hedef açıklasa bu potansiyelin tamamını kullanmak 40 yılı bulur. Ancak bu hedefi açıklamak çok önemli, Türkiye diyecek ki, ben karar aldım, 20 yıl boyunca her yıl 1.000 megavat rüzgâr gücü kuracağım. O zaman Türkiye'de fabrikalar kurulmaya başlar. Çünkü rüzgâr türbinini uzaklardan getirmek o kadar kolay değil ve kurulduğunda da siz her yıl 1.000 megavat üreteceksiniz. 20.000 kişiye istihdam sağlayan bir sektör yaratırsınız ve bu sektör kalıcı olur. Neden kalıcı olur? Çünkü her sene 1.000 megavat üretiyorsunuz, 20 yıl sonra 20.000 megavata ulaşırsınız. Bu türbinlerin ömrü de yaklaşık 25 yıldır, yani 25 yıl sonra siz bu türbinleri yenilemeye başlayacaksınız. Belki daha büyük kanatlar yapacaksınız veya sadece kanatları yenileyeceksiniz. Türkiye daha kapasitesinin tamamını, 48.000 megavatı kullanmadan 25.000'lerde veya 30.000 megavatlarda türbinleri yenileme dönemine girecek ve bu yüzden de o fabrikadaki işçiler ömür boyu rüzgâr sanayisinde, sektöründe kalabilecek.

Aynı şeyi güneş için de söyleyebilirsiniz, güneş enerjisinde potansiyel daha da yüksek. Rakamları söyleyeceğim, ama bir şey ekleyeyim.

Türkiye'deki kömür madenlerinde çalışan insanların hepsini, eğer siz böyle bir plan yaparsanız, rüzgâr sektöründe çalıştırabilirsiniz. Çünkü çok kalifiye bir iş değil, nükleer mühendislikten bahsetmiyoruz, daha çok montaj fabrikalarına benzer rüzgâr fabrikaları, madenlerdeki işçiler buralarda çalışabilir. Çok gerçekçi bir senaryo olduğunu da düşünüyorum, çünkü dünyada 7 milyon kişi şu anda yenilenebilir enerji alanında istihdam edilmiş durumda.

Gelelim maliyet konusundaki söyleme: Nükleer ucuz hikâyesi. Ben 40 yıldır bunu dinliyorum. 40 yıl demeyeyim, ama 20 yaşımdan beri bu işin içinde bulunduğumu düşünürseniz 20 yıldan fazla olmuş. Nükleer sudan ucuz, aynen böyle. Sudan ucuzu neden söylüyorlardı biliyor musunuz? O zamanlar en çok hidroelektrik enerji konuşulurdu Türkiye'de, daha rüzgâr, güneş yok; 1990'lardan bahsediyorum. Nükleerin rakibi hidro, o yüzden de hidro'cuları yenmek için "sudan ucuz" derlerdi ve şimdi bu yalan da ortaya çıktı? Kendi verdikleri alım garantileriyle ortaya çıktı.

Bizim hükümetimiz rüzgâra da, güneşe de, hidroelektriğe de, nükleere de alım garantisi veriyor. Yani elektriği şu kadar fiyattan senden satın

alırım diyor. Akkuyu'da yapılan anlaşmada 4 ünitenin ürettiği elektriğin yüzde 70'ini 15 yıl boyunca alma garantisi verdiler. Anlaşmada geçiyor ve fiyatı da belli. Kilovatsaatini 12,35 dolar centten alırım dediler. Sinop için de 11,55, yanlış hatırlamıyorsam, biraz daha düşük. Bu arada tabii onu da sorarlar, yani sen Akkuyu'ya en iyi anlaşma dedin, Sinop'ta ise 1 cent aşağısında anlaştın.

Niye o zaman Sinop'u yapanlarla Akkuyu için de anlaşmadın diye sormak lazım, ama bunlar bu ülkede sorulmuyor. Şunu da sormak lazım, hükümet hep iddia ediyordu: "Akkuyu'ya en güvenli nükleer reaktörü yapıyoruz, en güvenli teknolojiyi seçtik".

Soralım: En güvenlisi Rus teknolojisiyse, niye onu alıp Sinop'ta da yapmıyorsunuz, Sinop'a güvensizini yapıyorsunuz, Fransızlarla anlaştınız? Yalanların bini bir para.

Şimdi maliyete gelemim. Yenilenebilir Enerji Yasası'nda hepsini görüyorsunuz. Türkiye'nin bir rüzgâr tesisine verdiği fiyat 7,3 dolar cent. Hem de nükleerden az 10 yıl veriyor alım garantisi, 10 yıldan sonra bırakıyor, serbest piyasaya satacaksın diyor. Nükleerdeyse 15 yıl ve de daha çok miktara alım garantisi veriyor. Çünkü Akkuyu'daki nükleer santral yılda 35 milyar kilovatsaat üretecek deniyor. Neredeyse 20- 25 milyar kilovatsaatine alım garantisi veriyorsunuz. 15 yıl boyunca ve fiyat ne? 12,35 dolar cent. Rüzgâr için ne veriliyor? 7,3 dolar cent. Şöyle basitleştireyim: Siz bir bakkalsınız, size iki yerden süt geliyor. Birisi diyor ki sütün litresini sana 7,3 dolar centten satırım. Öbürü de geliyor, aynı süt, tam yağlı, aynı standartta, diyor ki ben 12,35 dolar centten; hangisini alırsınız? Ucuz sütü alırsınız, Türkiye pahalısını alıyor. Verdikleri aynı elektrik, elektriğin daha iyisi, organığı, vesairesi yok.

Yıllardır nükleer ucuz mu değil mi diye tartışıyorduk, şu raporda böyle, bu raporda şu kadar, hiç gerek kalmadı bunlara, çünkü bunları alacak olan TETAŞ devlet kurumu, elektriğin satılacak fiyatı da belli. Hâlâ çıkıp kürsülerden nükleer ucuz diye nutuk atan siyasetçiler veya nükleer enerji yanlıları var. Bu iş bitti. Güneş için verilen alım garantisi 13,3 cent, neredeyse nükleerle aynı, bunun üzerine sosyal maliyetleri ekleyin. Güneşin sosyal maliyeti yok, ama nükleer size atık bırakıp gidecek.

ÇED toplantısında Akkuyu'ya gittiğimizde elimize Rus şirketi tarafından tutuşturulan bir broşür var.

Orada bir cümle diyor ki: "Atıklar Rusya'ya götürülecektir" Aynen böyle, anlaşmada ise böyle bir şey yok, tam tersi bir hüküm konulmuş: Üretilen her kilovatsaat için Rus şirketi bir fon ayırmak zorunda. Atıkların yönetimi için. Hem atık yönetimi için belli bir para ayrılmasından bahsediyorsunuz hem de Rus şirketi diyor ki ben atıkları Rusya'ya götüreceğim. Rusya'ya götüreceği atık için niye kesinti yapıyorsunuz? İşin aslını biliyorduk aslında. Bir gün bir televizyon kanalında şirketin eski müdürü kendisine sorulan soruyu yanıtladı ve her şey açığa çıktı. Nükleer santralden üç çeşit atık çıkar: Bir yüksek seviyeli atık, bunlar aslında yakıt çubuklarıdır. Her yıl bir reaktöre 27-30 ton civarı tipine göre değişir, nükleer yakıt -zenginleştirilmiş uranyum- konulur. Yaklaşık 1-1,5 yıl sonra bu kullanılmış yakıt alırsınız ve yenisini koyarsınız. . O aldığınız 27 tonluk kullanılmış yakıt da direkt atık havuzlarına gider. 10-15 yıl o havuzlarda soğutmak, reaksiyonu devamlı kontrol altında tutmak zorundasınız. Fukushima'da sorunlardan biri de buydu. Reaktörlerin dışında o atık havuzlarından birine su pompalayamadıkları için, çünkü bütün pompalar tsunami yüzünden sular altında kaldı, oradaki reaksiyonun kontrolden çıkma tehlikesi vardı. O havuzları 15 yıl boyunca devamlı kontrol altında tutmanız gerekiyor. Akkuyu'da denizden durmadan su pompalayacaksınız. 15 yıl sonra bunlar reaksiyon durduktan sonra kuru depolamaya, o da özel konteynırlar içinde alınacak.

Şimdi, Rus şirketin verdiği o broşüre inanırsanız o yüksek seviyeli atıklar götürülecek. Mantıksız değil, çünkü içinde plütonyum 239 var. 244 000 yıl radyoaktif kalan ve nükleer silah yapımında kullanabileceğiniz bir madde. Zaten aslında Rusya onları bırakmak da istemiyor anladığım kadarıyla ama buradaki Rus çevre mevzuatına da aykırı bir atık ticareti. O da ayrı bir mesele ama Putin tabii, o da hiçbir şey dinlemiyor. Bu olur mu, olmaz mı bir soru işareti, bunu bilmiyoruz.

Diyelim ki yüksek seviyeli atıkları aldılar, iki tane atık tipi daha var: Orta seviye ve düşük seviye. TAEK nükleer macera başlamadan 2004'ten önce bunları web sayfasında söylüyordu. Şimdi bu bilgi yok ve diyordu ki her yıl 1 reaktörden ortalama 300 ton orta seviyede atık çıkar diyordu. Yine düşük seviyede 350 ton atık çıkar diyordu. Düşük seviyeyi, hadi, önemsemeyin, önlükler, gözlükler işçilerin, mühendislerin kıyafetleri ama orta seviye dediğimiz 100-150 yıl radyoaktif kalan atıklardan bahsediyoruz. Televizyon programında müdür orta seviyeli atıklar Akkuyu'da kalacak dedi. İşte oradan anlaşıldı ki, öyle tüm nükleer atıklardan, orta seviyeli atıklardan kurtulmuyoruz. Öyle bir şey yok, onlar Akkuyu'da santralin yanında depolanacak. Bunu da bilmek lazım.

Neden? Güneşle nükleeri kıyaslıyorsanız kaza riskini üstüne koymanız lazım, atık riskini üstüne koymanız lazım. Bunlar da var, güneş şu anda fiyat konusunda başa baş, hatta nükleerden ucuz denilebilir, kaldı ki Almanya'dan bu sene gelen rakamlara bakın, güneşten elektrik üretmenin 8-11 Euro cent aralığına düştüğünü söylüyor ki artık başabaş gibiler. Zaten fiyat devamlı düşüyor. Nükleerin fiyatı da ben bildim bileli yukarı çıkıyor, kaza oldukça daha da yukarı çıkıyor. Çünkü güvenlik tedbirleri artırılıyor, o da nükleer enerjiyi astarı yüzünden pahalı hale getiriyor. Bunları kısa kısa geçeyim, şimdi burada Twitter'a yazıyorlar ya bazen şirketlerde çalışanlar "bu bilgiler şirketimi bağlamaz, benim şahsi görüşümdür" diye, bunlar da bildiğimiz teknik veriler, beni bağlamaz. Hani hidroju savunuyorum, şunu böyle savunuyorum veya bütün potansiyel kullanılsın dediğim anlaşılmasın ama Türkiye'nin durumu bu, Enerji Bakanlığı'nın da kabul ettiği rakamlar bunlar. Türkiye şu anda 255 milyar kilovatsaat -2014 rakamı bu- elektrik tüketiyor. Türkiye'nin güneş potansiyeli ne? Enerji Bakanlığı da kabul etmiş bunu ki bunun üstünde olduğunu da söyleyebilirim size, 380 milyar kilovatsaat. Bu tabii ki teknik potansiyel ama çok önemli.

Siz 250 milyar tüketiyorsunuz, bunun 100'ünü yani üç nükleer santralin üreteceği elektriği güneşten karşılayabilirsiniz.

Üç diyorum, İğneada'yı da katalım, ben İğneada'ya hiç inanmıyorum, onu da hep söyledim, yani saçma sapan bir şey. Akkuyu'da durum ne zaman kötüleşmeye başladı, oradan kötü kokular geldi, 3 milyar dolar kime gitti, nereye gitti, onlar konuşulmaya başlandı, İğneada'yı ortaya attılar, gündem değiştirdiler. Benim kanım bu ama şu da var: Bu ülkeye gerçekten zarar vermek isteyen bir hükümet varsa ortada, evet, üçünü de yapabilir. Çünkü akıl, mantık, ekonomi dışında bir şeyden dolayı bu nükleer yapılıyorsa evet, her yere yapılabilir. Su olmayan Konya'ya bile yaparsınız, soğutma suyu bulamazsınız.

Çok uzatmayayım, herhalde süremin de sonuna geliyorum. Hidro için 140 milyar kilovatsaat potansiyel var. Yine hükümet bunu söylüyor. Şu an bunun 35-40 milyar kilovat saatini kullanılmış durumdayız, güneşte neredeyse hiç kullanmadık, yeni yeni büyük santraller geliyor. Rüzgârda potansiyel kurulu güç 88.000 megavata kadar gidiyor. Bunlar çok eski, 10 sene öncesinin rüzgâr haritasının rakamları, teknoloji değişti, her şey değişti.

Aslında daha da yukarı çıkacak ama hiç önemli değil, hükümet kabul ettiği için 48.000 megavatı kullanıyorum. 150 milyar kilovatsaat rüzgâr potansiyeli var, şu anda Türkiye elektrik ihtiyacının yüzde 4'ünü neredeyse

rüzgârdan karşılıyor, yüzde 1'ini de jeotermalden karşılıyor ama daha yukarıya çıkabilir.

Biyokütle, hani tezek falan konuşuluyor ya, ben seviniyorum aslında, keşke konuşsak diye. Biyokütle içinde bir sürü evsel atık var, çöp var. Hani şehirlerde dönüştürülmeyen, onlardan elde edilecek enerji var. Orada da ciddi rakamlardan bahsediliyor, yine hükümetin bir şekilde kabul ettiği rakam; 196 milyar kilovatsaat deniliyor. Bunların hepsini yapacağız diye düşünmemek lazım, hükümetin en büyük hatalarından biri o.

Programa bakıyorsunuz, diyorlar ki bütün hidroju kullanacağız. 2020'ye, 2023'e kadar; böyle plan olmaz tabii. Siz her dereyi nasıl baraja çevirirsiniz? Her şeyin, her yerin durumu farklı. 140 milyar kilovatsaatın belki 10'unu düşünürsünüz, 30'unu düşünürsünüz, rüzgârdan 150'nin 50'sini düşünürsünüz, böyle böyle zaten o nükleer santral ve termik santral projelerinin çoğunu gereksiz kılarırsınız.

Biraz da elektrik dışı enerji konularına değinelim. Dışa bağımlılıktan bahsediyorlar ya doğalgazda, onun en büyük ilacı jeotermal, çünkü doğalgaz dışında bir kaynakla konutları ısıtmada çok zorlanıyorsunuz., hava kirliliği gibi derdiniz de varsa işte orada aslında yalıtım, ve mecbur jeotermal kullanılabilir. Bu çok ciddi bir araç ama Türkiye onu da pek görmüyor. Jeotermalde daha çok rant elde ettiği elektriğe odaklanmış durumda, Dikili sağ olsun, Balçova, Afyon, Dinar, orada bir şeyler var. Dikili'de neredeyse bütün kamu binaları jeotermalle ısıtılıyor. Dikili Belediyesi çok ciddi işler yaptı orada, Dinar da öyle, onları da saymak lazım. Yine güneş toplacıları (su ısıtan güneş panelleri), Türkiye Çin'den sonra ikinci üretici ülke, ciddi bir potansiyel var. Kimse bunları hesaba katmıyor, yani güneşi suyu ısıtıyorsunuz ancak değerini hesaplayan yok.

Çoğu zaman soruyorum, güneş enerjisi kullanıyor musunuz diye. Size de sorayım. Hiç kullanan var mı? Mersin'de kullanıyorsunuz, aslında hepimiz güneş enerjisi kullanıyorsunuz, rüzgâr da kullanıyorsunuz. Eğer çamaşırınızı kurutuyorsanız balkonda rüzgar kullanıyorsunuz ama bunları hiç enerjiden saymıyoruz çünkü para ödemiyorsunuz. Yani bütün bu zihniyetin değişmesi, enerjide ciddi, felsefi anlamda bir devrime ihtiyacımız var. Bunu çok samimi söylüyorum.

Başka bir örnek daha vereyim. Okullarda veya hatta mühendislik fakültelerinde hocalarımla bazen tartışıyorum; tatlı bir tartışma bu. Hep anlatıyorlar derslerde, diyorlar ki, Türkiye'nin gelişmesi için yıllık kişi başı elektrik tüketimini şu andaki y3.000 kilovatsaatten 6.000'e, Almanya'nın

seviyesine çıkarmamız lazım veya Amerika'nın 8.000'ine çıkartmamız lazım diyorlar. Ben diyorum ki, böyle bir istatistik olmaz.

Çünkü elektrik tüketimini arttırmak istiyorsanız o iş kolay. Bugünden itibaren evimizdeki bütün elektrikli aletleri çalışır durumda bırakabiliriz. Bir yılda ben garanti ediyorum, elektrik tüketiminde Amerika'yı geçerez ve kişi başına elektrik tüketimi 6-7.000 kilovattı bulur ama aslında sadece elektriği boşa harcamış olursunuz. 60'larda bu verilere bakılıyordu ancak artık bu değişti.

Şimdi elektriği ne kadar akıllı kullandığımıza bakıyoruz, verimli kullandığımıza bakıyoruz. Onun için de enerji yoğunluğu diye bir kavram var ekonomide, onu karşılaştırıyoruz. Çok basit bir şey aslında: Ülkelerin harcadığı enerjinin ne kadar gayri safi hasıla yarattığına bakıyorsunuz. Bu Avrupa Birliği'nin sistemi, onlar 1.000 Euro üretmek için kaç kg petrol harcadığınıza bakıyor. Hükümetin enerji politikasını değerlendirin deyince benim en çok bu veriyi Kullanıyorum.

Hükümetin enerji politikası iyi gitmiyor arkadaşlar, neden gitmiyor? Çünkü 2000 yılında bakın, Türkiye 1.000 Euro'luk bir ürün üretmek için, diyelim ki 1 000 Euro'luk bir bilgisayar üretmek için, 244 kg petrol eşdeğeri enerji harcıyormuş.

Yani gayrisafi hasılamızı 1 000 Euro değerinde arttırmak, ekonomiyi büyütmek için 244 kg petrol harcıyormuşuz. 2005'te 218'e inmiş, 2010'da 230'a çıkmış. Yani Türkiye herkes enerjiiyi daha akıllı, verimli kullanırken, son 15 yıl boyunca hep aynı seviyede gitmiş. Teknoloji değişiyor, üretimde motorlar değişiyor, evdeki aletler değişiyor, araçlar değişiyor ama biz ne yapıyoruz, ne ediyoruz enerjiiyi kötü kullanmaya devam ediyoruz.

Belki kötü sektörlerdeyiz, işte çimento gibi çok değiştiremediğimiz, enerji yoğunluğunu azaltamadığımız sektörlerdeyiz veya evlerde yalıtım yapmıyoruz.

Bakın Yunanistan'a, 2000'de Yunanistan aynı büyümeyi 178 kg harcayarak yapıyormuş, 2011'de 155'e indirmiş. Bütün ülkelerde hemen hemen bu eğilim düşüş yönündedir. İtalya biraz daha ekonomisi bize benzer, 128 kg, 121'lerde tutmuş ama en azından yükseltmemiş, aynı yerde tutmuş. Zaten iyi bir değerler. Bu işi bizim hayata geçirmemiz ve artık bu veriye bakmamız lazım.

Bu çok söylenen bir argüman, bunu hızlı geçeceğim. Türkiye için ben- ce doğru bir argüman da değil. Ne diyorlar? Güneş giderse, rüzgâr ke-

silirse ne yapacağız? Hep bunu söylüyorlar bahane olarak. Türkiye çok şanslı bir ülke; şöyle şanslı: Büyük barajlar yapmışız eskiden, çok basit bir şey yapacaksınız. Rüzgârdan elektrik mi geliyor, rüzgâr esiyor mu, barajların kapaklarını kapatacaksınız, o büyük barajlarımızın, Keban'ı, Atatürk'ü suyla solduracaksınız alın size akü, elektriğiniz depolanacak orada. Güneş tepede mi? Çok şanslıyız bu konuda, Almanya'nın beş katı potansiyelimiz var. Güneş tepedeyken barajların kapakları kapanacak. Biyokütle tesisleriniz varsa onları depolayacaksınız. Akşam güneş yok, rüzgâr yok, barajları, biyokütleyi kullanacaksınız. Baz yükü (sürekli çalışabilen santraller) bazen birileri gündeme getirmeye çalışıyor, nükleere baz yükten dolayı ihtiyacımız var diyor.

Türkiye'deki elektrik üretimine bakın, şu anda ürettiğimiz elektriğin yüzde 87'si baz yük dediğimiz santrallerden geliyor. Hepsini termik santral veya büyük baraj zaten.

Örneğin doğalgaz santrali dediğiniz şey 15 dakikada devreye girebilir. Bizde meteorolojiyi biliyorsunuz, rüzgârcılar bir gün önceden tahmin ediyorlar ne kadar üretim yapacaklarını, tek yapacağınız şey iletişim, Almanya bunu böyle yapıyor, Danimarka elektrik üretiminin yüzde 35'ini yenilenebilir enerjiyle sağlıyor. Onlarda elektrik kesilmiyor ama biz daha yüzde 5'i yeni bulmuşuz, yani rüzgâr ve jeotermalle toplam elektrik tüketiminin yüzde 5'ini karşılıyoruz, baz yük tartışıyoruz. .

Bunlar da sayılar, dünyada ne yapılıyor, ne ediliyor görebilirsiniz. Burada da biraz manipülasyon yapıyorlar. Diyorlar ki 64 tane yeni reaktör yapılıyor. Bunların hepsine dikkatli baktığınızda göreceksiniz, içinde mesela Rusya'nın iki tane 30 megavatlık prototip deniz üstünde denediği reaktörler var. Arjantin'in 25 megavatlık ciddiye bile almayacağınız deneme nükleer reaktörü var. Detaylara girdiğinizde o 64'ün 64 olmadığını görüyorsunuz. İkincisi, dünyada 442 reaktör var diyorlar. Evet, ama bu çalışabilir durumdaki reaktörler. Mesela, onların 41 tanesi Japonya'da şu anda çalışmıyor ama hep gazetelerde sanki varmış gibi gözüküyor. Bir de 442 nükleer santral değil, 442 reaktör.

Akkuyu'da dört tane reaktör kurulmak isteniyor. Santral denince dünyanın her yerinde varmış gibi algılanıyor. Bunlar dünyadakiler, kim yapıyor, kim ediyor, görebilirsiniz.

Atom Enerjisi Ajansı'nın kendisi bile son projeksiyonunda çok ilginç şeyler söylüyor.

Diyorlar ki şu andaki dünyadaki elektriğin yüzde 11'i nükleerden geliyor. Ben mücadeleye başladığımda yüzde 17'si nükleerden geliyordu., yüzde 11'lere kadar geriledi. Bu çok net ve Atom Enerjisi Ajansı'nın son raporu -isteyene iletebilirim- 2050'de kötü senaryoda nükleerin küresel elektrik üretimindeki payı yüzde 4,8'e düşecek diyor. , En iyi senaryoda da yüzde 12'yi bulabiliriz diyorlar Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın raporu ve aynı zamanda gidip yenilenebilir enerjisine baktığınızda hepsi nükleeri 2050'lerde değil, 2030'larda geçecek, bunu çok rahat söyleyebilirim. Bunlar da ülkelere göre dağılımı, dediğim gibi sunumu vereyim, bunları tek tek anlatmayayım.

Bu 2006'da çektiğim Çernobil'den bir fotoğraf. Farkındaysanız ben hiç nükleer kazadan, bu risklerden bahsetmedim. Nükleere karşı çıkmak için elbette ki en büyük argümanlardan biri kaza riski. Yani tüp gaz hikayesi Tüp gaz argümanı tamamen bilim dışı bir argüman.

Çünkü riskin oranı ve büyüklüğü iki farklı kavram. Siz belki otomobilde daha çok kaza yapma veya tüp gazla daha sık patlatma riskine sahipsiniz. Çünkü binlerce tüp gaz var ama tüp gaz patladığında o riskin büyüklüğü sadece siz ve komşunuzla sınırlıdır. Siz de zaten evinizi sigortalayarak, uçağa binerken sigorta yaptırarak bu riski alırsınız, kabul edersiniz.

Nükleerdeki risk, nükleer santral patladığında bütün Türkiye, bütün dünyayla ilişkilidir. o yüzden de ikisi birbiriyle kıyaslanmaz. Elmayla armudu kıyaslamak gibi bir şey olur. Kaza riski nükleeri reddetmek için başlı başına bir neden ama ben o konuya değinmeden sadece ekonomik ve enerji açısından verilerle neden Türkiye'nin nükleere ihtiyaç duymadığını anlatmaya çalıştım. Sorularınız varsa seve seve yanıtlamaya çalışırım. Teşekkür ederim.

Av. ALEV SEHER TUNA-Soru-cevap kısmımız sunumlardan sonra olacak.

Bizler Yenilenebilir Enerjiye geçmeyi savunurken, Enerji Bakanlığı olaya nasıl yaklaşıyor.

Yenilenebilir enerji kaynakları varken neden nükleer santral projelerine başlıyoruz?

Dünyada 31 ülkede 441 nükleer santral işletme halindedir. Ayrıca, 66'sının da inşaatı sürmektedir. 31 ülkenin içerisindeki 10 ülkenin nüfusu İstanbul'dan azdır. Hal böyle iken, petrol ve doğal gaz zengini ülkelerde, hatta Güney Afrika'da bile nükleer santral var ise,

Türkiye için nükleer santraller bir seçenek değil zorunluluktur. Aksi takdirde 2023 vizyonu nasıl gerçekleştirilebilir? Enerji olmadan ekonomi olmaz, ekonomi olmadan kalkınma olmaz.

Ülkemizin 2023’te kurulu gücünün 110.000 MW civarında olması, elektrik tüketiminin 450500 milyar kWh olması bekleniyor. Bunun anlamı, bugünkü elektrik tüketiminin 2023 yılında iki katına çıkacak olmasıdır. Elektrik ihtiyacımızın karşılanmasında kullanılan doğal gaz ve sıvı yakıtların (petrol vb.) neredeyse tamamı, kömür yakıtların ise yaklaşık % 20’si ithal edilmektedir. Diğer yandan, hidroelektrik potansiyelimize ek olarak rüzgar, güneş, jeotermal, biyokütle gibi yenilenebilir enerji potansiyelimizin tamamı kullanılsa bile 2023 yılına kadar ulaşacağımız 450-500 milyar kWh enerji tüketimimizin ancak yarısı yenilenebilir ile karşılanabilecektir.

Nükleer santraller baz yük santrallerdir ve günün 24 saati çalışabilir. Rüzgar, güneş ve hidro elektrik gibi yenilenebilir enerji kaynakları iklim ve meteorolojik koşullara bağlıdır. Ancak güneş doğarsa, yağmur yağarsa, rüzgar eserse enerji elde edersiniz. Baz yük olan nükleer santraller, yılın 8760 saatinin 8000 saati, hidroelektrik 4000, rüzgar 3000, güneş 2500-3000 saati çalışır. Nükleer santrallerin kapasite faktörü % 90 iken, yenilenebilirin % 30-40 civarındadır. Nükleer santrallerin işletme ömrü 60 yıl iken bu, rüzgar ve güneşte 20-25 yıl civarındadır. Diğer yandan yenilenebilirden elde edilen elektriğin tamamı değil ancak belli bir yüzdesi iletim şebekelerine verilebilir. Çünkü yenilenebilir enerji kaynakları baz yük değil alternatif enerji kaynaklarıdır. Yenilenebilir enerjiden yeterince yararlanabilmek için nükleer gibi yeterli baz yük santrallerine ihtiyaç vardır. Sadece iklim koşullarına bağlı olan yenilenebilir kaynaklara bel bağlamak doğru değildir.

Aarhus Sözleşmesinden bahsetti Özgür Bey, çok doğru. Dışişleri Bakanlığına “**Aarhus Sözleşmesini neden imzalamıyoruz**” diye, sorduk .önce cevap vermediler, sonra bilgi edinmeyle ilgili olunca cevap vermek zorunda kaldılar.

Verilen cevapta da: “**Aarhus Sözleşmesini imzalarsak Türkiye’de yapmayı planladığımız, siyasi nedenlerle yapmayı planladığımız projeleri, hiçbir işi gerçekleştiremeyiz, yapamayız. Bu nedenle imzalamıyoruz**” dediler.

Bir de bilirkişilerle ilgili yeni yasa tasarısı Mecliste, yakında çıkacaktır.

Artık bilirkişiler mesela, oluşturulan bir havuzdan atanacak. Bu da tamamen onların kendi istediği kişiler olacağı için artık aleyhe bilirkişi raporu da çıkamayacak. İdari Yargılama Usul Kanunu Yasa Tasarısı yine Mecliste, bunların hepsi bir torbada çıkacaktır diye düşünüyoruz, her an çıkar. Artık bu davalara şu Afet Yasasında da olduğu gibi dava açmama gibi bir hüküm konuluyor. Biz herhalde bu santrallerle ve büyük projelerle ilgili olarak açtığımız son davalar olacak. Dava açma hakkımız da olmayacak.

Davalardan bahsetmişken bu üçüncü havalimanı projesi kapsamında TOKİ'nin acele kamulaştırmayla ilgili Ağaçalı Köyündeki davanın geçen hafta Danıştay'da duruşması vardı. Savcı bizim talebimiz gibi lehimize mütalaa verdi projeye, Bakanlar Kurulu kararı iptal edilmelidir dedi. Şu anda kararı bekliyoruz, inşallah olumlu karar çıkar diyorum, ama herhalde bu arada orada inşaatlar da biter.

Basından da, duymuşsunuzdur. istinaf mahkemeleri geldiği için artık Danıştay ve Yargıtay kaldırılıyor.

Bir başka konu: Akkuyu'nun Üreteceği enerji miktarıyla Türkiye'deki kayıp kaçak miktarının birbirine eşit olduğu bilgisi de var. Biz kayıp kaçığı önlesek Akkuyu'yu yapmaya ihtiyacımız yok. Bir de bu Akkuyu'dan Rusya'nın taşıyacağı atıklarla ilgili sadece bu Akkuyu anlaşmasıyla ilgili değil, biliyorsunuz Montrö Anlaşması var. Bununla da ilgili birtakım hukuki sorunlar var bu atıkları taşımayla ilgili olarak anlaşmada ve böyle de bir açık hüküm de yok. O nedenle bu açıdan da çok büyük risk taşıyor.

Konuğumuz Kırklareli Doğal Yaşamı Koruma Vakfı İl Temsilcisi Göksal Çidem Kırklareli bölgesindeki tüm çevre davalarını açan, takip eden, bu konuda çok başarılı bir aktivist. En son İğneada'da bir etkinlik düzenlendi geçtiğimiz ay yakınlarda, bir basın açıklaması yaptık. Biz de katıldık, destek verdik İstanbul Barosu olarak, geniş katılımlı bir basın açıklaması oldu. Bize longoz ormanlarını tekrar gezdirdi. Göksal Beye veriyorum sözü, buyurun.

GÖKSAL ÇİDEM

Doğal Yaşamı Koruma Vakfı (DAYKO) Kırklareli İl Temsilcisi / Aktivist

Öncelikle bu paneli düzenleyen İstanbul Barosu Çevre Komisyonuna özellikle Alev Hanıma çok teşekkür ediyorum. Bugüne kadar hep duyarlı oldular, yanımızda oldular. Sizleri de dostça selamlıyorum.

Ben Toprak Mahsulleri Ofisinden emekliyim, emekli olduktan sonra -5 yıl oldu- tüm vaktimizi neredeyse buna ayırmaya başladık, ayırdıkça da güzel insanlar tanımaya başladık. Onlarla birlikte olmaya başladık.

Istrancalar, bölgemiz nasıl bir yer, önce kısaca ondan bahsedeyim. Trakya Türkiye topraklarının 33'te 1'i kadar bir yer, yani yüzde 3'ü, ama bu topraklar üzerinde neredeyse ülkenin yaklaşık yüzde 20'si yaşıyor.

Bu az önce de bahsedildi, çevre düzeni planlarında da bu sayının daha da artması planlanıyor. Yetmiyor, daha da artacak.

Trakya o kadar şanslı bir yer ki üç ili var, üç denizi var, üç dağı var, üç ormanı, üç üniversitesi var, bir de nehrimiz vardı bizim, Ergene'ydi, artık nehir değil.

Çünkü bilimsel raporlarda da verilenlerde sıvı aktığı belirtiliyor, su akıyor artık, niteliği belirsiz sıvı diye rapor veriliyor.

Üç üniversite niye var dedim? Onu şöyle söyleyeyim, dünyanın en önemli ormanlarından birisine sahibiz.

Çünkü longoz ormanları üç yerde var: Kongo, Amazonlar ve İğneada'da. 3 üniversitede bir orman fakültesi yok, bırakın fakülteyi, meslek yüksek okulu bile yok. Denizcilik, üç denizimiz var, denizcilikle ilgili böyle bir şey yok, ama bu yıl ikinci yılı, üç tane ilahiyat fakültesi açıldı üç ile, yani demek ki ona daha çok ihtiyaç görülmüş.

Bir de bizim bölgemiz Avrupa'da yerleşik tarımın başladığı ilk nokta, yani Avrupa tarımı bizden öğrendi. Topraklarımız o kadar bereketli ki mesela, bu kazılarda ortaya çıktı. 8500 yıl önce bizim topraklarımızda tarım yapılıyor, yerleşik tarım yapılıyor. İstanbul Üniversitesinden Prof. Dr. Mehmet Özdoğan Hocam yaptığı kazılar sonucunda bu ortaya çıktı. O kadar verimli bir bölge ki burada değerler var, tek tek okumayayım onları, bizim

topraklarımız hakikaten çok verimli. Çeltik ektik, duble yol çıktı, mısır ektik, cezaevi çıktı, fidanlık yaptık, çimento fabrikası çıktı, yani ektiğimizi biçemiyoruz artık, ne çıkacağı hiç belli olmuyor, her zaman farklı farklı şeyler çıkabiliyor.

Bize o kadar çok plan yapıldı ki Trakya'da, İğneada longozu için küresel çevre fonundan bir proje yapıldı. Bundan geriye sadece bir tek dört duvarlı bir ziyaretçi merkezi kaldı. Bildiğim kadarıyla 11 milyon dolar civarında bir para harcandı. İlk plan aslında Trakya'nın planı 1/100 000'lik plan Trakya Üniversitesi tarafından yapıldı, bu plan korumacı ve sürdürülebilirlik ilkesi ön plandaydı, daha sonra bu plan yapıldığında Çevre Bakanı Fevzi AYTEKİN'di. Tekirdağlıydı kendisi, daha sonra 2004 yılında bu planı iptal ettiler. Trakya'yı İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul Metropolitan Planlamayla birlikte Trakya'yı kendilerine göre planlamaya başladılar.

Zaten ne olduysa da bu tarihten sonra çok şey değişmeye başladı. Aslında bu planı İstanbul Büyükşehir Belediyesi yaptı, ama 1/25 000'likleri de Trakya'daki yerel meclisler onayladı. Yani bugünkü ana muhalefet partisi olan meclisler onayladı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi yapıyor, illerdeki belediye meclisleri ve il genel meclisleri bunları kabul etti. Bunların kabul edilmemesi için 43 toplantı yaptık. Marmara Çevre Platformu adı altında akademisyenler, hukukçular hepsi geldi. Bu planların arkasından ne geliyor diye anlatıldı, ama ne yazık ki kimse dinlemedi, hepsi kabul edildi.

Bize aş, iş getiriyoruz demişlerdi. Şu kırmızı noktalar burası tekstil sanayi Ergene'nin doğduğu kaynaklardır. Kimya sanayi de aynı yerde, maden sanayi zaten metastaz yaptı artık, her yere sıçradı, Trakya'da kanser gibi yayılmaya başladı.

Bir de en tehlikeli deri sanayi var. Şimdi az önce de Balkanlardan gelen havadan bahsetti Baran Hocam, hava durumlarında hep şöyle der: **"Balkanlardan gelen soğuk hava, yağışlı hava, serin hava yurdu etkisi altına alacaktır"**İstrancalar İstanbul'un aslında nefes borusu, eğer kuzey ormanları ve İstrancalar'ı koruyamazsak artık size hava, su falan gelmeyecek, serin hava da gelmeyecek.

Kül mü gelir, radyasyon mu gelir, toz mu gelir, duman mı gelir, belli değil. Bunları saymayayım, ama o kadar zengin bir flora, faunamız var ki il genelinde 4 179 tür canlı tespit edilmiş bilimsel raporlarda, mesela bunlardan sadece iki örnek vereyim.

Biri bu Avrupa kırmızı orman karıncasıdır. Avrupa'da bu yasayla koru-

nuyor, özel yasası var. Bizde henüz böyle bir yasası yok, bununla ilgili çalışmalar yürütülüyor. Biyolojik mücadele için kullanılıyor. Bugün kene, falan çok gündemde ya, bunların olduğu bölgede kene, çekirge, tırtıl, bunun gibi zararlı ne kadar şey varsa onlarla besleniyorlar.

Arımız koruma altında, bizim Trakya arısı Bakanlar Kurulu kararıyla koruma altına alınmış. Aslında Anzer balından daha değerli bir balımız var dar bir bölgede, bu da koruma altında. Biz bunlara itirazları yaparken zaten hep bu verileri kullanıyoruz.

Şöyle söyleyeyim, bilgisayarım benim ilk açıldığında ilk çıkan sayfa şeydir, Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü duyuru sayfası çıkıyor. Artık şey gibi oldu, sürekli takip etmek için hatta onlar bazen diyorlar ya, okuyor musun bunları? Okuyorum diyorum. Nasıl okuyorsun diyorlar. Vallahi diyorum hobi oldu artık, benim için hobi, o kadar çok saçma şeyler de çıkıyor ki.

Şimdi gelelim Istrancalara, bu nükleer santral kurmak istedikleri ya da termik santral, bir kere Avrupa'nın en önemli beş doğa alanından biri, bu tescillenmiş.

Burada 6-7 ekosistem hepsi iç içe girmiş durumda, burayı tarif ederken şöyle söyleyeyim, bir Bulgar dostum söylemişti: **“Tanrı dünyayı yaratırken düşünmüş, planlamış. Everest burada, buzullar burada, Afrika burada, ama Istrancaları yaratırken sadece gülümsemiş”**

Çünkü dağ, deniz, göl, mağara, dere, kumul bütün ekosistemler çok dar bir bölgede ve bir de bunu longoz ormanlarıyla taçlandırmış.

Yani dediğim gibi başka Afrika'da, Amerika'da, Güney Amerika'da ve İğneada'da var. Yani hiç mi başka yer yok da gelip burayı buluyorsunuz her türlü katliamı yapmak için?

Bir de burada yapılan biz bunu sürekli sorguluyoruz, durmadan soruyoruz sizin sorduğunuz gibi: İki yıl süren bir biyosfer rezerv alan çalışması yürütüldü burada ve bunun sonucunda da bunu UNESCO'ya sunacaklardı ve raporlar kayıp, bulamıyoruz.

Eski adı Çevre Orman Bakanlığıydı, şimdi Çevre Şehircilik ve Orman Su oldu, herkes topu birbirine atıyor, yok ortada, UNESCO'ya bir türlü sunulamadı.

İşte bunu da sormuştuk. Bu 2011'den bir yazı, en altta diyor: **“Bahsi geçen dosyanın UNESCO'ya sunulmasıyla ilgili çalışmalar devam ediyor”**

Bu her yıl devam ediyor, sürekli verdikleri cevap bu, ama bir şey daha devam ediyor, bu gördüğünüz bölge tamamına yakını yeraltı su besleme alanı ve sürekli ruhsatlar buraya geliyor. Artık ben şunu düşünüyorum: Dava da açsak iptal edilen ruhsatlar var ya da gelen ruhsatlara baktığımızda tamamına yakını su kaynağı üzerinde, hepsi suya geliyor artık bence bunların, hep su kaynakları üzerinde ruhsatlar var. Bunlardan bir tanesi de şu anda yargıda, Başkanımız dava açmıştı, keşif de yapıldı. 28 000 dönüm yer burası, kaç futbol sahası yapar bilmiyorum da, ben de dönüm olarak söylüyorum. 28 000 dönüm yer en baskın ormanın olduğu bir bölge Veli Köyüyle, Balaban Köyüyle Demirköy arasında kalan bir bölgede 92 noktada sondaj yapacaklar. Burada öyle bir şey çıktı ki bunun fauna raporunu ben uzman değilim, o kadar çok Latince isimler var ki bu faunada, Trakya Üniversitesi Biyoloji Bölümü değerlendirdi ve Istrancalara ait değildi fauna raporu, başka bir yerden gelmiş, kopyala yapıştır yapılmış, ama bunu **Çevre Şehircilik İl Müdürlüğünde değerlendirecek olan biyolog yok.**

Zaten şu anda kadro yok, bizim **Tabiat Varlıkları Şube Müdürü** Kırklareli'nin **elektrik mühendisi**, yani şimdi bunlarla nasıl bunu değerlendireceksiniz?

Mesela, bize bir altın madeni geldi. Bu süreçte de yine Barolar Birliği Çevre Komisyonundan biz çok büyük destek aldık, buna dava açtık. Bu döndü artık, bundan kurtulduk. Bu da 1980, yani 20 000 dönüm yerde 6 su kaynağı vardı bunun içerisinde, altın madeni içerisinde, bu geriye döndü.

Daha sonra gümüş madeni için geldiler, buna da itiraz ettik. Şimdi ben bazı itirazlarımdan sonra da ifade almaya geliyorlar karşıdan, bu da böyle bir şey oldu. Geldiler, ifademe başvurdular. Hatta gelen bölge müdür yardımcısı ya da o düzeyde bir uzman hatta dedim ki gelmeseydiniz dedim. Yani şoför, araba İstanbul'dan geliyorsunuz, 15 dakika için. İfademi ben yazılı olarak ilgili müdürlüğe verirdim. 15 dakika kaldı bizim orada, yani yazık, masrafa da yazık.

yeraltı suyu besleme alanı üzerinde çalışıyorlar. Belli bir mesafeye indiklerinde hemen yeraltı suyu çıkıyor zaten, bu gördüğünüz birikinti falan değil, hepsi yeraltı suyu, bunları yok ediyorlar. Diyorlar ya yerinde su mu çıktı, niye gidiyorsun? Evet, yerlerinde su çıktığı için bunlar çekip gidiyorlar. Hemen yanına, hemen yanına bu şekilde gidiyorlar. İki derenin ortasında bir tane mermer ocağı, yetmedi bu en son 12 Aralıkta bir dava açtık. Bulgaristan sınırına yeni bir proje geldi mermer ocağı için, onu da

yargıya taşıdık. Bu çok kısa sürede nasıl yok ettiklerine örnek için gösterdim. Şurası numune aldıkları yer Yenice Köyünde, burası da 2-3 günde yok ettikleri, getirdikleri alandır. Bu alandaki de yine yeraltı suyu, bu da yargıda şu anda, şimdi Trakya platformu, Dayko Vakfı Kent Konseyi olarak köy toplantıları düzenliyoruz, köylere gidiyoruz. Özellikle de sorunun yaşandığı yerlerde mesela, bu köy eski ismi Sazara, Sazara köyünün bir özelliği de Sabahattin Ali'nin cesedinin bulunduğu köydür burası, burada bir patlatma yapılıyor.

Köylünün haberi yok, uçak düştü sanıyor köylüler, o arada jandarma gelince bunlar diyorlar ki: **“Patlatma yapıldı yukarıda, bizim haberimiz yok”**

Hayvancılık yapılıyor o bölgede, Allah'tan ki kimsenin başına bir şey gelmiyor, taş düşmüyor. Bununla ilgili suç duyurusunda bulunduk. Muhtar geldi, muhtarlar direkt bizi arıyor. Sadece çevre konusu olmasa, başka bir işleri de olsa muhtarların dilekçelerini biz yazıyoruz. Onlar bizi buluyorlar. Ceza kesildi, 17 000 lira ceza kesildi, ardından dava açıldı. Yine Barolar Birliğinin desteği vardı bu konuda, dava sonucunda bilirkişi incelemesine de gerek kalmaksızın direkt iptaline karar verildi köyde, şimdi o kadar komik şeyler de yaşanıyor.

Bizim o kadar çok mağaramız var ki Istrancalarda, bunlardan tek turizme açık olan mağaramız da Dupnisa Mağarası, mağaranın toplam uzunluğu 2 720 metre, ama sadece 400 metrelik bölümü sit alanında, doğal sit, bunlar mermer ocağı ruhsatı verildi, ama mağaranın üzerine verildi. Şimdi MİGEM'de bu gözükmüyor. Orada yok. Tabii mağara çok önemli, Türkiye'de yaşayan türlerin yüzde 16'sı yarasaların zaten bu mağarada yaşıyor. Burası da bir sistem, buna da itiraz ettiğimizde Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Mağara Kulübü, Trakya Üniversitesi ve bürokratlar içinde de duyarlı olanlar var, onu söyleyeyim. Doğa Koruma Milli Parklardan bir şube müdürü de her türlü desteği verdi burada ve bu mağara için itiraz ettiğimde ben belgelerin hepsini Orman Su İşleri Bakanlığından almıştım. Zaten sayfalarında var Yıldız Dağları diye, bu olmaması gerektiğini, mağaranın oradaki yarasanın popülasyonunun zarar göreceğini yazdım. Bana bir yazı ile, benden elimdeki belgeleri istediler komisyonda görüşmeye esas olacak şekilde, ben de cevap verdim. Zaten ben bunu açık olan siteden, sizden aldım diye, yani artık kurumlar hafızasını kaybetmiş durumda, bu bölge ayrıca tahribatın devlet farkında, şu sarıyla olan işaretili bölgeyi her türlü yeraltı su tahsisine kapattılar.

Emniyetli işletme rezervine ulaştığı için su tahsisine kapattılar. İlk defa

2010 yılında Trakya'da obruk oluştu. Bu konularda çalışma yürüten Trakya Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesinde Cemil Cihangir Hocamız vardı ışıklar içinde yatsın, obrukları öngörüyordu. Trakya'da obruklar olacak diyordu. Kendisi göremedi, vefat etti ve bu obruk sayıları da suyu böyle acımasızca, bilinçsizce yok ederek kullanırsak korkarım ki daha fazla obruk göreceğiz.

Bu haber çok yeni, 22 Aralık 2015: Trakya'daki Marmara Bölgesi belediye başkanları bir toplantı yapıyor. Tuna Nehrinden Marmara Denizine gelecek kirliliği konuşuyorlar, ama Ergene havzası koruma eylem planında öyle bir şey yapıldı ki Ergene'deki tüm sanayi atıkları sözde arıtıldıktan sonra Marmara Denizine derin deşarj yapılacak ve bu belediye başkanları bunu konuşuyorlar.

Eğer arıtıldıysa bu su neden denize bırakıyorsunuz, zaten saf suyu bile verseniz oradaki biyolojik yaşamı bozacaksınız, ama bırakın, sulama yapalım, Ergene havzasında parasız, ücretsiz sulama yapalım denize boca edeceğinize, ama bu çok ilginç, bizim belediye başkanları ne yazık Ergene derin deşarjı değil de, Tuna'daki kirliliğin Marmara'ya vereceği zararı konuşuyorlar.

Bizim içme suyumuz olacak Armağan Barajı, biz bununla ilgili bir çalışma yürüttük Namık Kemal Üniversitesiyle, çünkü sularımız bitiyor artık, kirlendi, bittik. Uluslararası kalitede çok iyi bir statü çıktı. Bu çalışmayı niye yaptık? Önüne geçemediğimiz bir madencilik faaliyeti gelirse, ağır metal çalışmaları yürütüldü burada, çok iyi bir suyumuz var, kaliteli de bir suyumuz var. Bunu belediyeye de görüştük, onlar da destek verecekler. Bu bölgeyi korumak istiyoruz temiz içme suyu kaynağımızı, o kadar çok baraj planlanıyor ki bölgeye, bunlardan bir tanesi de Demirköy Barajı. Demirköy Barajı, Mert Gölünün üzerinde longozu besleyen dere üzerine baraj planlanıyor ve bunun suyu da, yani nükleer bir tehdit, termik bir tehdit, ama longoz için bir tehdit de planlanan barajlar şu anda var. O kadar çok baraj planlanıyor ki şu haritaya baktığınızda hemen hemen Trakya'nın akan tüm dereleri Çorlu, Çerkezköy ve İstanbul'a taşımayı planlıyorlar, her yer baraj, hatta kuru dereye bile baraj planlanıyor, onu söyleyeyim. Adı da Kurudere, akarsa şey edecek.

Gelelim İğneada'ya, İğneada yeşille mavinin buluştuğu muhteşem bir yer, önemli kuş alanı, deniz canlısı, ormanlarıyla, kumsallarıyla mesela, 24 km.lik bir kumsal var. Kıyıköy'e kadar olan bölge keşfedilmemiş, ayak basmamış yerler ki dilerim yine de basmazlar, çünkü orada da kumul ekosistemi var.

Kuru zambaklar, kum incisi denilen endemik türler var, ama buraya da planlanmayan yatırım kalmadı gibi bir şey.

En son bunlardan biri de Kıyıköy’den başlarsak, doğalgaz boru hattı bu Türk Akımı projesi, herkes diyor ben askıya aldım, yok sen askıya aldın, kim alırsa alsın iyi ki de alsın, inmesin askıdan, ama bu kadar çok planlama Çanakkale bölgesi de dahil proje tanıtım dosyasında şöyle bir şey var: Rusya’dan Avrupa, Türkiye pazarlarına geçişi planlıyorlar. Çünkü Ukrayna’yla potansiyel sorunlardan kaçmayı planlamışlar ve Türkiye’deki artan doğalgaz talebinin karşılanması ve Türkiye’nin bölgesel bir enerji dağıtım merkezi konumunun güçlenmesi için bu yatırımlar planlanıyor.

Yani Avrupa’nın enerji üretim merkezi olacağız. Bununla ilgili İğneada longoz ormanları Ramsar kapsamına alınması gerekiyordu. 9 Ağustos 2012 yılında Anadolu Ajansı bir haber geçti: **“İğneada longozu ve Nemrut Krater Gölü Ramsar kapsamı ilan edilmesi kararlaştırıldı”** dedi. Epey sevinmiştik. Burada çalışmalar da yürütüldü. Vekilimiz, şimdiki Belediye Başkanımız da bir soru önergesi vermişti.

Şimdi bunlar 18-19/2012’de kurum kuruluşlarının görüşleriyle bunu harita üzerine işliyorlar, 1/25 000’liklere işleniyor. İlan edileceği duyuruldu, ancak diyor daha sonra. Ne oldu, daha sonra? 18-19 Ekimde haritaya işledikleri yerlerle ilgili 21-22 Ekim 2012’de termik santral gündeme geldi iki gün sonra, 31 Ekimde de halkı bilgilendirme toplantısı vardı. Aynı olay şimdi şeyde de yaşandı bakın, 14 Ekim 2015 Çarşamba İğneada’daki santral duyurusu yapıldı, ama aynı tarihte 14 Ekim 2015’te 1/100 000’lik planlarda değişiklik onaylandı ve askıya çıktı.

Bir taraftan iyi oldu tabii ki bu duyarlılık arttı nükleerle ilgili, ama 1/100 000’lik planlar askıya çıktığında o süre içerisinde, yasal süresi içerisinde itiraz edemezseniz, bunun sonucunda da dava açamazsanız 100 000’lik plandaki değişiklik Tekirdağ’da enerji üretim alanı yaratılan bir bölge var, daha önce burası taşkın alanı, taşkın alanı için Devlet Su İşleri hiçbir çalışma yapmadan kâğıt üzerinde taşkın alanını kaldırıyor ve enerji üretim alanı olarak bu bölge planlanıyor. Tabii biraz biz İğneada’daki o basın açıklamasının geç kalmasına hemen tepki vermememizin nedeni öncelikle bunu halletmeye çalıştık. Toplantılar yapıldı, itirazlar yapıldı, yerel medyayla bunu duyurduk, derhal itiraz edilmesi gerektiğini duyurduk. Süreç böyle geçti, ama bir yerde de nükleer santralle 1/100 000’lik plan değişikliğinin aynı anda askıya çıkması bütün dikkatleri İğneada’ya çevirmek içindi. Yine planları var, ama ilk öncelik Tekirdağ’dı. Ona da itirazları yaptık, ona da büyük olasılıkla dava açılacak.

Şimdi burada Bulgarların da kafası karıştı. Ben çok fazla gidip gelirim, o karşıdan da gelirler. Orada görüştüğümüz dostlarımız var. Şimdi bu da yine o 2015 tarihli AndreaKoaçev diye bir Bulgar parlamenter, bu her seferinde soruyor zaten **“İğneada bölgesiyle ilgili bir şey var mı, yok mu”** diye, ona verilen cevapta da: **“Türkiye’nin şu anda böyle bir karar yok”** dediler. Bir büyükelçi cevap verdi buna, Bakan **“anlaştık”** dedi, Taner Yıldız **“hedefimiz bulunmamaktadır”** dedi, Veysel Eroğlu da **“Bir çalışma, başvuru yok”** dedi, ama yine 18 Aralık 2015’te yine İğneada dedi ve bu da komşumuzun da kafasını oldukça karıştırdı zaten, onlar da kavrayamıyorlar. Biri var diyor, biri yok diyor, biri düşünüyoruz diyor.Şimdi zaten bunun altyapısını hazırlamak için çimento fabrikası bu Istrancalarda, yani orman üzerinde, ormanın içerisinde ve su kaynakları üzerinde başka bir yerde var mıdır dünyada bilmiyorum, ama internette araştırdım, bulamadık.

Çimento limanı planlanıyor. Çimento limanı Erikli longozunun önünde Limanköy’de yaklaşık 700 metre uzunluğunda, ama bu buradaki tüm altyapının kilididir, anahtarıdır, öyle söyleyeyim.

Bu liman 2013 yılında Danıştay tarafından iptal edildi, tekrar isim değişikliğiyle, şirket değişikliğiyle mesela, öncekinde 17 tonluk kamyon yazıyordu, şimdiki dosyada 25 tonluk kamyon diyor.

Daha önce taşocağı dolgu yapacaktım diyor, şimdikinde de deniz dibini tarayacağız diyor, ama bu bölge Karadeniz’in tamamındaki beş en önemli balık üreme alanından bir tanesidir. Burası deniz çayırıları var, o da bir ekosistem, oradaki balığı, her şeyi yok edecekler.

Tabii bu limanların yapılması için Akpınar Köyüne çimento için geldiler. Liman yapılırsa bunların hepsi gelecek, santral de, çimento fabrikası da, hepsi gelecek. 31 Ekim 2012’de ilk defa termik santral Beğendik Köyünde kurulması planlanan, orada bir eylem yapıldı. Aslında bu eylem halkı bilgilendirme toplantısıydı, ama orada kimse bilgilendiremedi. Oraya işin enteresan tarafı Bulgarlar da gelmişti. Bulgar sivil toplum örgütleri ve Bulgar basını da oradaydı. Şimdi **Bulgarlar diyor ki az önceki o sözleşmeye dayanarak: “Çevresel Etki Değerlendirme Toplantısına siz 12 metre ötedeki İğneada’yı, 10 km Limanköy’ü, Sistova, Avcılar, o köyleri çağırıyorsunuz, ama ben 1 kilometredeyim. O zaman benim de söz hakkım olması gerekir burada”**

İşte o sözleşmeye imza koymadığımız için, ama Bulgarlar bu konuya çok duyarlı, çünkü onlar o bölgede 300’e yakın otelleri var Istranca bölge-

sinde, balıkçılık, arıcılık ve turizm oldukça gelişmiş durumda o bölgede, buraya yapılacak her şey onlara büyük zarar vereceğini düşünüyorlar. Eşzamanlı 17-18 Kasım'da biz Türk tarafında Bulgarca pankart açıldı. Derenin hemen karşısına da onlar toplandılar, Türkçe pankart açtılar. Aslında uluslararası bir eylem gibi bir şey oldu, öyle söyleyeyim. Bu arada bir de tuttu, bize piyangodan Çin gezisi çıktı. Bir yazı yazıldı valiliğe, ilk önce bu yazı duyunca onlar ne karışıyor, belediye ne karışıyor gibisinden tepkiler oluşmaya başladı, ama hakikaten burada da yazıyor: Tüm masrafları tarafımızdan karşılanmak üzere sivil toplum örgütlerinden, oradan buradan 25 kişiyi Çin'e götürmeyi teklif ettiler. Gezi teklif ettiler, ama kimse katılmadı tabii, kimse böyle bir şeye tevessül dahi etmedi, böylece kaldı. Şimdi Bakanlık kendi içinde de bu santral konularına çelişiyor. Mesela, şurada Altyapı ÇED Daire Başkanlığı diyor ki: **"1/100 000'lik planlarda olamaz, aykırılık teşkil etmektedir"**, ama bir diğerinde de hem şirket, hem valiliğe yazılan yazıda da **"1/100 000'lik çevre düzeni planında gerekli tadilat yapıldığı takdirde özel formatla yine başvurulabilirsin"** diyor. Şimdi bir yazıyı biz görüyoruz, sevindiriyorlar bizi yokmuş diye, yani tavşana kaç taziya tut der gibi.

Bir de karşı taraf nasıl? Anlamak için onu söyleyeyim. Çünkü Istranca'nın 2/3'si bizim, 1/3'ü Bulgarlarda, aramızda da 5 metrelik Rezve Deresi var. Onlar korumak için kamu yararı kararı alıyorlar, ama derenin bu tarafına geçtiğinizde çimento fabrikası yapacak, taşocağı açılacak, onda da kamu yararı var. Yani **5 metre öbür tarafla 5 metre bu tarafta kamu yararı algısı çok farklı**. Karşıda çadır kurmak, ağaç kesmek, evcil köpeklerle gezmek de yasak, çünkü oradaki yaban hayatı hâlâ devam ediyor. Her yer koruma altında aslında orada, burada bir kısmı var. İşte artık kaplumbağadan tutun, ağaçtan, aklınıza ne gelecek, ağaçkakan dahil hepsi koruma altında, çok büyük bir yer, bizde beş nokta koruma altında, İğneada Milli Parkı koruma altında, işte nükleer mi, termik mi konuşuyoruz? Dupnisa mağarası mermer ocağı tehdidinde, Kasatura Körfezi bu Kıyıköy tarafına olan bölgede de boru hattı gündemde, bir Kavaklı Meşe Korusu kalıyor, orası da mülteci toplama merkezi, mültecileri oraya topluyorlar, başka da yok.

Karşı taraftan birkaç fotoğraf koydum buraya, şu altta gördüğünüz yer 1995 yılında mermer ocağı işletmesiyle Istranca park ilan edildiği gün kapı kilitleniyor, iş bitiyor ve üzerinde ağaçlar bitmiş, suları tertemiz berrak akıyor. Bir de onlar orayı korumak için epey çalışma da yürütüyorlar. Her köyde en azından tescil edilmiş 5-10 ağaç bulabiliyorsunuz, 500'den fazla, 600'e yakındır, ama çalışmaları da sürekli devam ediyor. Ortalama yaşı ormanların 72, bizde 41, onlarda 500 tane var, bizde bilgi edinme gereği

sorduk. Biz bulduğumuz ağaçları, mesela şu bulduğumuz meşenin dip çevresi 8.5 metre, gövdesi 5.5 metre, hocaların söylediğine göre 400-450 yaşında, tescil edilmesini istedik. Boydan kaybetti, yıldırım düşmüş tepesine tescil etmediler. Karşı taraf 1/3 onlarda olmasına rağmen 570 küsur ağaç var, bizde 2/3'si, ama bizde şu anda 5 tane, yani böyle de bir rakam var.

Az önce ÇED dosyalarındaki yanlışlıklardan bahsettim, ama bitiriyorum artık. Mesela, bizde Evrencik, Soğucak, Vize Istrancada bir ÇED dosyası geldi, buna da itiraz ettik. Biz 70 taneyle geldik, şimdi 55'e düşürdüler. Yine itiraz ettik. Yazışmalar devam ediyor, ne olacak bilmiyorum, ama çok ilginç, dosyanın içerisinde Evrencik RES sahasında **“karaçam ormanlarıyla kaplıdır”** diyor, işte dağlık, tepelik, en önemli görsel peyzajı da diyor Ege Denizidir. Şimdi bununla ilgili Ege Denizi bizim oradan görünmesine imkân yok, Marmara belki olur da, hatta orada bir de şey diyor: **“Halk geçimini kıyı balıkçılığıyla da sağlamaktadır”**

Hatta orada epey bir tantana da yaşanmıştı. Şöyle söyleyeyim, buna da bir yorum gelmişti. O köyden bir çocuk yazmıştı gençlerden biri: **“Bunlar ne iyor bilmiyorum, ama ben bir ufak içince Ege'yi, bir büyük içince de Akdeniz'i görüyorum, onların ne içtiğini bilmiyorum”** demişti. Mesela, bir ilginç örnek de yeni geldi.

Bizim Uzunköprü ilçemiz en büyük Taşköprü Nehri üzerinde, bunu da Lalapaşa İlçesi Vaysal Köyünde gösterdiler son gelen raporlarda ÇED dosyalarında, anlamak mümkün değil. Şimdi en son davamız da şu: Sınırda sıfır noktasında 15 rüzgâr enerji santrali kurmayı planlıyorlar. Kuş uçuşu 4.5 km civarında, burası tamamen kayın ormanı bu bölge, asırlık kayınlar var bu bölgede, 30 megawatt'lık 15 tane kurmayı planlıyorlar. 21 Ocakta keşif yapılacak burada, bilirkişi geliyor. Bulgarlarla bu RES'ler konusunda da sık sık görüşüyoruz, onlar da gidip geliyorlar.

Şu anda bizde 10 tane var. Kıyıköy tarafından çok biz, Dereköy tarafını, Kırklareli tarafını inceliyoruz. Buraya geldiler vakfın başkanı, onlarda ornitolog olsun, veteriner, mağaracı hepsi var, yani çok gelişmiş bir şekilde çalışıyorlar ve 10 taneden 1 tanesine gelip şu Karlık Mağarasıdır bizim, köylüler Karlık der, içerisinde yarasalar vardı. RES'i buraya dikteler. Çok önceden yapılmış bir projeydi. Bunu diktikten sonra biz de sorduk: Kaç projeniz var? Şu anda il sınırları içerisinde 31 tane ÇED gerekli değildir kararı verilmiş proje var. Eğer bunların hepsi gerçekleşirse değil kuşlara konmaya yer kalmayacak. Zaten kuş da kalmayacak ve bir de Istrancaların en önemli özelliği de ana kuş göç yolu üzerinde. Biz bu projelere

itiraz ettikçe epey de kazanımımız oldu, ama burada öncelikle biz kazanmadık tabii, Trakya Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Türkiye Barolar Birliği Çevre Komisyonu, çok büyük destekler aldık. Çok fazla kazanımımız oldu, öyle söyleyeyim, ama Türkiye Madenciler Derneği Veysel Eroğlu’nu, Bakanı ziyaret ettiler. Bir mektup verdiler ve bu mektuplarını da dergilerinde yayınladılar. Orada diyor ki, yani o kadar çok uzun ki bazı bölümlerini aldım buradan: **“Bilimsel rapor istenmesin, bize zaman kaybettiriyor. Sınır ve süreaşımında Ormancılık Kanununa göre hapis cezası var. Bu da kaldırılmalı, paraya çevrilsin. Eğer bu projeleri tekrar biz hayata geçiremezsek İstanbul’daki kentsel dönüşüm, üçüncü havaalanı ve köprü dışarıdan getirme şansımız yok, dolayısıyla bunların hepsinin devam etmesi gerekiyor”** Dolayısıyla 2014’e bir genelgede bir değişiklik istedi bunlar. Şu sonlandırılan bizim Doğanca Köyü içindi. Bu nedenle itirazlar falan da yapıldı. ÇED raporu inceleme değerlendirme süreci sonlandırıldı. Hepsinde bu cevabı verdiler. İşte orman bütünlüğü, orman-halk ilişkisi bozulacağından dolayı, bunlar hep bizim kazanımımızdı. Dosyada sadece şunu yaptılar: Daha önceki 2014’teki köyün adı Doğanca’ydı, 2015’te Pazarlı Köyü yazdılar. Her şey aynı dosyanın, tekrar getirdiler, şu anda bu da yargıda. Ne oluyor? Sermaye dağa çıktı, artık domuzlar şehre indi. Kırklareli’nde pazara, İstanbul’da boğaza indiler.

Bugün hep televizyonlarla algı yönetimi oluşturuluyor. Bizi rakamlarla kafamızı karıştırıyorlar. Geçmişte de bunu şarkılarla, türkülerle yapmışlar. Zeytinyağı yiyemem demişiz, aslında biz zeytinyağı yiyoruz, ama Marshall yardımının koşullarından biri de mısırozü yağı alınmasıydı. Basma da fistan giyemem demiş türkünün devamında, Atatürk Nazilli’deki fabrikayı açmış. Senin gibi cahile ben efendim diyemem demiş, ama okuma-yazma bilmeyene cahil denildiği dönemde sadece köyde yaşıyorlar. O da köylü milletin efendisidir demiş Atatürk, ona da diyemem demişiz. Herkese teşekkür ediyorum sabrınız için.

Av. ALEV SEHER TUNA- Göksal Bey’e bilgileri için çok teşekkür ediyoruz. Gerçekten çok büyük çaba gösteriyor, bütün zamanını bu konulara ayırıyor. Dediği gibi bütün çevre muhtarları artık her türlü dava dilekçelerini veya normal yazışmalarını kendisine yaptırıyorlar. Böyle bir gönüllülük üzerine, biz Barolar Birliği Çevre Komisyonu olarak ocak ayında Dereköy’e ve biraz önce bahsettiği Armağan Köye gittik o baraj ve altın madeni olan yerde, orası söylediği gibi gerçekten çok endemik, Türkiye’de sadece orada yetişen bir bitki var. Adı pazlak çayı denilen bir şey, adaçayına benzeyen bir çay o bölgede yetişiyor ve Bulgaristan’ın o sınıra yakın bölgesinde yetişiyor. Avrupa’da ilaç olarak eczanede satılan bir bitki, burada,

sadece orada var ve bu konuyla da ilgili hiçbir çalışma yapılmıyor resmi anlamda, köylüler bir kooperatif kurmuşlardı. Son derece aydın bir muhtarı var, çok bilinçli, bunları almış, tanıtımını ve satışını en azından ne olduğunu Türkiye’de bilgilendirmeye çalışıyordu. Çok da güzel bir çalışması vardı. Teşekkür ederim.

Şimdi Pınar Demircan gazeteci konduğumuz, o da bir görsel sunum yapacak.

PINAR DEMİRCAN

Nükleersiz.org Proje Koordinatörü & Yeşil Gazete İklim Enerji editörü

Nükleer santrallerin tehlikelerine dikkat çekmek amacıyla gerçekleştirdiğiniz bu panele bir nebze katkıda bulunma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim. Her ne kadar Panelin konsepti İğneada'da kurulması telaffuz edilen nükleer santralse de her nerede olursa olsun nükleer santrallerin ekoloji ve toplumsal hayat açısından içerdiği tehditler, yol açacağı travmalar Çernobil ve Fukuşima facialarıyla deneyimlemekte olduğumuz bir gerçek.

Kısaca kendimden bahsetmem gerekirse, pek çoğumuz gibi nükleer santraller üzerine düşünmeye başlamam Çernobil nükleer felaketinin yaşandığı döneme uzanır diyebilirim. O zaman 10 yaşındaydım fakat, bu konuda araştırma yapmam gerektiğine karar verip nükleer santral meselesi üzerine yoğun ve gönüllü mesailer yapmaya başlamam Fukuşima nükleer santral faciasından sonrasına tekabül eder. Şüphesiz konuyu Japonca kaynaklardan, bloglardan izleme olanağımın bulunmasının da bunda payı var. Fakat esas olarak facianın üstünden geçen 2 yılın ardından Türkiye'nin bir nükleer santral kurmak üzere Fukuşima'yı yaşamış bir ülke olan Japonya ile nükleer santral kurmak için anlaşmasının bu ilgimi doruğa çıkardığını söyleyebilirim. Bu bağlamda Yeşil Gazete'de yazıyor, Yeşil Düşünce Derneği'yle birlikte koordinatörlüğünü yaptığım Nükleersiz projesi üzerinde, nükleer karşıtı aktivist, yazar/editör olarak nükleer karşıtı alternatif enerji ve hayatı savunan bir çizgide faaliyet göstermeye çalışıyorum. Yeşil Düşünce Derneği ve gönüllü katkıda bulunanların desteğiyle 2014 yılında Hopa'dan İstanbul'a 3 ay süren "Nükleersiz Türkiye için Kürekle Karadeniz" kampanyasını gerçekleştirdik.

Ben sunumumda Fukuşima'da durum nedir sorusuna odaklanarak, biraz güncel bilgi paylaşımında bulunmak istiyorum. Bunun için dilerseniz önce Fukuşima faciasının sebepleri üzerinde duralım. Nükleer felaketin kök sebebi deprem miydi, tsunamimi? Yoksa başka bir şey mi?

Ne deprem ne tsunami, esas sebep maliyet yaklaşımı

Şüphesiz depremin ve ardından meydana gelen tsunaminin bu felaketle bir ilgisi vardı fakat, Fukuşima nükleer santralinde ilk patlama dep-

rem ve tsunamiden günler sonra, 15 Mart günü yaşandı. Deprem ve tsunaminin yol açtığı elektrik kesintisi nükleer santralin yakıt çubuklarını soğutmak için elzem olan soğutma suyu pompa sisteminin bozulmasına sebep oldu. Acil durum vanaları da yine elektrik sistemindeki arıza nedeniyle devreye giremedi. Öte yandan Fukuşima Daiichi nükleer santralinde yüksek radyoaktiviteye ve beklenen yakıt çubukları sebebiyle durum bugün de ciddiyetini koruyor, 1 ve 2 numaralı reaktörlerde tam çekirdek erimesi(meltdown) gerçekleştiği anlaşıldı. Esasen 1.reaktörün bulunduğu ünite de eğer soğutma suyu sistemi arızalandığında deniz suyu ile soğutma yapılabilseydi meltdown olmasının da önüne geçilebilirdi. Fakat şirket yetkilileri deniz suyu reaktörlerin sistemini bozacağı için bu yola başvurmadı. 3.reaktörde de meltdown olduğu robotlarla yapılan araştırmalarda tespit edildi. 4.ünitede ise kullanılmış yakıt çubukları(1500 adet) havuz içerisinde tutuluyordu. Bu sebeple burada bir meltdown olmadı. Fakat bu kullanılmış yakıt çubuklarının üst havuzda tutulması daha fazla tehlike oluşturacağından için alt havuza nakilleri yapıldı. Reaktör içinde çekirdek erimesinin olup olmadığını anlamak zor bir proses, robotun ve muon ışıklarının kullanılması gerekiyor. Bu araştırmaların neticesinde radyoaktivitenin çekirdek erimesiyle de yer altı sularına karıştığı açıklandı. Robotları ise kaybettik, yüksek radyoaktivite sebebiyle veri tespiti sonrasında bozuldukları açıklandı.

Elektrik sistemindeki bozulmanın sebeplerine bakacak olursak, bunlardan biri nükleer santral sahası içinde tsunaminin tehditine karşılık kurulan **tsunami duvarına** ilişkindir zira sonradan anlaşıldı ki maliyet hesapları neticesinde bu duvar olması gereken yükseklikte inşa edilmemişti. Diğer bir maliyet hesabı da nükleer **santralin koordinatlarıyla** ilgiliydi: Santral altyapı maliyetlerinin daha düşürülmesi için deniz kıyısına yakın bir noktaya kurulmuştu. Bu maliyet hesabından sonra Fukuşima'nın bu gününe bakalım ki anlayalım başka ne gibi maliyet hesapları yapıyor?

Tahliyeler ve tazminatlar

Fukuşima'da deprem ve tsunami sonrasında 10 kilometre yarıçaplı alanda yaşayan 170 bin kişinin tahliye edilebileceği ilan edildi ama devlet ve yerel yönetimler bir zorlamada bulunmadı dolayısıyla çoğu insan evlerinden ayrılmadı. Önce deprem ve ardından gelen tsunaminin etkisiyle 15 Mart tarihinde nükleer santralde patlamalar meydana geldi. Patlamaların ertesi günü 20 kilometre yarıçaplı alandaki 210 bin kişi için tahliye kararı çıkarıldı, bu kez insanlar tahliyeye zorlandı. Özetle Fukuşima'da toplam 380 bin kişi evlerinden ayrılarak kendilerine gösterilen yeni yerlerde ya-

şam kurmak durumunda kaldı. Diğer taraftan Fukuşima'dan 250 kilometre uzakta ve İstanbul'un 2 katı nüfusa sahip Tokyo şehrinde de radyoaktif kirliliğin ciddi boyutlarda yaşandığı biliniyor lakin "mağdur" olduğu açıklanması gereken rakamın büyüklüğü karşısında Tokyo'daki insanların tahliyesine gerek yokmuş gibi davranılıyor. Acaba Tokyo'nun da radyoaktif kirlilik altında olduğu açıklansa insanlara ödenmesi gerekecek tazminat kaç nükleer santral maliyetine denk gelirdi? Tazminat konusu öyle büyük bir yük ki bugün bile 2017 itibariyle tahliye edilenlere ödenen tazminatların kesileceği ilan edildi. Böyle resmi açıklamaları yapabilmenin gerekçesi ise insanları radyoaktivitenin bittiğine, evlerine dönebileceklerine inandırmak. Üstelik "**eve dönüş çağırısı**" öncelikle bölgedeki kapatılmış olan ilk ve orta dereceli okulların yeniden açılmasıyla organize ediliyor.

Radyasyon maruziyet sınırları yukarı çekildi

Fukuşima kazasından sonra yayılan radyasyonun içerisindeki bazı radyoaktif maddelerin 30-70 yıla varan yarılanma ömrü var yani temizlenme süresi 200-250 yıla varan bir radyoaktif kirlilik söz konusu. Fakat bunun pek bir اهممىyeti yok çünkü Fukuşima nükleer santral kazasından sonra Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı(IAEA) tarafından kabul görmüş standartlar Fukuşima koşulları için Japonya'daki yetkililer tarafından yukarı çıkartıldı. Şöyle ki Fukuşima'da yaşayanlar için de geçerli olan IAEA standartlarına göre önceden yılda 1 milisievert olarak belirlenmiş olan radyoaktivite maruziyet dozunun sınırı 20millisieverte yükseltildi. 20 milisievertFukuşima öncesinde radyoaktif santralde çalışan bir görevlinin bir yılda maruz kalabileceği kabul edilen sınırdı. 2012 yılında Nükleer santrale 30 kilometre yarıçap mesafesinde yaşayanlar için bu sınır 20 kat yukarı çekildi, nükleer santralde çalışan işçiler için de radyasyon maruziyet dozu 100 millisieverte yükseltildi.

Bu arada 380 bin kişide yapılan sağlık taramaları 2016 yılına gelindiğinde 116 çocukta tiroit kanseri teşhisi olduğunu gösterdi. Tiroit testleri sadece devlet eliyle yapılmıyor uzman ve bilim insanlarının verdiği teknik destekle kurulan bu ölçüm istasyonlarında çocuklarda tiroit testleri de yapılıyor. Aynı merkez halkın gıda ürünlerinden örnekler getirerek ücreti mukabilinde ölçüm yaptırdıktan sonra ürünün tüketimine karar vermesinde yetkili mercii olabiliyor.

Acil durumda tahliyenin kifayetsizliği

Fukuşima'da nükleer facianın gündeme getirdiği bir başka sorun da acil durum emniyet tatbikatlarıyla tahliye planlarının bile işe yaramadığıdır.

Zira bir nükleer santral kazasından sonraki süreçte hepimiz meteoroloji istasyonlarından radyasyonun yönünün takip edileceğini az çok biliyoruz. Bugün Japonya'da da hava durumu programında böyle bir kısım var, bölge bölge radyasyon seviyelerini veriyor. Fukuşima'nın yerel gazetelerinde de hava durumu raporu içerisinde havadaki radyasyona dair bilgilere yer veriliyor. Lakin Fukuşima'daki gibi fırtına hava koşullarında meydana gelen bir radyoaktif kazada hava önceden hazır bir tahliye planı uygulandığı için insanlar ters yöne esen rüzgar sebebiyle tahliye edildikleri bölgede radyasyona maruz kalmışlardır. Örneğin Fukuşima nükleer santralindeki patlamadan sonra **Iitatemachi'nin** nükleer santralin yanbaşındaki **Minamisoma**'dan daha çok radyoaktif kirliliğe uğradığını öğreniyoruz. Sebep: kuzeybatıya eseceği tahmin edilmeyen kuvvetli rüzgar.

Fukuşima Santral Sahasında yürütülen çalışmalar:

Buzdan duvar, zihni sinir projeler

Fukuşimafaciası bazı zihni sinir projeleri de gündeme getirdi. Örneğin Fukuşima nükleer santralının sahibi ve işleteni Tokyo Elektrik tüm dünyaya buzdan duvar örme girişimini duyurdu: Bu projeye dondurma işlemi tamamlandığında reaktör çevresinde yer altında 1,5 kilometre uzunluğunda buzdan bir duvar oluşturularak reaktörden sızan radyoaktif suyun yayılması önlenmiş olacaktı. Devlet fonuyla maliyeti 404 milyon dolar olan bu projeden 2014 yılında vazgeçildiği şeklinde haberler çıkmışsa da bugün proje onay almış bulunuyor.

Radyoaktif su, trityum

Bildiğiniz gibi, reaktörler devrede dışı olsa da soğutulması gereken sistemlerdir. Bu sebeple her gün denizden reaktörlere 400 ton su pompalanıyor. Bu , 400 ton radyoaktif suyun denize karışması demektir. Diğer taraftan reaktör soğutulduktan sonra sezyum ve stronsiyum maddelerinden arındırılması gereken 800 bin ton radyoaktif su ise şimdilik sayısı 1000'i bulan tanklarda bekletiliyor. Depolanan su sezyum ve stronsiyumdan arındırıldıkça da belli aralıklarla denize boşaltılıyor . Fakat su aynı zamanda trityum ihtiva ediyor ki, uzmanların söylediğine göre trityum hidrojen neutronu olduğu için sudan arındırılması mümkün değil. Bu şekilde trityum denize insan eliyle bırakılmış oluyor.

Radyoaktif katı atıklar ve imhaları

Diğer bir konu da 43 milyon ton radyoaktif atık üzerine. Şimdi ise 43 milyon ton değil sadece 9 milyon ton radyoaktif katı atık olduğunu söylü-

yor. Neden mi? Çünkü radyoaktif katı atıkları yakmaya başladılar. Radyoaktif katı atıklar her biri 1 ton ağırlık taşıyabilen plastik çuvalların içinde biriktirilerek belli alanlarda istifleniyor. Geçen sene bir sivil toplum projesi kapsamında Japonya'ya yaptığım ziyaretlerde nükleer santral sahasından 20 kilometre mesafedeki bir iki ilçede aynı sosyal medyada gördüğümüz fotoğrafları otobüsün camının arkasından kendi gözlerimle de gördüm: Karayolunun iki yanında siyah plastik çuvallar sıralanmış duruyordu. Ayrıca bunlar yoldan uzaktaki noktalarda da istiflenmiş halde bekletiliyorlardı. Belirtmeliyim ki bu atık çuvalların 12 eyalete dağılması için ilgililerle görüşmeler yapılıyorsa da hiçbir ilçenin, kasabanın yerel yöneticisi bu radyoaktifite içeren çuvalları kendi yönetim sınırları içinde istemiyor, kaldı ki o bölgenin sakinleri de bu çuvalların kendi yaşam alanlarında bulunmasına karşı. Geçenlerde internette bir Japon aktivistin yayınladığı videokayıtta, bir okulun kullanılmayan bir odasının müdürden izinsiz radyoaktifite içeren bu çuvalların istiflendiğini anlatıyordu. Toplum içi saygının en üst seviyelerde olduğu Japonya'da bile bu yapılıyorsa, Soma faciasını yaşamış bir Türkiye'de bizler neler deneyimleyeceğiz, biraz bunu öngörmemiz, bu bağlamda da söz söyleme hakkımızı geç olmadan kullanmamız gerekiyor.

Fukuşima'da yaşanan bu atık problemi karşısında halk, daha başka şehirlerin kirletilmemesi, Fukuşima'nın etrafının çevrilip atık merkezi haline getirilmesi yönünde taleplerde de bulunuyor. Bu şekilde radyoaktif atıkların tüm ülkeye yayılmasındansa Fukuşima'da santral ve etrafında biriktirilmesini tercih edebiliyorlar. Bununla birlikte radyoaktif katı atık yakma tesisindeki ekipmanlar oldukça pahalı hatta bildiğim kadarıyla Amerika'da bu makinenin kullanımından iki sebeple vazgeçilmiş: maliyetleri ve ekolojik zararları sebebiyle. Japonya'da hükümet ve şirketler yollarına karşılıkla devam edebilmek için çok yüksek miktardaki başedemedikleri bu radyoaktif atıklardan en azından kamuoyu nezdinde kurtuluyormuş gibi yapmak zorunda. Japonya'da toplam 47 eyalet var ve 30'unda bu katı atık yakma tesisi bulunuyor. Öte yandan şunun altını çizmek gerekir ki Japonya ekipmanların kapasitesinin çok üstüne çıkacak şekilde bu prosesi gerçekleştiriyor. Bu da nihayetinde çevre ve ekolojik açıdan, canlı yaşamı açısından çok büyük risk teşkil ediyor. Milyonlarca ton radyoaktifite içeren eşya, sıyrılmış toprak vs kapasite üzerine çıkan bir oranda yakılarak toz zerrecikleri halinde havaya karışıyor.

Radyoaktif katı atık yakmanın maliyeti

Tekrar radyoaktif atık konusuna dönerek son bir ilaveyle bu konuda ki açıklamalarımı tamamlamak istiyorum: Japonya'da 2015 yılı için Çev-

re Bakanlığı 17 milyon doları bu radyoaktif katı atık bertarafına ayırmış durumda. Bu bütçe kapsamında tüm prosesin tamamlanması için çok agresif hedefler konuyor. Hedeflerin yüksek olması bu makinelerin kapasite üstünde çalıştırılması demek, bunun sonucunda da atmosfere karışan radyoaktivitenin oranı artıyor. Fakat Japon hükümeti, TEPCO yöneticileri buna da bir çözüm bulmuş: 100 bin bq ile 8 bin bq radyoaktif maddelerin yakılmaya uygun hale geleceği süreler de değişken örneğin 100 bq gibi yüksek radyoaktif atıklar **30 sene** için belli bir alanda ki bu genişlikte bir alanın kapalı alan olması zor, depolandıktan sonra, 200 sene muhafaza edileceği nihai depo sahasına gönderilecek. Öte yandan yakımı mümkün olan atıklar için ise Avrupa'da maksimum sınır yılda 3000 iken Japonya'nın yılda 22 milyon ton katı atık yakma hedefinin çok yüksek olduğu Areva'nın bir çalışmanı tarafından açıklandı. Bununla beraber bu makinelerde yapılan işlemler makinelerin de radyoaktif olması anlamına geldiği için kimse bu tesisleri de evlerinin yakınında istemiyor. Hatta makinelerin de imha edilmesi gerekiyor ama yüksek maliyetleri sebebiyle işverenler bundan imtina ediyor.

Yüksek radyoaktif bulaşık plastik çuvallarda ne kadar muhafaza edebilir?

Radyoaktif katı atık konusunda değinilmesi gereken bir husus da bu atıkların plastik çuvallar içinde doğadan gelecek tabriyat/müdahaleye açık şekilde muhafaza ediliyor olmaları. Günümüzde iklim değişikliğine, küresel ısınmaya bağlı zor hava şartları meydana geliyor, El Ninolar karşımıza çıkıyor. Kaldı ki Japonya normalde de her yıl nisan, mayıs aylarında yüksek binaların beşik gibi sallandığı çok ciddi fırtınalar deneyimliyor. Bunun neticesi olarak geçen sene binlerce radyoaktif atık çuvallarının okyanusa sürüklendiğini öğrendik yani radyoaktivite bu şekilde de denize karıştı. Böyle bir durumda doğaya attığımız radyoaktivite ekosistem içerisinde yeniden bize dönüyor. Radyoaktif atıkların biriktirildiği bu plastik, naylon malzemeden üretilen bu çuvalların normal şartlarda bile içindeki maddelerin içerdiği radyasyonun etkisiyle kolayca yırtılıp, patlayabilirken zor hava koşullarında, fırtınalarda ne hale gelebileceğini hayal etmek zor değil.

Radyoaktif alanda işçilik

Fukuşima'da ayrıca bir de temizlik görevlileri trajedisi yaşanıyor. Gerek santralin kontrol altında tutulması gerekse bölgesel radyoaktif temizlik ,tasfiye işlemleriyle ilgili olarak halihazırda 17 000 işçi çalıştırılıyor. Çernobil nükleer santral kazasından sonra çalıştırılan tasfiye memuru sayısı da

15 000-18 000 arasındaydı ve maalesef o dönem 800 bin işçi hayatını kaybetti. Fukuşima'da da yüksek tehlike bulunduğu için santralde çalışanlar mafya tarafından kimsesiz, işsiz ve evsizler arasından getiriliyor. Bu işlemler için işçilere ödenen ücretler de başlangıçta yüksekken sonrasında gittikçe düşürülmüş durumda.

Basın çalışanlarına yönelik baskı politikası

Son olarak, Japonya'da tüm bu olup bitenler duyulmasın diye basın üzerinde ciddi bir baskı oluşturulmuş durumda, burada özellikle Japonya hükümetinin antidemokratik eylemler içerisine girdiğini de belirtmek gerekir. Bu bağlamda geçen yıllarda bir Gizlilik Yasası meclisten geçirilerek Fukuşima hakkındaki gerçeklerin açıklanmasının önüne geçilmeye çalışılıyor, hükümetin bu yasaya dayanarak gazetecilerin işten çıkartıldığını, hapse atıldığını duyuyoruz.

Dünya genelinde nükleer santraller konusunda adımlar bir ileri bir geri. Ben burada nükleerden çıkışı ileri, tersini de geri adım olarak görüyorum çünkü nükleer enerji kullanımından vazgeçilmediği sürece yaşanabilir bir dünyadan her an kopma tehlikesiyle karşı karşıyayız demektir. Almanya ileri gidişe iyi bir örnek olarak 2020 yılına kadar nükleer santrallerini tamamen kapatacağını taahhüt ediyor, bunun gerçekleştirir, gerçekleştirmez o ayrı bir konudur, bizim için burada önemli olan Almanya gibi gelişmiş bir ülkenin enerjide dönüşüm üzerine politika üretme çabasıdır. Zira bugün dikkat çeken eğilim gelişmekte olan ülkelere yönelik olarak nükleer santral ihracatıdır. Bu noktada ek olarak vurgulamak istediğim gerek Rusya gerekse Japonya-Fransa konsorsiyumuyla yapılan nükleer anlaşmalarının ekstra güvenlik açığı taşıdığıdır. Zira Japonya-Fransa konsorsiyumu ile yapılacak nükleer santralde daha önce hiç denenmemiş **Atmea 1** tipi reaktörün , Rusya tarafından yapılacak nükleer santralde ise yine hiç denenmemiş **VVER1100** tipi reaktörün kullanılması konusunda anlaşılmıştır.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde devletlerin şirketlerle el ele kol kola savundukları, yaymaya çalıştıkları nükleer santral planlarına karşı duran halklar tepkilerini gösteriyor. Geçmiş aylarda İstanbul nükleer karşıtı platform olsun, Sinop nükleer karşıtı platform olsun Başbakan Abe'nin Hindistan'a nükleer santral satışını protesto ettiler. Ortak bildiri ve basın açıklamalarına imza atılıyor. Bölgesel ve küresel forumlar, toplantılar gerçekleştiriliyor. Bu bağlamda benzeri direniş paktlarının, uluslararası dayanışmanın önemine vurgu yapmak istiyorum: Evet yerel, bölgesel, ulusal ittifaklar her zaman çok önemlidir ancak, uluslararası projelerin karşısında özellikle, mevcut projedeki taraf ülke halklarının dayanışma göstermesi de birbiri-

mizden daha çok öğrenmeyi, mücadeleyi büyütmeyi sağlayacak küresel nükleer lobi karşısında güçlü bir blok oluşturabilmenin önünü açacaktır. Çünkü unutmayalım ki nükleer pazarın içinde herkes birbirinin müşterisi. Sadece santraller de değil nükleer atıkların işlenmesinden, nükleer santralin ham maddesi olan uranyumun çıkarılmasına kadar her bir faaliyet ve girişim diğerini besliyor. Bir ülkede kurulan nükleer santral yarın yeni bir nükleer santral kurulacağına da habercisi.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Av. ALEV SEHER TUNA-Erhan Karaçay TMMOB Elektrik mühendisleri Odası ve aynı zamanda İstanbul Nükleer Karşıtı Platform temsilcisi.

ERHAN KARAÇAY

TMMOB Elektrik mühendisleri Odası

Merhabalar, saygıyla selamlıyorum. Gerçekten ülkemizin güzide barosunun düzenlediği çok nitelikli bir etkinliğin, bir de bu çatı altında olması da çok anlamlı ki hepimiz çeşitli vesilelerle farklı nedenlerle buraya geliyoruz, ama bir çevre ve nükleer sorununun burada tartışılması anlamlı. En son seneler önce Danıştay'da böyle bir toplantıya katılmıştık, artık ondan sonra mümkün olmuyor. Sayın Vekilimizin burada olması da gerçekten bize memnuniyet verdi. Çünkü özgürlük mücadelesi, hak aramalarda, her alanda yanımızda olanın en fazla da mağduriyeti yaşayan vekilimizin de burada olmasına mutluluğumu belirtmek isterim.

Efendim, şimdi buradaki ben elektrikle ilgili sayılarla ifade edeceğim belki de sorulacak sorulara yanıt vereceğim birçok konu olabilir. Odamız adına bir dolu çalışmalar yapıldı, hâlâ da yapılmakta, ancak yoruldu insanlar, belki farklı özel spesifik sorular olursa, ona toplantı bitiminde de teknik olarak cevap verebiliriz. Ben tüm arkadaşların ki Özgür Beyin de ben bazen elektrikle ilgili konu olduğunda Özgür Beyi arıyoruz. Özgür Beyin hem sunumu, hem konuya hâkimiyeti güzel olduğu için teknik anlamda bile biz bazen paslıyoruz Özgür beye ve oda adına verileri de çok güzel sunabiliyor. Aslında birçok rakam sundu. Ben özetle tüm arkadaşlara gerçekten çok farklı konuyla da ilgili bir kişi olarak yeni bilgiler de edindim. Teşekkür ederim.

Kısaca bu talan, her şeyiyle talan, bu talan nasıl yürütülüyor? Yalanla. Peki, biz bu konuda burada birçok yerlerde üretilen bu bilgileri, bunları nasıl aktaracağız? Affınıza sığınarak belki yeri değil, ama bir anekdotla deprem sırasında ben köydeydim ve tarım raporuyla ilgili yapılanlar, Dünya Bankasının raporunu inceliyordum. Dindar insanlar muhafazakâr insanlar, kabul ettirmek mümkün değil, yani her şey güzel olacak. İşte sınırlanmam, ama nasıl olduysa gecenin bir yarısında epey misafirler vardı. Yarın büyük bir depremi yaşadığınızda o zaman anlayacaksınız denildi. O gün Marmara depremi oldu. Şimdi köydekiler beni deprem bilimci biliyor. Orada ne zaman bir sarsıntı olsa arıyorlar, bizim buralarda da yine deprem olma ihtimali var mi diye, şimdi böyle bir toplumda bu talan maalesef din algısıyla ve din kardeşim sözüyle insanlar bu talanda yüzde 50, yüzde 49.5, vesaire bu tür sistemi devam ettirebiliyorlar. Bizim bu sorunla ilgili daha fazla kafaya takmamız gerekir, daha fazla çözüm üretmemiz gerekir.

Enerjiyle ilgili söyleyebileceğim özetle, enerji 80'li yıllardan itibaren ülkemizdeki kamusal bir değer olan ki enerji tamamen ticari bir meta halinde getirilmiş 80'li yıllardan sonra, Ak Parti döneminde gerçekten mevzuatın ne hızlı değiştiği, tüm düzenlemelerin değiştirildiği artık en son noktaya getirilmiştir. Dolayısıyla Enerji Bakanlığının sırf son 3-5 senedir bütçe konuşmalarındaki metinler incelendiğinde artık Bakanlığın bir enerji planlamasıyla alakalı olan bir kurum değil, uluslararası tekellerin bu konudaki koordinasyonunu, organizasyonunu sağlayan bir görevli, sanki geçmişteki dünyayı umumiye benzer bir heyetin olduğu bir yapı olarak değerlendirilebiliriz. Dolayısıyla bu süreçte çok farklı siyasal iktidarlardan insanların büyük bir çoğunluğu istememesine rağmen, yani bu işe kafa yoran insanların bir dolu topluma da çalışmaları yaymasına rağmen biz bunları anlamak istemeyen insanlara nasıl aktaracağız? Bu konuyla ilgili bir sorumuz var. Biz baromuzla da, meslek odalarımız, diğer kurumlarımız bir dolu koordinasyon içerisinde çok farklı alanlarda çalışmalar yapıyor ve çok değerli çalışmalar bunlar, bunlarla ilgili bu süreci devam ettiren talan politikalarını izleyen yalan iktidarının ki insanlar artık can derdine düştüğü bir ortamda gerçekten güneydoğuda artık yaşam hakkının ortadan kaldırıldığı bir yerde batıda yarın ne olabileceğini hepimizin kestirebildiği dönemde çevre konusunun, nükleer santral konusunun ne kadar insanların gündeminde olabileceğini de göz önünde bulundurarak, bizim bu konunun gerçekten ülkemizin, dünyanın hatta, çevre ülkelerini de etkileyen çok önemli bir konu olduğunu ısrarla aktarmamız gerekir.

Bir son platform toplantısında ortaklaşa benimsediğimiz bir önerimiz, kararımızı ben izniniz olursa haddim olmayarak diğer arkadaşlarımızla da bizim dönem sözcümüz Mahmut Beydir aslında, sekreteryada beş kurum var. Hani belki onun açıklaması doğru olabilirdi. Biz iki-üç hafta önce kuzey ormanlarının organizasyonunda İNKP olarak dikkat çekmek için longoz ormanlarına yürüyoruz, aktivite düzenlendi. Başka ne yapabiliriz, nasıl yukarı çıkartabiliriz? Nükleer tehlikenin de hem dikkate daha fazla çıkartılacağı, buradaki longoz ormanlarının ve biraz da şeffaflığın da sorgulanacağı uluslararası katılımlı bir etkinlik yapılabilir mi? Bu belki çok değerli bilgiler veren Göksal Beyin de burada olduğu süreçte oradaki yereldeki insanlarla da koordinasyon sağlanarak, Sayın Vekilimiz de buradayken belki siyasi partilerin de birebir içinde olduğu bir organizasyonda Çernobil'in 30. Fukuşima'nın 5. yıldönümünde bir etkinlik, bir aktivite bu Trakya'da da olabilir, İstanbul'da uluslararası katılımcı, burada da örnek baromuzun da bu konuda öncelikli işin içinde olması anlamlı olabilir. Sözgelimi neden? Biz bu ülkede sorgulamayı hep örtülüyoruz, sorgulama yapmıyoruz. Ecevit döneminde Sayın Başbakan Yardımcısı Almanya'daki

yargılamalarda nükleer firmalarına 30-50 milyon dolar arası paranın ödemesi gerektiğini söylemişti. Almanya'daki yargılamadaki belgeler istendiğinde savcı görevden alınmıştı yanlış hatırlamıyorsam, mesela bu konular araştırılabilir. Nükleer, yani bu çöp teknolojisinin, bunun ne kadar şey olduğunu, birtakım çıkar ilişkileriyle belki bizim bu Rusya'yla son gelişmeler öncesi Rusya'yla bu Akkuyu anlaşması imzalanmadan önce hangi anlaşma, iki anlaşma önce imzalandı, bunun maddi boyutu, kirlilik boyutu nedir, onu orada tartışabiliriz. Bu önerimizi platform adına bunu dile getirdim. Biz mayıs ayı, nisan ayında bunu gerçekleştirebilecek şekilde bu etkinliğin de devamı olacak şekilde bir çalışmayı önümüze koyup, 30. ve 5. yılında bu santrallerin eğer nükleer santrali olmayan, ama nükleer kazalar listesinde sırası olan ki tıbbi bir nükleer parçanın çöpte bulunmasıyla böyle bir ülkede çok anlamlı olduğunu düşünüyorum. Teşekkür ederim, uzattıysam da ayrıca özür dilerim Sayın Başkan.

Av. ALEV SEHER TUNA- Teşekkür ederim. Siz platform olarak bu konudaki talebinizi bize yazılı bildirirseniz en kısa zamanda hazırlıkları da tamamlamamız açısından, bizim de zamana ihtiyacımız var, o yazıyı biz sizden bekliyoruz.

TARTIŞMA

SALONDAN-Sorum Baran Bozoğlu'na olacak. Modellemeden bahsettiniz, yayılımla ilgili modellemeden, Bakanlıkta da bununla ilgili program olmadığını söylediniz. Şimdi siz bir program kullanıyorsunuz anladığım kadarıyla, programın çok fazla bir önemi yok, önemli olan girilen veriler. Şimdi burada büyük bir ihtimalle meteorolojik dataları kullandınız.

Bu meteorolojik dataları nereden elde ettiniz? Meteoroloji Genel Müdürlüğü meteorolojik dataları genellikle geometrik düzlem üzerinde, yani ilk 50 metre yüksekliğe kadar olan alan içerisindeki meteorolojik faaliyetleri ölçebilme kabiliyetine sahip. Onun dışında bazen saçmalyorlar, dağın tepesinde de var diyorlar, ama değil, ilk yerkürenin üzerindeki 50 metreye yapıyor. Şimdi böyle bir veri olmadığına göre Türkiye'de, hiç kimse de ÇED raporlarında bunu ölçmediğine göre böyle bir modelleme programını ister bakanlıkta, ister sizde, ister bende olmasının anlamı nedir?

BARAN BOZOĞLU- Şimdi burada 50 metre yükseklik, 500 metre yükseklik, bu tartışılabilir belki, ama buradaki mesele biraz şöyle, bu çalışmayı Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünde ve Hacettepe Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümündeki akademisyenlerle beraber planladık. Ben o verilerin tabii çok kullanışlı olmadığına dair bir tartışmamız olmuştu, ama onları çeşitli yöntemlerle diğer ülkelerin, yani NASA gibi başka ülkelerin verileriyle beraber karşılaştırıp, bir düzenleme yapıp bunu o programın içerisine koyuyorlar. Bunun sağlıksız olduğunu düşünebilirsiniz, o kadar detay açıkçası bilgiye sahip değilim, tartışılabilir bu, şu anda bu konuda çalışan başka kişi ve kurumlar olduğunu da biliyoruz. O yüzden ben sağlıksız veri olduğunu düşünmüyorum, yani arkadaşlarımızla akademisyen yaptığımız tartışmada bunun sağlıklı veri haline getirebildiğini, Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünde ilk başta bunun çok sağlıklı çıkmadığını, ama bunu çeşitli yöntemlerle diğer ülkelerden olan verilerle birlikte sağlıklı veri haline getirilip, kullanılabilmediğine dair yorumları oldu. Buradaki mesele aslında bir yandan şunu ortaya koymak: ÇED raporlarının en önemli teknik kısmı olan konuda bir kandırmaca sürecinin olduğunu göstermek adına aslında biz bunu koyuyoruz. Çevre Bakanlığı herhangi bir inceleme yapmadan bu konuda ÇED raporlarının bu kısımlarına olumlu kararı verebiliyor elinde program olmamasına rağmen, tabii farklı programlar var. Bizim kullandığımız ücretsiz web tabanlı bir program, onun detayları bizim internet sitemizdeki açıklamamız içinde var. Bu konuda söyleyebileceklerim

bu kadar açıkçası, ama daha teknik, daha detaylı bir tartışma ve bilgiye ihtiyaç varsa bana e-posta adresini verirseniz bunun üzerinden ben size bunu sağlayabilirim.

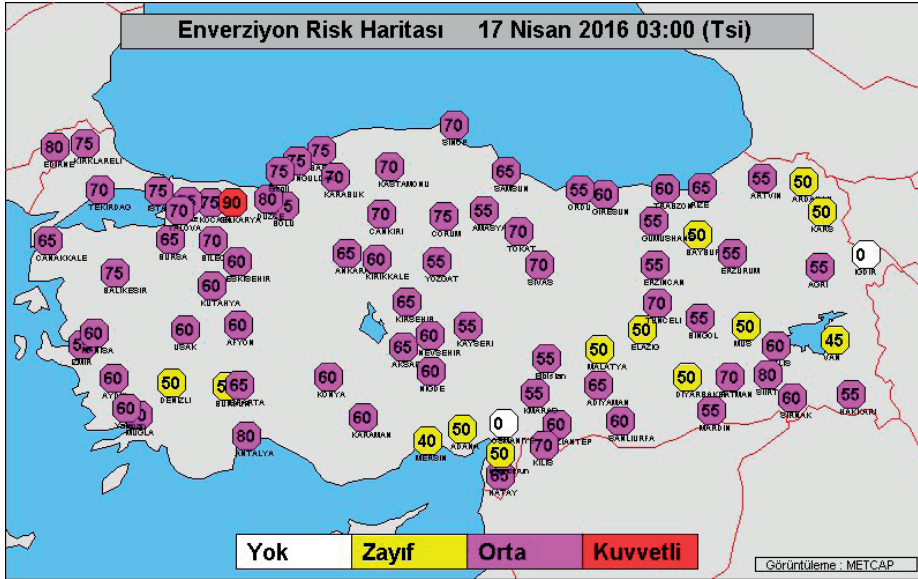
SALONDAN- Benim anlatmak istediğim şu: İki boyutlu bir modelleme yapabiliyorsunuz. Yani sizin atmosferin sadece belirli bir katmanındaki hava hareketleriyle ilgili aldığınız zaman çok dar olarak hani bir anlamda tek boyutlu bir düzlemde çalışıyorsunuz. Bu geri dönüyor, bütün ÇED raporlarında bu alet edilerek bütün meteorolojik hareketler, bütün kül taşınımları, toz taşınımları, yani radyoaktif olanlarda da büyük bir ihtimalle radyoaktivitenin taşınımları, ağır partiküllerin yakın yerde düşmesi, hafif partiküllerin uzakta düşmesi şeklinde değil, bir düzlem üzerinde yapıyor ve bütün ÇED raporlarında bu artık kabul edilir bir öge haline geldi. Biz hiçbir bilirkışıyı inandırıp da buradan geriye döndüremiyoruz.

BARAN BOZOĞLU- O yüzden davaların birçoğunda çıkan sonuçlarda mahkeme bunu durduruyor, modelleme çalışmasının yetersiz olduğuna karar veriyor. Mesela, şöyle bir örnek verebilirim size: Çanakkale'de Kirazlıdere termik santrali projesinin ÇED raporunda bir modellik çalışması yapılmış, fakat İÇTAŞ'ın çok bilinen, çalışan iki tane tesisinde ikişer tane bacası var. Bir bacayı hesaba katmadan hesabı yapıyorlar. Çünkü hesaba kattığın zaman sınır değerler aşıyor. Şimdi bunu Bakanlık görmüyor, İÇTAŞ'a izin veren o bacadan haberi olan, baca emisyonuna izin veren Bakanlık orada iki baca olduğunu o ÇED raporunda kontrol etme kapasitesine bile sahip değil, aslında vurgulamaya çalıştığım şey böyle bir şey bir anlamda. Evet, bu modelin çalışma konusunda çeşitli hatalar var, zaten bunun da kaynağı Bakanlığın bu konuda bilgiye sahip olmaması ve bu konuyu dert etmiyor olması.

Eğer bilgiye sahip dert eden bir yaklaşım olsa meteorolojik veriler daha farklı çıkar, hem de bunlar daha sağlıklı yürür. Bakın, bugünlerde hava kirliliğiyle ilgili ciddi bir tartışma var. Zaten hep bugünlerde tartışılır. Hoş Düzceliler yıllardır orada zehir solurken İstanbul'un sorunu daha önemli bir hale dönüşebiliyor. O da başka bir tartışma, örneğin Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün enverziyon* (*Kentlerde hava kirliliğine neden olan faktörler; kirleticilerin varlığı (yakıt kalitesi, endüstriyel gelişmişlik, nüfus, nüfus yoğunluğu vb.), topoğrafya ve coğrafik koşullar ile meteorolojik şartlardır (enverziyon, karışma yüksekliği, sıcaklık, rüzgar, nem, vb.). Meteorolojik koşulların en önemlisi ise Enverziyon (Sıcaklık Terselmesi) durumunun oluşmasıdır.*

Sıcaklık, normal atmosfer koşulları içerisinde yerden itibaren yük-

seldikçe her 100 m'de 0.5 ile 1.0 °C arasında azalma eğilimi göstermektedir. Sıcaklığın yükseklikle azalacağı yerde artış göstermesi durumuna sıcaklık terselmesi (temperature of inversion) ya da sıcaklık enverziyonu denilmektedir.)

diye bir kavramla katmanlardan kaynaklı olarak ısı farkından dolayı kirliliğin yayılmamasına dair enverziyon risk haritasını bir yerde yayınlıyor. Çevre Bakanlığı ölçüm sonuçları yapıyor, şeffaf bir şekilde yayınlıyor, ama bu ikisini bir araya getirip, o gün çevre kirliliğini, hava kirliliğini yöneten bir valilik, bir yönetim anlayışı olmadığı için de bu işler kullanılmıyor. O yüzden katılıyorum, veriler sağlıklı olmayabilir, ama üretilen veriler sağlıklı hale getirilip, yönetsel anlamda kullanılabilir hale de getirilebilir. Yeter ki bakanlıklar ve kamu kurumları, gerçekten hükümet bu konuyu dert eden bir yaklaşıma sahip olsun. Benim özetle söyleyeceklerim bunlar, teknik konuda Hocam haberleşebiliriz.

SALONDAN- Şimdi ikincisi, size bir katkıda bulunmak istiyorum. Marmara Denizi etrafında olan, Trakya'nın etrafında olan termik santrallerle ilgili yanlış bilinen birçok gerçek var şu anda ortada, bunlar kimisi 19 tane kimisi 34 tane olduğu söyleniyor. Bunların büyük bir bölümü ÇED raporlarını doğalgaz üzerinden yapmış olan santraller, çünkü orada ciddi bir doğalgaz boru hattı geçiyor, aktif bir boru hattı boğazı geçiyor. Yani Kemer Doğan Aslan Bankı üzerinden geçiyor. Bunun etrafına serpilmiş olan çok

ciddi miktarda doğalgaz termik çevrim santralleri var. Her gün de isim değiştiriyorlar. Onların dışında kömürlü olanlar, bunlar sizin de bahsettiğiniz gibi ithal kömürle geliyor, ama bunların hepsinin ÇED raporlarına tek tek itiraz etmek çok zor, biz Şarköy ve civarında olanlar ve Karabiga civarında olanların birçoklarını ÇED raporlarının birinci ve ikinci kademesine itiraz ettik ve bunların hepsi de yok hükmünde sayıldı. Tamam, ama bunların dışında olanların mutlaka lisans iptal davaları açılması gerekiyor. Çünkü artık işin içinden çıkamıyoruz. İlk ÇED raporları 500 sayfa, ikinciler 2 000 sayfa, üçüncüler 4 000 sayfa olarak geliyor. Tamam, itiraz ediyorsunuz, belirli bir süreçten sonra ciddi bir para harcayarak artık 50 000 liralara ulaştı. Çünkü bilirkişiler geliyor ve bunlar rahatlıkla iptal ettirilebiliyor. Yalnız dediğim gibi bunlar artık bu tür termik santrallere şey değil, yani ÇED raporunu yok hükmünde saydırma veya buna benzer davalar değil, direkt olarak lisans iptal davalarının açılması gerekiyor. Bunun dışında da mutlaka ve mutlaka bu bilirkişiyle ilgili problemleri ortadan kaldırmak için davanın, ciddi büyük bir davanın ki iki hafta evvel Ankara'da Barolar Birliğinde bunu konuştuk, biz de hazırlık yapıyoruz. Bakanlığa bugüne kadar yapılmış olan tesislerin o zaman kabul edilmiş ÇED raporlarının bugün itibarıyla neyi gösterdiğiyle ilgili ciddi bir davanın açılması gerekir. Bunun için de pilot olarak önerebileceğim İÇTAŞ'tır. Ufacık bir tesis olarak yapıldı, bugün neredeyse uzaydan görünecek büyüklüğe sahip, içinde her türlü faaliyet var.

Av. ALEV SEHER TUNA- Hangi şehirde söylediğiniz?

SALONDAN- Biga'da İÇTAŞ'ın, yani Karabiga burnuyla Kemer arasında olan bir tesis. Aklınıza gelebilecek her türden kirlenmeyi de yapıyor ve bununla ciddi bir şekilde Baronun Çevre ve Kent Komisyonuna bunu sunduk, sizin Ali Arabacı Bey'e iki hafta evvel, mutlaka devreye alınıp, çünkü karşımızda sermaye var. Ancak bunun parasını alarak acıtabilirsiniz. Kirlen öder prensibi üzerinden hem Bakanlığa, hem bu tesise mutlaka şu anki durumuyla ÇED raporu arasındaki uyumlulukla ilgili bir davanın açılması lazım.

Av. ALEV SEHER TUNA- Barolar Birliğinin dava açmasından bahsediyorsunuz.

SALONDAN- Biz de açacağız davayı, ama birilerinin bizi desteklemesi lazım.

Av. ALEV SEHER TUNA- Mesela, biz İstanbul olarak oraya dava açmıyoruz. Zaten bu tür davalarda mahkeme bizi menfaat nedeniyle redde-

diyor. Çanakkale Barosu Çevre Komisyonu var, zaten orada bütün davaları açan da o, birçok santral projesi iptal edildi, iptal kararı aldı. Herkes kendi bölgesinde açabildiği için o da köylüler adına açıyor, o şekilde, önceden var olan menfaat , son zamanlarda Danıştay'ın görüş değiştirmesi nedeniyle baroların menfaat yokluğu gerekçesi ile reddediliyor.

SALONDAN- Biliyorum, benim adıma açılmış davalar da var. Yani bizim bahsettiğimiz hukuki ve bilirkişi seviyesine geldiğinde maddi yardımdan bahsediyor. Çünkü çok yüksek rakamlara çıkıyor.

Av. ALEV SEHER TUNA- Çok yüksek geliyor da bütün davaları da Barolar Birliğinin karşılaması mümkün değil.

SALONDAN- Bütünden bahsetmiyorum, benim söylediğim bir pilot dava olarak büyük bir dava olarak direkt bakanlık ve pilot olarak seçilmiş bir tesise emsal dava büyük bir tesise bir tek dava açılması ve ana Bakanlığa, yani sizin zamanında imzaladığınız ÇED raporu bugünü gösteren bir rapordur, ileriye gösteren bir rapordur, bir projeksiyondur, bugünkü itibarıyla ne kadar uyuyor, niye buna izin verdiniz davası benim söylediğim.

Av. ALEV SEHER TUNA- Şimdi konuyla ilgili bir de bilgi aktarayım bu arada, mesela bu Akkuyu'yla ilgili onay kanununa karşı açtığımız dava var. O dava devam ediyor. Mesela, o onay yasası usulüne uygun olmadığı için onun iptalinin davası açıldı, ama böyle çok fazla maliyetli sürekli davalar, Akkuyu'yla ilgili söylediğin gibi 50 000 lira bilirkişi ücreti istendi. Orada üç STK vardı, TMMOB ve Tabipler Birliği, Barolar Birliği paylaşıldı, 17'şer bin lira ödendi. Bir pilot dava olabilir, onu biz talep ediyoruz, Barolar Birliği Yönetim Kurulu karar veriyor çünkü. Verirse biz açarız.

SALONDAN-InthePendentta İstanbul Boğazı tanker yangınına emsal alacak, çünkü onun sonundaki süreci emsal alacak o zaman kazanılmış olan davayı, aynısının batan bir gemiye değil, bir tane tesise açılması, yani çizgisi budur. Diğerleri de kumul ekosistemden bahsettiler. Kötü bir haberim var longozlardaki kumul ekosistem için, bugün itibarıyla üçüncü havalimanı için havalimanının Karadeniz kıyısından aşağı yukarı 750 000 m³ gün olarak ciddi bir kum alınıyor. Çok yakın bir zamanda, 5 senelik bir süreç içerisinde büyük bir ihtimalle longozların önündeki kum kumul alan kesinlikle kalmayacak.

Av. ALEV SEHER TUNA- Kanal İstanbul olmadığı için o hafriyatı gelemedi, burada önce kumlardan başladılar.

SALONDAN- Kumlardan, yani iki tane yabancı gemiyle, diğerleri de

nükleer santrallerle ilgili bir şey söyleyeceğim. Hep göz ardı edilen bir unsur var. **Karadeniz kıyısında nükleer santral kurma imkânınız yok. Çünkü olabilecek kaza olsun, direkt kirletme unsuruyla olsun siz yüzey sularıyla birlikte Cebelitarık'a kadar bütün Akdeniz'i kirleteceğiniz bir sistemin üzerine kuruyorsunuz.**

Çünkü siz yoğun bir ortamda bunun üzerinde yüzecek az yoğun bir su tabakasını kirletiyorsunuz.

İkincisi, bir de yollarla İstanbul Boğazıyla siz atığınızı da, bütün kir lenmenizi de, bütün olabilecek olumsuz unsurları da İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazıyla taşıyacaksınız.

Yani her halükârda Karadeniz'e yapacağınız her bir faaliyet bizim tamamen öz denizimiz olan Marmara Denizini tehdit altına alacak.

Av. ALEV SEHER TUNA- O konuda haklısınız, zaten baştan beri onu anlatıyoruz. Bu bilimsel olarak değil, tamamen siyasi bir karar, adam yapacağım diyorsa padişah fermanı gibi yapılıyor. Yani biz yapmamız gereken tüm hukuki başvurularda bulunduk.

SALONDAN- Bilimsel olarak söylemiyorum, siyasi olarak söylüyorum. Türkiye balıkçılarının aşağı yukarı yüzde 97'sini Karadeniz, yüzde 2'sini Marmara oluşturuyor. Siz bu ranttan vazgeçiyorsunuz, yani bu paradan vazgeçiyorsunuz. Ekonomik değerden vazgeçiyorsunuz, bunu söylemek istiyorum.

Av. ALEV SEHER TUNA- Evet, başka soru alayım. Buyurun Mahmut Bey.

MAHMUT TANAL- Teşekkür ederim Sayın Başkanım, gerçekten çok yararlandım. Size ve tüm konuşmacılara ayrı ayrı çok teşekkür ediyorum. Tabii bu çevre davaları bir kamu hizmeti olduğu için aslında ücretsiz olarak davaların bakılması lazım, harca tabi tutulmaması lazım. Ben geçmiş dönem bu tür çevre davalarının bir maliyet teşkil ettiği için ve o bir kamu hizmeti olduğu için bunun harçtan muaf olması lazım diyerek kanun teklifini vermiştim, bu dönem bunu tekrar yine yenileyeceğim. Bilginiz olsun Değerli Başkanım.

Ancak tabii bu maliyetlerin yüksek olması nedeniyle tabii tüzelkişiler veya kamu kurum ve kuruluşları bu şekilde açtıkları zaman takdir edersiniz adli müzaheret bürosundan yararlanamıyorlar. Ancak üzerine herhangi bir mal varlığı olmayan arkadaşlarımız adli müzaheret bürosundan

teknik anlamda yararlanabilir diye düşünüyorum. Yani acaba biraz önce Sayın Beyefendinin dediği gibi efendim, bu davaların açılması için maliyet yüksek, barolar üstlensin, diğer kuruluşlar, bunlar tabii teknik anlamda yasa ne kadar izin verir, o da ayrı bir sıkıntı. Acaba böyle bir yol izlenmesi açısından daha doğru olmaz mı? Bu anlamda da görüşlerinizi öğrenmek isterim, teşekkür ederim.

Av. ALEV SEHER TUNA- Biz bu üçüncü havalimanı projesi kapsamında Ağaçlı Köyündeki vatandaşlar adına davayı İstanbul Barosu olarak öyle açtık, adli yardım olarak açtık, ama bilirkişi ücretleri her davada çok yüksek. Bilirkişi ücretlerini özellikle yükselttiler ki vatandaşlar dava açmasınlar. Önceden 1 000 lira, 2 000 lira olan ücretler şu anda 40 000, 50 000 liralara çıktı. Adli yardımın farklı prosedürleri var biliyorsunuz, tamamen kamu yararı, kamu hizmeti olsun diye İstanbul Barosu olarak bu davayı açtık, Onun dışında pilot dava denildi. Bir de bilirkişi sorunu var, yeni yasa tasarısı var. Bahsettim konuşmamda, bilirkişileri artık Adalet Bakanlığı hâkim, savcı ataması yapar gibi atayacak. Yani bizim karşıımızdaki en büyük engel bu aslında, biz şu anda bütün bilirkişileri yetkisiz, yetersiz diye itiraz ettiğimiz halde şimdi tamamen öyle bir itiraz dahi edemeyeceğiz, çünkü atamayla gelecek. Ankara'dan diyecek ki işte havalimanıyla ilgili bilirkişiler şunlardır, bir itiraz hakkımız kalmayacak. Biz Barolar Birliği Çevre Komisyonu olarak bir yıldan beri bu bilirkişiler üzerinde bir taslak çalışması yaptık. Tam biz bunu hazırladık, Bakanlığa göndereceğiz. Bakanlık Kanun Tasarısı gönderdi Meclise ve tasarısı da aynen bu şekilde tamamen Bakanlığın atamasıyla memur olacak. Bu nasıl tarafsız olur ve bilirkişiyeye hiç gerek yok zaten, hâkime yetkiyi verin talimatı, onu yazsın. Bilirkişilik konusu böyle, ben soruları tek tek alabilir miyim ve de kime soracağınızı?

MAHMUT DÜNDAR- Nükleer Karşıtı Platformu üyesiyim. Efendim, biraz önceki Pınar Hanımın sunumunda aşağı yukarı 30 km alanda Fukuşima'da -özellikle Fukuşima bölgesi üretim bölgesi, aynı zamanda tarımsal üretim bölgesi- ileri atıldığını, ama ilk çıkan yazılarda 80 km çapındaki alandaki tüm çiftçilerin de tahliye edildiği, üretimlerin yok edildiği yazılarını okumuştuk.

Şimdi nükleer santrallerin patlaması esnasında en büyük zarara göre başta çalışanlar, ama bölgedeki çiftçiler ve tarım toprakları, dolayısıyla bu tarım topraklarının sahipleri çiftçiler, çiftçilerin mensubu olduğu Ziraat Odaları, neyse kooperatifler, falan. Şimdi bizim burada da özellikle Türkiye'de yeni Akkuyu projesinde iletim hatlarıyla ilgili Toprak Koruma

Kuruluna iletim hatlarıyla ilgili görüş geldi. Dolayısıyla her bir ünite için 6 hat döşenmesi teklifi geldi ve bu alanların geçit hakkı talebi geldi. Bunu böyle hesapladığımız zaman, yani nükleer santrallerin aynı zamanda çok miktarda toprak kaybına sebep olduğu, zaten her bir hattın da aşağı yukarı 300 metre genişliğinde alanda radyasyon etkisi yaptığı Elektrik Mühendisleri Oda mensuplarımız daha iyi bilir. Dolayısıyla büyük çapta arazilerin de kaybolacağını, eski yıpranan elektrik hatlarının dahi hiç sökmeye bile gerek kalmadan yeni topraklarında inşalarına da gidildiği geçmiş hatların taleplerinde de bilgimiz dahilinde.

Dolayısıyla bu çalışmalarda çiftçi birliklerini devreye sokamazsak biz son dönemde gerçi Ziraat Odaları bu konuda Toprak Koruma Kurullarından çekildiler. Çünkü anlamadığımız bir anlaşma yaptılar sanıyorum hükümetle, çünkü tarım toprakları eskiden 5-10 liraya satın alınan metrekare sit alanları bu tür büyük yatırımların olduğu alanlarda 50-60 lira, 90 lira, 100 lira gibi çiftçinin hayatı boyunca göremeyeceği paralar teklif edilerek, rüşvet yoluyla bu alanlarda yatırım yapıldı. İtiraz edecek insanların da neredeyse kalmadığı, bölgesinde kalmadığı bir düzenleme getiriliyor.

Dolayısıyla bu zinciri kırmanın yollarına bakmalı, bu da ancak bana göre Ziraat Odalarının gündeme tekrar getirilmesi gerekiyor. Çünkü anlamadığımız bir işbirliğine gitti Ziraat Odaları, ben açıkça söylüyorum. Çünkü ben aynı zamanda TEMA Vakfının Toprak Koruma Kurulunda da görev yapıyorum, maalesef Ziraat Odası içinde yer almıyor.

Av. ALEV SEHER TUNA- Teşekkür ederiz. Siz öyle söylüyorsunuz, ama bakın, ben birebir yaşadığım olaylarda bu tür yerde vatandaş kendisi vazgeçiyor. Biz İğneada'ya gittiğimizde İğneadalılar bizim üstümüze yürüdüler: **“Biz istiyoruz, size ne oluyor? Biz burada yaşıyoruz, siz İstanbul'dan geliyorsunuz”** dediler.

İkincisi, bu havalımanıyla ilgili olarak gelip bize yalvardılar, ağladılar dava açın, bize yardımcı olun diye, inceleme gezisine gittik, toplantı yaptık. En az 40 kişi imza verdi, isimlerini aldık. Ertesi günü ben beş avukat gönderdim vekâletname vermeleri için, dava açacağız. Avukatları dövmeye kalkmışlar, hiç kimse telefonlarına çıkmıyor Ağaçlı Köyünde, gece herkes birbiriyle görüşmüş, kavga etmiş. Biz burayı daha yüksek fiyata satacağız, kalkıp bizi dahi kullanmaya çalıştılar fiyat arttırmak açısından, onun için siz oradaki çiftçiye, köylüye güvenemezsiniz, 40 kişinin imzası varken sadece 2 kişiden vekaleti aldım ben ve onlar adına dava açtım. İşte geçen hafta Danıştay'da duruşmasına gittik. Başbakanlık, TOKİ, Ulaştırma Bakanlığı avukatlarıyla çok zorlu bir duruşma geçirdik. Yani si-

zin söylediğiniz şey şu anda mümkün olmayacak şeydi. Herkes paranın peşine takılmış, bize istihdam sağlayacak, arsamızın değeri fazla olsun diyorlar.

SALONDAN- Bir düzeltme yapalım, İğneada'lılar değil de, o İğneada'da birkaç kişi onlar örgütlenmişler akşamdan, Ak Partili Belediye Başkanıyla...

Av. ALEV SEHER TUNA- Tamam yani, oranın halkından bahsettim.

SALONDAN- Öncelikli olarak bu güzel doyurucu panel için teşekkür ediyorum. Ben Dayko Vakfı üyesiyim. Yöreden de geliyoruz, İstanbul'da mali müşavirim. Bir kere çok doyurucuydu, aslında sorunu belki biz birbirimize çok iyi anlatıyoruz, ama yöredeki insanlara gerçekten de buradan zarar görecektüm insanlara nasıl anlatacağız, onun çalışmasını yapmak daha iyi olacak diye düşünüyoruz. Örneğin, biz hep İğneada'ya zarar verecek, İğneada halkına zarar verici diye düşünüyoruz, oysa bu panelin de aslında konusu o, İğneada'ya yapılacak olan nükleer santral İstanbul'a zarar verecek. Biz önce bunu İstanbul'a anlatmalıyız. İstanbul'da anlatırsak eğer İğneada orada çok küçük bir nüans, zaten İğneada'daki insanlar kendileri dünyayla ilgili görüşleri, görebilecekleri çok dar, orada Nusret arkadaş vakıf başkanı büyük mücadelelerle ancak daha nükleer santralin zararlarını anlatmaya çalışıyor. Bir de demin de söylemiştim, açayım. Nükleer santrallerin hep patlamasından sonra zararını düşünüyoruz. Biliyorsunuz bizim insanımız her şeyi görerek, tutarak, bilerek öğreniyoruz. Biz çok ileri dereceye sorgulamayla ilgili bir toplum değiliz. Pek sorgulamıyoruz. Din olarak, toplum olarak da böyle gördük. Nükleer santrallerin çalışma esnasındaki zararları çok önemli, aslında o çok daha önemli, patlamasına gerek yok. Bir nükleer santral çalışmaya başlamadan daha o yakıtının gelmeye başladığı dönemden itibaren çalışma sürecindeki vereceği zararları anlatmalıyız. Yani Karadeniz'e soğutma suyuyla Karadeniz'in suyunu 1 derece dahi ısıttığınızda oradaki balık popülasyonunun yok olacağını, tüm İstanbul'u yok edecek kadar zarar verecek şekilde yok olacağını anlatmalıyız. Oradaki doğanın yok olacağını anlatmalıyız diye düşünüyorum.

Mali müşavir olarak da Pınar Hanım sanıyorum söyledi, bu bazı denetim firmalarının denetim dışı bir ülkede kurulduğunu, vergi dışı bir ülkede kurulduğunu söylemişti. Benim çok ilgimi çekti, meslek örgütünde de bu konuyla ilgili, bizimle ilgili kısmını araştırmalıyım. Hepimiz kendi alanımızda bu konuda yapacak şeylerimiz çok, onu da söylemek gerekiyor. Robotlar da var mı dedi Türkiye'de, Aziz Nesin'in hesabına göre yaklaşık 60 milyon robotumuz var, bunu da söyleyeyim. Sayın Vekilimize de teşekkür

ediyorum, keşke yörelerimizin vekilleri de burada olsalardı, daha da insanlara anlatabilirdik bunu, teşekkür ederim.

Av. ALEV SEHER TUNA- Teşekkürler, buyurun.

SALONDAN- Merhabalar, Özgür Bey'e soru sormak istiyorum. Konumuz İğneada, ama ben de Akkuyu'da işler sarpa sarınca bu biraz daha dikkatlerin İğneada'ya çekildiğini düşünüyorum. O zaman Akkuyu'yla ilgili de bir şeyler konuşmak gerekiyor. Çiğdem Toker Cumhuriyet'te yazmıştı geçen günlerde, yani biz hepimizin düşüncesinin aksine ki ben de Akkuyu'da işler sarpa sardı, Ruslar bu işi yapamayacaklar gibi bir düşünceye sahibim. Çiğdem Toker şunu savunuyor: Ruslar Akkuyu'dan vazgeçmeyecekler. İki gerekçesi var: Birincisi, onlar açısından çok kârlı bir anlaşma, ikincisi de tüm bu iki ülke arasındaki bütün bu gerilimlere rağmen onlar ihaleleri sürdürüyorlar. Küçük çaplı da olsa ihaleler devam ediyor. Ne düşünüyorsun bu konuda, yani Ruslar vazgeçer mi, vazgeçmez mi, bundan sonraki sürece dair tahminlerin nelerdir? Teşekkür ederim.

SALONDAN- Ben de az önceki konuyla bağlantılı bir katkı yapmak istiyorum. Bu işin tamam, bilimsel boyutu var. Onu bilim insanları falan tartışıyorlar. Hukuksal boyutu var, burada tartışılıyor, falan da topluma inmesi şart. Bu bağlamda da ben yerel yönetimlere çok önemli bir görev düşüğünü düşünüyorum.

Diğer bütün paydaşlarla beraber, yani sivil toplumla beraber, işte kanaat önderleriyle beraber yerel yönetimlerin orada çok önemli bir rol alması gerekiyor.

Bugün nükleerin zararını anlatmak da bizi kurtarmayabilir. Çünkü 1 Kasım seçimlerinden önce bence kişisel kanaatim tek çevreci adayın gönüllü olarak ben kampanyasını yürüttüm. Normalde İstanbul'da yaşıyorum. Lüleburgaz'a yerleştim 25 gün ve nükleer gündeme geldiğinde de tek söz söyleyen kişi de olmasın diye, ama bakıyoruz Demirköy beldesi bütün Trakya haritası kırmızıyken Demirköy haritasının, seçim haritasını açtığınızda sarı görürsünüz. Çevreyle ilgili tek bu konuyu gündeme getiren kişinin partisi de üçüncü parti olarak kaldı. Yani bir şekilde Türkiye'de algı siyaseti var ve bunu nükleere hayır diye değiştiremiyorsunuz. Bu panelin konusu tamam, nükleer, ama biz aslında bir çevre mücadelesi yapıyoruz. Dünyanın da aslında çok gündeminde, 92 Rio Toplantısının ardından yerel gündem 21'le sürdürülebilir kalkınma kavramıyla beraber büyüdü. Şu an için Birleşmiş Milletlerin önünde sürdürülebilir kalkınma hedefleri var. Aynı zamanda Paris Konferansı yeni bitti, bütün paydaşlara rol düşüyor.

Herkesin elini taşın altına koyup, bir şekilde çevre eğitimleriyle bu sürece katkı sağlaması gerekiyor diye düşünüyorum. Milletvekilimiz de buradayken ben belediyelere böyle bir çağrı yapmış olayım burada.

Av. ALEV SEHER TUNA- Teşekkürler.

Av. SÜHA FAZLI ERİK- Avukatım, yaklaşık 7-8 ay önce çok ciddi elektrik kesintileri yaşadık. Hatta benim bir müvekkilim yapması gerekli acil bir ödemeyi yapmadığı için battı.

Av. ALEV SEHER TUNA- Niye? Bankalar çalışıyordu.

Av. SÜHA FAZLI ERİK- Yok, uluslararası bir ödemeydi, yapamadı. Kendi şubesinden yapması gerekiyordu, yapamadı. Bu elektrik kesintisi için doyurucu bir sebep de açıklanmadı. Acaba bir siyasi komplo muydu, yoksa bir beceriksizlik miydi, bir bilgi var mı bu konuda?

ÖZGÜR GÜRBÜZ- Teşekkür ederim. Çok fazla tutmayacağım, gerçekten uzun bir panel oldu, sabrınız için teşekkür ediyorum. Önce iletim kaybıyla ilgili bir soru sorulmuştu. Yani iletim kaybı Akkuyu'daki nükleer reaktöre eşit mi diye, onun hesabı kolay, hesaplayabiliriz. Devletin verdiği rakamlar, ben genelde hükümetten veya uluslararası kuruluşlardan aldığım rakamları kullanıyorum. Bu rakam tartışılır bir rakam, ama hükümet şu anda yüzde 16 civarında elektrik dağıtım kayıp olduğunu söylüyor. Eskilerine göre çok yüksek rakamlardan aşağılara indiğini gösteriyor, işte OECD, Dünya Bankasıyla ilgili bu rakam kullanılıyor. Yüzde 16 yine de iyi bir rakam değil, neden? OECD ortalaması yüzde 5-6 civarında, Çin'de gidiyorsunuz, yüzde 3'e bile düştüğünü görüyorsunuz bunların, demek ki Türkiye'nin kabataslak yüzde 10 daha tasarruf yapma şansı var sadece iletim hatlarından, ne demektir? 255 milyar kilowatt/saat tüketiyoruz, yüzde 10'u 25 milyar kilowatt/saat eder. Eğer biz bunu düzeltirsek, yaparsak Akkuyu'nun en iyi durumda 35 milyar üreteceğini düşünüyoruz. Ona yakın bir şeyi kazanabiliriz ki tabii bu hesabı dikkatli yapmak lazım. Akkuyu devreye girdiğinde belki Türkiye 300 milyar tüketecek, o zaman onun yüzde 10'unu hesaplamamız lazım. O zaman da işte 35'e yakın, 30'ları buluyoruz. Ciddi bir kayıptan bahsediyoruz hâlâ, bir kez bunu ortaya koyalım. Yani bu ülkenin yüzde 5-6 hedefi olması lazım.

Enerji verimliliğinde de yine hükümetin DPT'nin kabul ettiği bir raporda bence yanlışlıkla yazdığını da düşündüğüm rakamı var. O da elektrik ve enerjide -ikisini birden söylüyorlar- tasarruf ve verimlilik potansiyelinin yüzde 20-25 olduğunu söylüyor. Yüzde 20-25 demek yine aynı

hesabı yapın, 300'den hesaplayın, 60 milyar kilowatt/saat eder, bu da iki nükleer reaktör eder ve iki nükleer santral eder. Sinop ve Akkuyu çok ciddi rakamlar bunlar, özellikle enerji verimliliğinde bu ülkenin çok yapacak işi var. zaten ilk yapacak işi de bu olmalı, yani rüzgârdan, güneş ben savunuyorum güneş enerjisini, rüzgârı da belli tabii şartlarımız, koşullarımız var, ama bundan da önce Türkiye enerjisiyi daha akıllı kullanmayı öğrenmek zorunda, ilk yapacağımız iş bu, orada da herkes zaten hemfikir, icraata geçirmenin de kolay olduğu bir yol, buna kimse karşı çıkamıyor. Aslında hükümet de hiçbir zaman inkâr etmedi bunu, ama yapmıyorlar.

Rutin radyasyon evet, demin Pınar Hanım zaten söyledi, En verimli çalışma Alman Federal Hükümetinin yaptırdığı KIKK diye bakarsanız orada çocukların özellikle kanser olma oranlarının yüksek, 5 yaşından küçük çocukların arttırdığını gösteriyor. Hani kaza yapmamış, sızıntı yapmamış, rapor edilmemiş bir nükleer reaktör, böyle bir risk var.

İkincisi, su, onu da siz söylediniz zaten, suyun ısınması özellikle balıklıklıkla bahsettiğimiz yavru balıkların, larvaların olduğu yerde ciddi risk, Sinop'ta da aynı risk var.

Üçüncüsü atık ve tabii ki atık riski, atıkları depolamaya başladığınız andan itibaren orada olası bir deprem, sızdırma riski bütün bölgeyi tehdit ediyor. Dördüncüsü pek konuşmadığımız, ama bence artık her yerde karşımıza gelen terör, saldırı riski adı ne dersiniz deyin, ben bunu 10 sene önce yazdım, bana biraz kızıyorlardı.

İngiltere'de parlamentonun ciddi raporları var bu konuda, inanamazsınız. Hatta o raporun çıktısı şu: Fransa ve Belçika'nın yakınlardaki nükleer reaktörünün bile kapatılmasını öneriyor terör saldırısında ve Türkiye'de artık her yerde bombalar patlayan bir ülke haline geldik. Uçakla falan kandırmaya çalışıyor nükleer şirket, onun da nasıl palavra olduğunu anlatayım. Uçakla size söylediği şey o kubbenin, reaktör binasının uçak çarpması dayanması, ama siz bir nükleer santral hayal edin, bir uçağın düştüğünü üzerine, o nükleer santrali çalıştıracak 300 kişiyi orada bulabilir misiniz? Zaten nükleer santrale uçak çarpmasına gerek yok. İsveç'te çok ciddi bir nükleer kaza atlatıldı. Çernobil'den döndük, İsveç'in yetkilileri raporlara böyle yazdılar. Çernobil'den birkaç dakikayla kurtardılar. Bütün hata da yine aynı meseleydi. Fukuşima'da olan, Çernobil'de olan, Amerika'da olan soğutma suyu pompalarının çalışmaması ve bu sefer ne oldu, biliyor musunuz İsveç'te?

Forsmark'ta -öyle bakabilirsiniz Google'dan- dışarıda bir iletim hatla-

rında bakım yaparken bir kontak oluyor ve reaktörü giden elektrikler gidiyor. Acil durum, her şey uyarılar geliyor, hemen dizel motorlar, dört tane dizel jeneratör vardır pompa için, elektrik kesildiğinde nükleer reaktörlerde reaktör başı dört tane dizel jeneratör vardır. Onlar devreye girip, pompalamayı, soğutmayı yapmaları gerekir. Dördü de çalışmadı. Yani birisi bozuldu, birisi bakımdaydı ve dördüncü yanlış hatırlamıyorsam manüel olarak elle çalıştırarak reaktörü kurtardılar. Yoksa Çernobil benzeri bir şey oluyordu İsveç'te, bu kadar mesela, siz terör saldırısı, uçağa falan gerek yok, iletim hatlarıyla oynayın, jeneratörlere bir şey yapın, bir panik havası yaratın, her şey olabilir.

Artı yine bir örnek daha vereyim: Johannesburg Güney Afrika'da 6 ay elektrikler kesildi. Bir sabotaj oldu içeriden, bir işçi bir somunu bozarak -öyle geçiyor haberlerde- kritik bir yerde önce ve önce sabotaj denildi, sonra üstü kapatıldı ve çok konuşulmayan bir olay oldu. Tek bildiğimiz Siemens malı bir nükleer reaktör, 6 ay sürdü o parçayı bulup getirmeleri, bu da ayrıca bir şeyi gösteriyor. Hani nükleer reaktörler çok güvenlidir, devamlı elektrik sağlar. Bir arıza yaptığında görün, Belçika'da aylardır çalışmıyor iki tane reaktör, yeni onay verildi. Böyle örnekleri de çoğaltabiliriz.

SALONDAN- Siber saldırılar oluyor.

ÖZGÜR GÜRBÜZ- Şimdi bir de siber saldırılar var. Onu da itiraf ettiler, sonra İran'daki nükleer reaktörü durdurdular. Termik santral meselesi evet, biz hep ithal kömüre önce bakıyoruz, kömüre bakıyoruz. Tabii ki doğalgaz santralleri de var onlarca, doğalgaz biraz daha iklim açısından kömüre göre yarı yarıya daha iyi olduğu için şimdilik gözümüze batmıyor, ama onun da dışa bağımlılıktan bir sorunu var. Hep o yüzden de biraz fazla kömür odaklı gidiyor çevre hareketleri, herhalde ondan sizin, yoksa doğru, doğalgaz santralleri var.

Nasıl anlatacağız sorusu çok zor bir soru, gerçekten hem zor, hem de biraz kolay, yani şöyle bir şey var: Ben nükleer karşıtı hareketin hep ve herkesin kendinden çok uzakta gördüğü bir sorun olarak görüyorum.

Bunu İğneada'da çok iyi gördük. Biz Akkuyu'da 40 yıldır nükleer karşıtı hareket bir şeyler yapmaya çalışıyor, ben 20 yıldır Akkuyu'yu bir şekilde duyurmaya çalışıyorum. Mersin'de bir de bu çok zor, çünkü Mersin'den 174'e gitmeniz lazım. Bir köy var, hiçbir şey yok, orası en güzel yerlerden bir tanesi o yüzden de bakir koylar, ama Türkiye'deki insanların çok bilmediği bir yer, İğneada daha şanslı, Sinop da öyle keza bakın, İğneada olduktan sonra ortalık birbirine girdi, gazetelerde haber çıktı. Daha ortada

hiçbir şey yok, neden? Çünkü çoğu insan oraya gidip longozu görmüş, İğneada'yı görmüş, İstanbul'a yakın, gidiyorlar, biliyorlar. Biz nükleerle termiği pek ayıramıyoruz birbirinden, termik santral sanıyor insanlar, hani longozu yok edecek bir şey sanıyorlar. Aslında asit yağmurları falan gibi bir şeye ulaşmıyor nükleer santral ve insanlar o panik havasıyla aslında sahiplendiler, sesimizi de çıkarmadık bir yandan, ona da söyleyeyim, ama Akkuyu'daki nükleerde bir kaza olmasıyla bence İğneada'da bir kaza olmasının riski bu ülke için çok da farklı değil. İstanbul'dakiler için bile farklı değil, çünkü ne rüzgârın yönünü kestirebilirsiniz, ne zaten ekonomik çıktısı bütün ülke tarafından paylaşılacak.

Deprem oldu İzmit'te, bütün ülke krize girmedi mi? Nükleer santralde bir kaza oldu, kimsenin ölmediğini varsayın, bu ülke ekonomik krize girecek. 350 milyar dolar şu anda Japonya'da söylenen rakamlar, bilmiyoruz da tam şeyi, ama bunları aşağı yukarı biliyoruz. Çernobil'de öyleydi, 350 milyar dolardı. Bu yüzden bunu sahiplenme konusunda bence bir sorun var. Nasıl anlıyorum bunu? Sosyal medyaya bakıyorum. Sosyal medyada insanlar hemen her gün bence nükleerle ilgili söyleyecek bir şey bulabilirler. Çok sahiplenilmediğini düşünüyorum. NKP'lerin çok fazla kullanılmadığını düşünüyorum. Mersin'deki NKP biraz çalışıyor, Sinop biraz çalışıyor, İstanbul'da bir şeyler yapmaya çalışıyoruz, ama daha çok insana ihtiyacımız var. Bence bir açık çağrı hemen mesela, Kırklareli'nde, belki Edirne'de, Tekirdağ'da bir nükleer karşıtı platform kurulması lazım, odaların gelmesi lazım. Odalardan da çok işte en iyi örnek Onur da burada, kuzey ormanları savunması bize nasıl iletişim kurulacağını, nasıl insanların harekete geçirildiğini gösteriyorlar. Bu yöntemleri bilmiyor değiliz, ama bence nükleer meseleyi hep çok uzak görüyoruz. Hep biraz uzakta görüyoruz, yani bize dokunmayacak Mersin, Sinop, İstanbul'dakiler pek şey değil, Florya olunca belki onlar da şey olacak.

Elektrik kesintisi bence o da ilginç bir konu, elektrik konusundaki spekülasyonu söyleyeyim. Bunların hiçbirini onaylayamıyoruz, ama aslında doğalgaz fiyatlarının düşük tutulmasından dolayı bir santralin arızaya düşürdüğünü filan söylüyorlar. Bir dedikodu tarafı bu, bununla ilgili daha önce bir şeyler yaşandı mı? Evet, yaşandı. Yani bir çeşit şirketler aslında bir gözdağı veriyorlar zaman zaman hükümete, doğalgaz fiyatları çok düşük, biz buradan kâr etmiyoruz. Gerçekten doğalgaz santrallerinin kapandığını sektörün içinden biliyorum. Çok ilginç şeyler geliyor üreticilerden, siparişlerden, Cengiz Holdingin mesela Samsun'daki şeyi kapatmayı falan düşündüğünü duyuyoruz. Hem de yepyeni santral, doğalgaz santrali, bunlar böyle elektrik piyasasının biraz içinde olduğum için konuştuğum,

duyduğum şeyler ve bu yüzden de bu tetikleyen, tabii bu tetikleyici bir şey, çünkü bir santrali bir anda devre dışı bıraktığınızda enterkonekte şebeke çöküyor, arka arkaya tık tık bir domino taşları gibi gidiyor. Bunların olabileceğini söylüyorlar, ama bir yandan da bu şunu gösteriyor: Biz hazırlıksız sistemi yönetemeyen ve büyük merkezi santrallere bağlı olduğumuz için ciddi sorun yaşayan bir şebekeye ve sisteme sahibiz.

Hep bunu söylüyorduk, biz diyorduk ki küçük küçük güneş, rüzgâr yerelde santraller kursaydınız onlar bu sorun yaşanmazdı, bu çok net ve bize gülenler işte fırlıdak diyorlardı bize rüzgâr deyince, güneşten ampul yakamıyoruz diyorlardı. Bunlar hükümetin yetkilileri ve bu insanlar hep bize o küçük santrallerle bu iş olmaz diyorlardı. Şimdi Almanya'ya bakın, dünyanın en güvenilir elektriği yanlış söylemeyeyim, saati 2 saat falan kesinti Almanya'da ortalama yılda, dalga geçtikleri rüzgâra, güneşe dayalı Almanya'da elektrik kesilmiyor. Çünkü yerele yayılmış bir ağ var büyük santrallerden, merkezden ve büyük şirketlerden kurtarılmış bir şey. Arkadaşlar, biz hep konuşuyoruz, ama bu çok önemli, büyük şirketlerden de kendimizi kurtarmazsak dışa bağımlılığı azaltamıyoruz. Bugün siz yerli şirket diye alkışlıyorsunuz kömür santrali, bir-iki gün sonra satıyor onu yabancıya, bunun bir anlamı yok ki yerli kömürle ölürsem ben mutlu ölmüyorum. Yatağan'da yerli kömür kullanılıyor, gidin bir sorun Yatağanlılara, Afşin, Elbistan'da tarlalara giden köylülere sorun, tazminat aldılar devletten, ama tazminat da yetmiyor. Hasta hepsi, şimdi demek ki biz bu işi başka türlü düşünmemiz lazım.

Koskoca Almanya'da en RW değil de E.ON şirketinin CEO'su Merkel nükleer santralleri kapatıp, iklim yüzünden termikten de çıkma kararları açıkladığında resmen bunu bende demeci, kupürü duruyor, aynen şöyle söyledi: **“Bakın, böyle üstümüze gelerseniz -özetliyorum size- termik santralleri, bütün nükleeri falan söker, Türkiye'ye götürürüm”** dedi, aynen böyle tehdit etti. Bakın, Almanya'da şirket Alman hükümetini tehdit ediyor. Demek ki bizim bu şirketlerin bu kadar büyümemesine ihtiyaç var. O yüzden de enerji kooperatifleri kurmamız lazım, yerelde kendi enerjimizi üretmemiz, küçük kişilerle bu işi yapmamız lazım. Neyse çok uzatmayayım, başka panel konusu oluyor.

Son olarak Akkuyu'yla mesela, Filiz'in sorusu: Vazgeçecekler mi? Bençe şimdi Akkuyu'da evet, çok kârlı bir anlaşma gördünüz. Rusya 12.35 dolar centten satacağı bir anlaşma yaptı ve bunu bize ucuz nükleer diye pazarladı hükümet, şimdiki serbest piyasa ne kadar diye sorarsanız söyleyeyim, 5 cent elektriğin fiyatı, iki katı fiyattan bir anlaşma yapmış. Bir ya-

tırım, bir şeyler var, en azından reklam kampanyası için milyarlarca dolar harcadılar herhalde, ortada çünkü 3-3.5 milyar, Cumhurbaşkanı Erdoğan dedi ki 3 milyar harcadılar. Putin dedi yok, öyle harcamadık, ama ortada bir reklam kampanyası var. O ciddi bir reklam kampanyası tüm Türkiye'de, cidden 1 milyar doları falan bulabileceğini düşünüyorum. Yazıları da yazdık, mesela bunu bence bunun üstüne gitmek lazım. Şirketin Twitter hesabı ortada, o Twitter hesabına bence her sabah kalktığınızda şöyle bir tweet atabilirsiniz: 3 milyar doları nereye harcadın? Yapmıyoruz bunları, yani yapın, bir şey yok, şirket bir şekilde cevap versin. Cevap vermiyorlar bakın nereye gittiğine, şimdi o anlamda Ruslar evet, bir de anlaşmanın tahkim hikâyesi var. Mesela, Rusya ben bu işten çekildim derse Türkiye tahkime götürüp tazminat alabilir, Türkiye ben bu işi yapmıyorum derse Ruslar tahkime götürebilir, böyle bir çıkmaz var, ama mesela Türkiye için bence yollar açık, ben hep bunu söylüyorum. Türkiye bu yanıştan dönmek isterse yapacağı iş belli, ÇED raporu şu anda davalık, ÇED raporunu iptal edecek, davadan geçirecek. Yani biliyoruz artık hukukun nasıl olduğunu, burada bir kişi bir şey söylediğinde o anında dava sonuçlanır, bu ÇED biter. Tazminat falan da ödemezsiniz, çünkü siz ÇED'e uygun, çevre koşullarına uygun, Türkiye'nin standartlarına uygun santral yapmış olursunuz. Onu mu yapamadınız, bezdirirsiniz şirketi, her kamyona ceza kesersiniz, yani bunlar kolay yol, yıllardır yapılan işler. Bence Türkiye oturup masaya bile Rusya'yla anlaşabilirdi normal şartlarda bu kötü anlaşmadan dönmek için, şimdi tabii böyle bir şey gözüküyor, ama başka yollarla bu işten dönebilir. Rusya tabii ki istemeyecek, Türkiye'yi biraz da köşeye sıkıştırıyor bu şeyden dolayı, iki taraf da bir koz olarak kullanıyor, ama ben bir şey yürüdüğünü, çok ciddi yatırım olmayacağını düşünmüyorum açıkçası. Çok teşekkür ederim, bu kadar.

Av. ALEV SEHER TUNA- Ben teşekkür ederim.

TÜRKİYE ATOM ENERJİSİ KURUMU KANUNU

Resmi Gazete Tarih/ No: 13 Temmuz 1982/ 17753

Kanun No: 2690

BÖLÜM I - Amaç, Kapsam ve Kuruluş

Amaç

MADDE 1 - Barışçıl amaçlarla Türkiye’de atom enerjisinin kalkınma planlarına uygun olarak ülke yararına kullanılmasını sağlamak, temel ilke ve politikaları belirleyip önermek, bilimsel, teknik ve idari çalışmaları yapmak, düzenlemek, desteklemek, koordine etmek ve denetlemek üzere Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun kuruluşu, işleyişi, görev, yetki ve sorumluluklarını saptamaktır.

Kapsam

MADDE 2 - Bu Kanun, atom enerjisi ile ilgili faaliyette bulunan ve bunların ilgi sahasına giren kamu kurumları ile gerçek ve tüzel kişileri kapsar.

Kuruluş

MADDE 3 - Bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek üzere kısa adı TAEK olan, Başbakan’a bağlı, kamu tüzel kişiliği haiz Türkiye Atom Enerjisi Kurumu kurulmuştur.

Kurumun organları şunlardır:

- a) Atom Enerjisi Komisyonu
- b) Danışma Kurulu
- c) İhtisas Daireleri
- d) Bağlı Kuruluşlar

BÖLÜM II - Görev, Yetki ve Sorumluluklar

MADDE 4 - Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun görev ve yetkileri şunlardır:

a) Atom enerjisinin barışçıl amaçlarla ülke yararına kullanılmasında izlenecek ulusal politikanın esaslarını ve bu konudaki plan ve programları belirleyip Başbakan’ın onayına sunmak; ülkenin bilimsel, teknik ve ekonomik kalkınmasında atom enerjisinden yararlanılmasını mümkün kılacak her türlü araştırma, geliştirme, inceleme ve çalışmayı yapmak ve yaptırmak, bu alanda yapılacak çalışmalarını koordine ve teşvik etmek.

b) Nükleer hammaddeler, özel bölünebilir maddeler ve nükleer alanda kullanılan diğer stratejik maddelerle ilgili olarak yürütülen her türlü arama, çıkarma, arıtma, işletme, üretme, dağıtım, ithal, ihraç, ticaret, taşıma, kullanma, devir ve depolama gibi hususlarda uyulacak genel esasları saptamak, tavsiyelerde bulunmak ve işbirliği yapmak.

c) Ülkenin gerek görülen yerlerinde araştırma ve eğitim merkezleri, birimler, laboratuvarlar, deneme merkezleri ve güç üretimine dönük olmayan pilot tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; ülke sanayiinin nükleer teknolojiye girebilmesi amacıyla yönelik çalışmalar yapmak; yakıt çevirimine yönelik işletme, arıtma ve gerekli görülen diğer tesislerin kurulması için önerilerde bulunmak.

d) Radyoizotop üretme, kalite kontrolü, ölçme ve dağıtma tesisleri kurmak ve işletmek.

Radyasyon cihazları, radyoaktif maddeler, özel bölünebilir maddeler ve benzeri iyonlaştırıcı radyasyon kaynakları kullanarak yapılan çalışmalarda iyonlaştırıcı radyasyonların zararlarına karşı korunmayı sağlayıcı ilkeleri ve önlemleri ve hukuki sorumluluk sınırlarını saptamak.

Radyoaktif maddeleri ve radyasyon cihazlarını bulunduran, kullanan, bunları ithal ve ihraç eden, taşıyan, depolayan, ticaretini yapan resmi ve özel kurum, kuruluş ve kişilere ruhsata esas olacak lisans vermek, radyasyon güvenliği bakımından bunları denetlemek; bu görevlerin yerine getirilmesi sırasında sigorta yükümlülüğü koymak; radyasyon güvenliği mevzuatına aykırı hallerde, verilmiş olan lisansı geçici veya sürekli olarak iptal etmek; söz konusu kurum ve kuruluş hakkında, gerekirse kapatma kararı almak ve genel hukuk esasları dahilinde kanuni kovuşturmayaya geçilmesini sağlamak.

Radyoizotopların kullanılması, ithali, ihracı, nakli ve sigorta yükümlülüğüne ait esasları belirleyen tüzük ve yönetmelikleri hazırlamak.

e) Nükleer güç ve araştırma reaktörleri ve yakıt çevrimi tesislerinin yer seçimi, inşaat, işletme ve çevre güvenliği ile ilgili her türlü onay, izin ve lisansı vermek; gerekli inceleme ve denetimi yapmak, izin ve lisansa uyulmayan hallerde işletmeyenkilerini sınırlamak; verilen izin veya lisansı geçici veya sürekli olarak iptal etmek ve bu tesislerin kapatılması için Başbakan'a öneride bulunmak.

Bu amaçlarla gerekli teknik mevzuat, tüzük ve yönetmelikleri hazırlamak.

f) Nükleer tesislerden ve radyoizotop laboratuvarlarından çıkan radyoaktif artıkların güvenli şekilde işlenmesi, taşınması, geçici veya sürekli depolanması için gereken önlemleri almak veya aldirmek.

g) Atom enerjisi ile ilgili ulusal kurum ve kuruluşlarla ilişki kurmak; işbirliği yapmak; nükleer alandaki yabancı ve uluslararası kurum ve kuruluşların bilimsel çalışmalarına katılmak ve benzeri kuruluşlar ile temaslar kurmak ve işbirliği yapmak.

Her türlü nükleer çalışmalar için yurt içinden veya dışından sağlanacak yardımların programlarını ve dağıtımını yapmak.

h) Nükleer alanda görev yapacak personeli yetiştirmek veya gerektiğinde bunların yetiştirilmesine yardım etmek ve bu amaçla çalışan kuruluşlar ve yüksek öğretim kurumları ile işbirliği yapmak; nükleer konulardaki iç kaynaklı burslarında dağıtımında önerilerde bulunmak; yabancı kaynaklı bursların dağıtımını yapmak; yurt içinde kurslar açmak ve açılmasına yardımcı olmak; yabancı ülkelere öğrenci ve personel göndermek; bunların yapacakları öğrenim ve çalışmaları planlamak ve izlemek.

i) Atom enerjisi uygulaması ile ilgili olup gerekli görülen bilgileri ve çalışma sonuçlarını yurt içinden ve dışından toplamak, yaymak ve tanıtmak; gerekli bilgileri halka iletmek; nükleer konularda halkı aydınlatmak.

j) Nükleer alanda ulusal ve uluslararası hukukla ilgili çalışma yapmak ve gerekli düzenlemeleri önermek.

k) Nükleer madde ve tesislerin korunması ile ilgili esasları belirleyen tüzük ve yönetmelikleri hazırlamak, uygulamak ve bunlarla ilgili hususları denetlemek ve diğer kuruluşların konu ile ilgili olarak hazırlayacakları yönetmelikler hakkında görüş bildirmek.

BÖLÜM III - Organlar, Görev ve Yetkileri

Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı

MADDE 5 - Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı, konusunda bilgi ve ihtisas sahibi kişiler arasından Başbakan tarafından seçilir ve müşterek kararname ile atanır.

Kurum Başkanı, Atom Enerjisi Komisyonu tarafından belirlenen ilke ve programlar çerçevesinde bu Kanunla kuruma verilen görevlerin yapılmasını sağlar. Kurumu temsil eder, yönetir ve kurumun ita amiridir.

Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanına çalışmalarında yardımcı ol-

mak üzere başkan için belirtilen esas ve usûllerle üç başkan yardımcısı atanır.

Başkan, yokluğunda başkan yardımcılarında birini yerine vekil bırakır.

Atom Enerjisi Komisyonu

MADDE 6 -

a) Kuruluş:

Atom Enerjisi Komisyonu, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanının başkanlığında, başkan yardımcıları, Milli Savunma, Dışişleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıklarından birer üye ile nükleer alanda eğitim, öğretim ve araştırma yapan dört öğretim üyesinden oluşur. Bakanlık ve yüksek öğretim kurumları temsilcisi üyeler, Başbakan tarafından seçilerek dört yıllık bir süre için görevlendirilir. Süreleri sona eren üyelerin yeniden seçilmesi mümkündür. Herhangi bir nedenle üyeliğin normal süreden önce sona ermesi halinde, eski üyenin kalan süresini tamamlamak üzere yenisi seçilir.

Başbakan, gerekli gördükçe Atom Enerjisi Komisyonu toplantılarına başkanlık eder.

Atom Enerjisi Komisyonu toplantılarına, Başbakanca belirlenecek esaslara göre konuyla ilgili diğer bakanlık temsilcileri de katılabilir.

b) Görevleri:

1. Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun çalışma ilkelerini ve programlarını saptamak; bütçe taslağını onaylamak ve Başbakanca sunmak.

2. Nükleer alanla ilgili kanun tasarılarını ve tüzükleri hazırlamak ve Başbakanlığa sunmak ve Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ile ilgili yönetmelikleri kabul etmek.

3. Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun çalışmalarını izlemek, değerlendirmek, yıllık çalışma programını ve raporunu hazırlayıp Başbakanca sunmak.

4. Kurumun gelişen ihtiyaçları karşısında organizasyon ve kadrolarını gözden geçirip gerekli düzenlemeleri Başbakanın onayına sunmak.

c) Çalışma Şekli:

Atom Enerjisi Komisyonu, yılda en az dört kere toplanır ve Komisyonun sekreterlik işleri Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığı sekreteryası tarafından yapılır.

Atom Enerjisi Komisyonunun çalışma şekli bir yönetmelikle düzenlenir.

Danışma Kurulu

MADDE 7 - Danışma Kurulu, nükleer alanda çalışan öğretim üyeleri ile öteki ilgili kurum ve kuruluşlardaki uzmanlar arasından, sayısı, nitelikleri ve seçimi hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenen üyelere oluşur ve davet üzerine toplanır.

Danışma Kurulu üyeleri, Atom Enerjisi Komisyonunun önerisi ve Başbakanın onayı ile görevlendirilir. Kurul, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı tarafından yılda en az bir kere toplantıya çağrılır. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı bu toplantıya başkanlık eder.

Danışma Kurulu, Atom Enerjisi Komisyonu tarafından havale edilen konuları inceleyip sonuç ve önerilerini Atom Enerjisi Komisyonuna bildirir.

Danışma Kuruluna yurt içi ve dışından uzman kişiler çağrılabilir, fikir ve mütalaaları alınabilir.

Danışma Kurulunun çalışma şekli, Atom Enerjisi Komisyonu tarafından hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

İhtisas Daireleri, Genel Sekreterlik Kuruluş ve Görevleri

MADDE 8 - Bu Kanunda yazılı görevleri yürütmek üzere Türkiye Atom Enerjisi Kurumu bünyesinde aşağıdaki İhtisas Daireleri ile bir Genel Sekreterlik kurulur. Daire Başkanları, konularında bilgi ve ihtisas sahibi kişiler arasından usulüne uygun olarak atanırlar. Bu daireler ve Genel Sekreterliğin görevleri şunlardır:

a) Nükleer Güvenlik Dairesi

Bu Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen görevlerden; nükleer güvenlikle ilgili olanları yerine getirmek, nükleer tesislerin yer seçimi, inşaat, sistem mühendisliği, hizmete alma, işletme, fiziksel korunma konuları ile radyasyondan korunma, nükleer madde güvenliği ve denetimi, çevre güvenliği hizmetlerini ve diğer ilgili görevleri yapmak.

b) Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği Dairesi

Bu Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen görevlerden; lisanslama, radyasyondan korunma mevzuatı ve esaslarını tespit, radyoaktif maddelerin taşınma ve depolanması, radyasyon çıkaran cihaz ve sistemlerin de-

netimi hizmetlerini ve diğer ilgili görevleri yapmak.

c) Araştırma-Geliştirme-Koordinasyon Dairesi :

Bu Kanunun 4üncü maddesinde belirtilen görevlerden; nükleer enerji ile ilgili etüt, proje, nükleer teknik uygulama, radyoizotop üretimi, uluslararası ilişkiler, eğitim, yayın, halkla ilişkiler ve tercüme hizmetleri ve diğer ilgili görevleri yapmak.

d) Teknoloji Dairesi:

Bu Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen görevlerden; nükleer yakıt çevrimi ve nükleer hammaddeler ile güç üretimine dönük olmayan reaktör araştırma, kalite kontrol, ekonomik analiz ve endüstriyel ilişkilere dair hizmetleri ve diğer ilgili görevleri yapmak.

e) İdari ve Mali İşler Dairesi:

Bu Kanunda belirtilen personel, özlük işleri, genel hizmetler, arşiv konuları ile inşaat, donatım, bütçe ve komptrolörlükhizmetleri ve diğer ilgili görevleri yapmak.

f) Genel Sekreterlik:

Kurumun sekreteryaya hizmetleriyle diğer görevleri yapmak.

Bağlı Kuruluşlar

MADDE 9 - Nükleer alandaki temel ve uygulamalı araştırmaları yapmak üzere Türkiye Atom Enerjisi Kurumuna bağlı araştırma ve eğitim merkezleri, birimler, laboratuvarlar, deneme merkezleri ve güç üretimine dönük olmayan pilot tesisler kurulabilir. Bağlı kuruluşların çalışma şekilleri yönetmelikle düzenlenir.

BÖLÜM IV - Çeşitli Hükümler

Çevre Sağlığı

MADDE 10 - Bu Kanunun 4 üncü maddesindeki görevlerin yerine getirilmesi sırasında insan sağlığının ve çevrenin radyasyondan korunması için alınması gereken önlemler Türkiye Atom Enerjisi Kurumu tarafından hazırlanacak bir tüzükle belirlenir.

Nükleer Tesislerin Korunması

MADDE 11 - Nükleer tesislerin fiziksel korunmasında 22/7/1981 tarihli ve 2495 sayılı Kanun ile 18/12/1981 tarihli ve 2565 sayılı Kanun hükümleri uygulanır.

Personel Statüsü

MADDE 12 - Türkiye Atom Enerjisi Kurumu personeli hakkında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanır.

Kurumun kadroları ekli cetvelde gösterilmiştir.

Bu kadrolardan, Kurum Başkanı, Başkan Yardımcısı, Daire Başkanı, Genel Sekreter, Grup Başkanı, Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürü ile Müdür Yardımcısı ve Atom Enerjisi Komisyonu tarafından belirlenecek Bölüm Başkanı, Uzman ve teknik hizmetler sınıfına dahil diğer kadrolarda, Başbakanın onayı ile ve bu kadrolar karşılık gösterilmek kaydıyla sözleşmeli personel çalıştırılabilir.

Kadro karşılık gösterilmek suretiyle sözleşmeli olarak çalıştırılacak personele istekleri üzerine 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümleri uygulanır.

Türkiye Atom Enerjisi Kurumunda Başka Kuruluş Personelinin Görevlendirilmesi

MADDE 13 - 13/12/1960 tarih ve 160 sayılı kanunun 4 üncü maddesi kapsamına giren kurum ve kuruluşların personeli, Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun bu Kanunun 12 nci maddesinin 3 üncü fıkrasında sayılan kadroları karşılık gösterilmek üzere görevlendirilebilirler.

Bu görevlendirme, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları için, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu; öğretimelemanları için ise 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu hükümlerine göre yapılır.

Diğer kurumların personeli kendi kurumlarından aylıksız izinli sayılmak suretiyle sözleşmeli olarak görevlendirilebilirler. Bu personelin Türkiye Atom Enerjisi Kurumunda geçirdikleri süre, kesenekleri kendileri, karşılıkları da Türkiye Atom Enerjisi Kurumunca ödenmesi kaydıyla terfi ve emekliliklerinde dikkate alınır.

Aylıklarını kendi kuruluşlarından almak suretiyle görevlendirilecek teknik personele Türkiye Atom Enerjisi Kurumunca ödenecek ücretler ile kurum dışından Atom Enerjisi Komisyonu ve Danışma Kurulu toplantılarına katılacak üyelere toplantıgünü başına ödenecek huzur ücreti Atom Enerjisi Komisyonun önerisi ve Başbakanın onayı ile belirlenir. Kurumca yapılan görevlendirmelerde 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri uygulanır.

Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Gelirleri

MADDE 14 - Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun gelirleri;

a) Her yıl Başbakanlık bütçesine Türkiye Atom Enerjisi Kurumu adına konacak ödeneklerden,

b) Türkiye Atom Enerjisi Kurumuna yapılacak ve Kurumca kabul edilecek her türlü iç ve dış yardımlar ile bağış ve vasiyetlerden,

c) Mal ve hizmet üretimi ve yayın satış gelirlerinden, meydana gelir.

Bu gelirlere, hesap yılı sonuna kadar harcanmayanlar hazineye aktarılır.

Muafiyetler

MADDE 15 - a) Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, bu Kanun ile kendisine verilen görevleri yerine getirmek için gelecek yıllara sari her türlü sözleşmeyi, hazırlayacağı yönetmelik esasları dahilinde yapmaya ve yürütmeye yetkilidir.

b) Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun çalışmaları ve Atom Enerjisi Programının uygulanmasıyla ilgili olarak yurt içi ve yurt dışından yapılacak nükleer alandaki temel ve uygulamalı araştırmalarla doğrudan alakalı her türlü alım, satım, onarım ve inşaat hizmetleri 2490 sayılı Artırma ve Eksiltme ve İhale Kanunu ile 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu hükümlerine ve Sayıştayın vize ve denetimine tabi olmadığı gibi her türlü vergi, resim, harç ile hisse ve paylardan muafır.

c) Kuruma yapılan bağış ve yardımlar her türlü vergi, resim ve harçlardan muafır.

Denetleme

MADDE 16 - Türkiye Atom Enerjisi Kurumu idari ve mali konularda Yüksek Denetleme Kurulunun denetimi altındadır.

Yüksek Denetleme Kurulunun yıllık ve ara raporlarında Kurumun idari ve mali işlemleri ile ilgili olarak bazı konuların denetlenmesi istendiği takdirde, Başbakanın onayıyla maliye müfettişlerince gerekli incelemeler yapılır.

Başbakanlık gerektiğinde rapor sonuçlarını yargı organlarına intikal ettirir.

Türkiye Atom Enerjisi Kurumu her yıl sonunda çalışma raporu hazırlar ve bunu Başbakan'a sunar.

Bütçe

MADDE 17 - Türkiye Atom Enerjisi Kurumu her yıl için yapacağı işlerin programına ve masraflarına karşılık olmak üzere genel bütçeden verilmesi gereken ödenek tutarını Başbakanlığa sunar.

Tüzük ve Yönetmelikler

MADDE 18 - Bu Kanunda belirtilen tüzük ve yönetmelikler Türkiye Atom Enerjisi Kurumu tarafından hazırlanarak bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren en geç bir yıl içinde yürürlüğe konur.

Türkiye Atom Enerjisi Kurumu tarafından hazırlanacak yönetmelikler Başbakanın onayından sonra yürürlüğe girer.

Yürürlükten Kaldırılan Kanunlar

MADDE 19 - Aşağıdaki kanunlar ile diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

- a) Atom Enerjisi Komisyonu Kurulması Hakkında 6821 sayılı Kanun,
- b) Atom Enerjisi Komisyonu Kurulması Hakkında 6821 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin (a) bendine bir fıkra ilavesine dair 7190 sayılı Kanun,
- c) Türkiye Atom Enerjisi Programının Tatbik Şekli Hakkında 7256 sayılı Kanun,
- d) 6821 sayılı Atom Enerjisi Komisyonunun Kurulması Hakkında Kanunun 2 nci maddesinin (K) fıkrasının değiştirilmesine ve 7256 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Programının Tatbik Şekli Hakkındaki Kanuna bir madde ve geçici madde eklenmesine dair 234 sayılı Kanun.

Geçici Maddeler

GEÇİCİ MADDE 1- Bu Kanunla kurulması öngörülen Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Atom Enerjisi Komisyonu üyeleri ile Başkan ve Başkan Yardımcıları bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren en geç iki ay içinde atanır veya görevlendirilirler. Bu atama veya görevlendirmeler tamamlanıncaya kadar 6821 sayılı Kanunla kurulmuş olan Atom Enerjisi Komisyonunun mevcut teşkilatı görevine devam eder. Atama ve görevlendirmeler tamamlanınca 6821 sayılı Kanunla kurulmuş olan Atom Enerjisi Komisyo-

nu lağvedilir ve bu Kanun hükümlerine göre Türkiye Atom Enerjisi Kurumu teşekkül eder. Lağvedilen Atom Enerjisi Komisyonunun mal varlıkları ile hak ve yükümlülükleri her türlü vergi ve resimlerden muaf olarak Türkiye Atom Enerjisi Kurumuna devrolunmuş sayılır.

GEÇİCİ MADDE 2- Halen, 6821 sayılı Kanunla kurulmuş olan Atom Enerjisi Komisyonunda sürekli işçi veya sözleşmeli olarak çalışanların intibakları; bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1982 mali yılı sonuna kadar 2595 sayılı Kanunun Geçici 9 uncu maddesi esaslarına göre yazılı müracaat şartı dikkate alınmaksızın yapılır.

Yapılacak intibak sonunda ödenecek net ücretler, intibaktan önceki net ücretlerden az olursa aradaki fark, ücret artışları ile giderilinceye kadar tazminat olarak ödenir.

GEÇİCİ MADDE 3- 6821 sayılı Kanunla kurulmuş olan Atom Enerjisi Komisyonu hizmetleri için 1982 mali yılı bütçesinde yer alan ödenekler Türkiye Atom Enerjisi Kurumu tarafından kullanılır.

GEÇİCİ MADDE 4- Bu Kanunla belirtilen tüzük ve yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar mevcut tüzük ve yönetmeliklerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Yürürlük

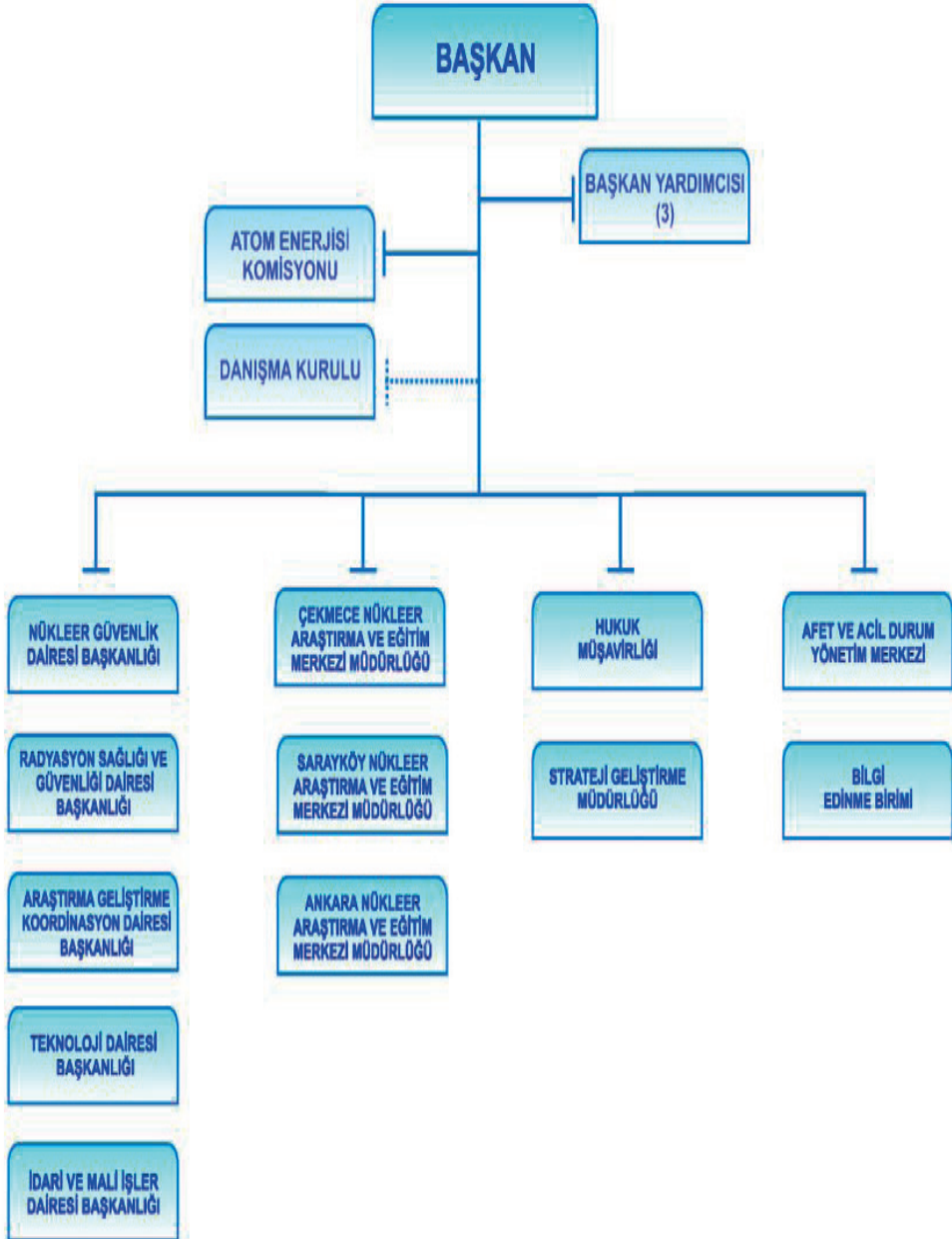
MADDE 20 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 21 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Ek Madde - (Ek madde: 23/02/1995 - KHK - 547/18 md.) Türkiye Atom Enerjisi Kurumunda 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre çalışan personele (sözleşmeli personel hariç) Başbakanlık merkez teşkilatında çalışan personele ödenmekte olan fazla çalışma ücreti aynı esas ve usullere göre ödenir.

TÜRKİYE ATOM ENERJİSİ KURUMU ORGANİZASYON ŞEMASI

2. ULUSLARARASI ÇOK TARAFLI ANLAŞMALAR / SÖZLEŞMELER

AD	NAME	İMZA TARİHİ/ SIGNATURE DATE	ONAY TARİHİ/ RATIFICATION DATE
Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Anlaşma (NPT)	Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons (NPT)	28.01.1969	28.11.1979-16823
Türkiye ile IAEA Arasında NPT Antlaşmasına İlişkin Olarak Güvenlik Denetimi Uygulanmasına Dair Anlaşma	Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the IAEA for the Application of Safeguards in Connection with NPT	30.06.1981	20.10.1981-17490
Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Hukuki Sorumluluğa İlişkin Paris Sözleşmesi'ni Yenileyen 1992 Ek Protokolü	Protocol to Amend the Convention on Third Party Liability in the Field of Nuclear Energy of 29 July 1960, as Amended by the Additional Protocol of 28 January 1964	16.11.1982	23.05.1986-19115
Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme	Convention on The Physical Protection of Nuclear Material	23.08.1983	07.08.1986-19188
Nükleer Kaza Halinde Erken Bildirim Sözleşmesi	Convention on Early Notification of a Nuclear Accident	28.09.1986	03.09.1990-20624
Nükleer Kaza veya Radyolojik Acil Hallerde Yardımlaşma Sözleşmesi	Convention on Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency	28.09.1986	03.09.1990-20624
Paris ve Viyana Sözleşmelerinin Uygulanmasına Dair Ortak Protokol	Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention	21.09.1988	19.11.2006-26351
Nükleer Güvenlik Sözleşmesi	Convention on Nuclear Safety	24.09.1994	14.01.1995-22171
Nükleer Denemelerin Yasaklanması Antlaşması	Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty	03.11.1999	26.12.1999-23918
Türkiye ile IAEA Arasında NPT Antlaşmasına İlişkin Olarak Güvenlik Denetimi Uygulanmasına Dair Antlaşmaya Ek Protokol	Protocol Additional to the Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the IAEA for the Application of Safeguards in Connection with NPT	06.07.2000	12.07.2001-24460
Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Hukuki Sorumluluğa İlişkin Paris Sözleşmesi'ni Yenileyen 2004 Protokolü	Protocol to Amend the Convention on Third Party Liability in the Field of Nuclear Energy of 29 July 1960, as Amended by the Additional Protocol of 28 January 1964 and by the Protocol of 16 November 1982	12.02.2004	<u>Onay bekliyor</u>
Orta Doğu Sinkrotron Işığı Deneysel Bilim ve Uygulamaları Uluslararası Merkezi	Synchrotron-light for Experimental Science and Applications in the Middle East	11.09.2002	23.03.2012-28242
Kullanılmış Yakıt İdaresinin ve Radyoaktif Atık İdaresinin Güvenliği Üzerine Birleşik Sözleşme	Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management	-	<u>Onay bekliyor</u>
Nükleer Terörizmin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme	International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism	14.09.2005	08.05.2012-28286
Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Sözleşmesinde Değişiklik	Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material	08.07.2005	24.04.2015-29336
Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Nükleer Araştırma Örgütü (CERN) Arasında CERN'de Ortak Üye Statüsü Verilmesi Hakkında Anlaşma	Agreement Between The Republic of Turkey and The European Organization for Nuclear Research (CERN) Concerning the Granting of the Status of Associate Member at CERN	12.05.2014	28.04.2015-29340

3- İKİLİ ANLAŞMALAR

3-1- İkili İşbirliği Anlaşmalar

AD	NAME	İMZA TARİHİ/ SIGNATURE DATE	ONAY TARİHİ/ RATIFICATION DATE
Kanada ile Türkiye Hükümeti Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlı Kullanımı İçin İşbirliği Anlaşması	Agreement Between the Government of Canada and the Government of the Republic of Turkey for Co-operation in the Peaceful Uses of Nuclear Energy	18.06.1985	29.06.1986-19149
Arjantin ile Türkiye Hükümeti Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlı Kullanımı İçin İşbirliği Anlaşması	Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of the Argentine Republic for Co-operation in the Peaceful Uses of Nuclear Energy	03.05.1988	08.02.1992-21136
Almanya ile Türkiye Hükümeti Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlı Kullanımı İçin İşbirliği Anlaşması	Agreement Between the Government of the Federal Republic of Germany and the Government of the Republic of Turkey for Cooperation in the Peaceful Uses of Nuclear Energy	14.01.1998	Onay bekliyor
Güney Kore ile Türkiye Hükümeti Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlı Kullanımı İçin İşbirliği Anlaşması	Agreement Between the Government of Korea and the Government of the Republic of Turkey for Co-operation in the Peaceful Uses of Nuclear Energy	26.10.1998	12.04.1999-23664
Fransa ile Türkiye Hükümeti Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlı Kullanımı İçin İşbirliği Anlaşması	Agreement Between the Government French Republic and the Government of the Republic of Turkey for Co-operation in the Peaceful Uses of Nuclear Energy	21.09.1999	18.05.2011-28157
ABD ile Türkiye Hükümeti Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlı Kullanımı İçin İşbirliği Anlaşması	Agreement Between the United States of America Concerning and the Government of the Republic of Turkey for Co-operation in the Peaceful Uses of Nuclear Energy	26.07.2000	09.07.2006-26223
Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ile Ukrayna Devlet Nükleer Düzenleme Komitesi Arasında Nükleer Düzenleme Konularında Teknik İşbirliği ve Bilgi Değişimi Mütabakat Zaptı	Memorandum of Understanding for Technical Cooperation and Exchange of Information in Nuclear Regulatory Matters Between the Turkish Atomic Energy Authority and The State Nuclear Regulatory Committee of Ukraine	07.06.2005	22.10.2008-27032
Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlarla Kullanımına Dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında İşbirliği Anlaşması	Agreement between the Government of the Republic of Turkey and the Government of the Russian Federation for Cooperation in the Use of Nuclear Energy for Peaceful Purposes	06.08.2009	12.02.2011-27844
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında İşbirliği Anlaşması	Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of the Russian Federation on Cooperation in Relation to the Construction and Operation of a Nuclear Power Plant at the Akkuyu Site in the Republic of Turkey	12.05.2010	06.10.2010-27721
Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlarla Kullanımına Dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ürdün Haşimi Kralığı Hükümeti Arasında İşbirliği Anlaşması	Agreement between the Government of the Republic of Turkey and the Government of the Hashemite Kingdom of Jordan for the Cooperation in the use of Nuclear Energy for Peaceful Purposes	17.02.2011	05.06.2015-29377
Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlarla Kullanımına Dair Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İşbirliği Anlaşması	Agreement between the Government of the People's Republic of China and the Government of the Republic of Turkey for Cooperation in the Peaceful Uses of Nuclear Energy	09.04.2012	Onay bekliyor
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Japonya Hükümeti Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlarla Kullanımına Dair İşbirliği Anlaşması	Agreement between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Japan for Cooperation in the Use of Nuclear Energy for Peaceful Purposes	03.05.2013	22.04.2014-28980
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Japonya Hükümeti Arasında Türkiye Cumhuriyetinde Nükleer Güç Santrallerinin ve Nükleer Güç Sanayisinin Geliştirilmesi Alanında İşbirliğine İlişkin Anlaşma ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Japonya Hükümeti Arasında Türkiye Cumhuriyetinde Nükleer Güç Santrallerinin ve Nükleer Güç Sanayisinin Geliştirilmesine Dair İşbirliği Zaptı	Agreement between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Japan on Cooperation for Development of Nuclear Power Industry in the Republic of Turkey and the Government of Japan Plans and the Nuclear Power Industry in the Republic of Turkey and the Government of Japan on Cooperation on Development of Nuclear Power Plants and the Nuclear Power Industry in the Republic of Turkey	03.05.2013	23.05.2015-29364

3-2- Kazaların Erken Bildirimi Anlaşmaları

AD	NAME	İMZA TARİHİ/ SIGNATURE DATE	ONAY TARİHİ/ RATIFICATION DATE
Bulgaristan ve Türkiye Hükümetleri Arasında Nükleer Kaza Erken Bildirim ve Nükleer Tesisler Hakkında Bilgi Değişimi Anlaşması	Agreement Between The Government of Turkey and the Republic of Bulgaria on Early Notification of a Nuclear Accident and Exchange of Information on Nuclear Facilities	28.07.1997	11.09.1997-23107
Ukrayna Bakanlar Kurulu ile Türkiye Hükümetleri Arasında Nükleer Kaza Erken Bildirim ve Nükleer Tesisler Hakkında Bilgi Değişimi Anlaşması	Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Cabinet of Ministers of Ukraine on Early Notification of a Nuclear Accident and Exchange of Information on Nuclear Facilities	23.11.2000	02.05.2001-24390
Romanya ile Türkiye Hükümetleri Arasında Nükleer Kaza Erken Bildirim ve Nükleer Tesisler Hakkında Bilgi Değişimi Anlaşması	Agreement Between The Government Of The Republic Of Turkey And The Government Of Romania On Early Notification Of A Nuclear Accident	03.03.2008	16.05.2008-26878
Avrupa Nükleer Enerji Topluluğu (EURATOM) ile AB'ne Üye Olmayan Ülkeler Arasında Söz Konusu Ülkelerin Yürürlükteki İlgili Topuluk Mevzuatı Çerçevesinde Avrupa Topluluğu Acil Radyolojik Bilgilerin Değişimi Anlaşması'na Katılımına Dair Anlaşma	Agreement between the European Atomic Energy Community (EURATOM) and Non-member States of the European Union on the Participation of the Letter in the Community Arrangements for the Early Exchange of Information in the Event of Radiological Emergency (ECURIE)	26.07.2005	Onay bekliyor
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Nükleer Bir Kazanın Erken Bildirimine ve Nükleer Tesisler Hakkında Bilgi Değişimine Dair Anlaşması	Agreement between the Government of the Republic of Turkey and the Government of the Russian Federation on Early Notification of a Nuclear Accident and Exchange of Information on Nuclear Facilities	06.08.2009	12.02.2011-27844

3- ONAY GEREKTİRMEYEN ANLAŞMALAR/PROTOKOLLER

AD	NAME	İMZA TARİHİ/ SIGNATURE DATE
Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Uygulama Alanlarında Çalışmaları Düzenleyen İşbirliği Protokolü	The Cooperation Protocol between Turkish Atomic Energy Authority and Institute of Nuclear Physics of Ozbekistan Academy of Sciences for the Peaceful Uses of Nuclear Energy	26.06.1998
Azerbaycan ve Türkiye Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Uygulama Alanlarında Çalışmaları Düzenleyen İşbirliği Protokolü	Protocol for Cooperation between Academy of Sciences of Tajikistan and Turkish Atomic Energy Authority for Peaceful Uses of Nuclear Energy	06.11.1998
	Agreement between the Turkish Atomic Energy Authority and the Federal Environmental, Industrial and Nuclear Supervision Service for Co-operation in the Field of Nuclear Licensing and Supervision	03.11.1999
	Co-operation Program between the Turkish Atomic Energy Authority (TAEK) and the State Nuclear Regulatory Inspection (SNRCU) for 2011-2012	12.11.2002
	Arrangement for Cooperation between the Radiation and Nuclear Safety Authority of Finland and the Turkish Atomic Energy Authority	08.06.2010
	Arrangement Between The United States Nuclear Regulatory Commission and The Turkish Atomic Energy Authority for the Exchange of Technical Information and Cooperation in Nuclear Safety Matters	25.01.2011
	Arrangement Between The Nuclear Safety Authority of France (ASN) and Turkish Atomic Energy Authority (TAEK) for the Exchange of Technical Information and Co-operation in the Regulation of Nuclear Safety and Radiation Protection	20.09.2011
	Memorandum of Understanding Between the Turkish Atomic Energy Authority and the Nuclear Regulation Authority of Japan for Cooperation and Exchange of Information in the Field of Nuclear Safety and Radiation Protection	18.09.2012
	Agreement Between the Hungarian Atomic Energy Authority (HAEA) and the Turkish Atomic Energy Authority (TAEK) for the Cooperation in the Field of Nuclear and Radiation Safety Regulation in the Peaceful Use of Nuclear Energy	27.01.2014
	Memorandum of Understanding between Turkish Atomic Energy Authority and Radiation and Nuclear Safety Authority of Finland on Information Exchange Regarding Regulation and Licensing of Nuclear Power Plants	22.09.2014
		03.12.2014
		13.10.2015

1994 VİYANA

NÜKLEER GÜVENLİK SÖZLEŞMESİ

ÖNSÖZ

AKİT TARAFLAR

- (i) Nükleer enerji kullanımının güvenli, iyi mevzuatlandırılmış ve çevresel açıdan uygun olduğunu uluslararası topluma temin etmenin öneminin bilincinde olarak,
- (ii) Dünya çapında yüksek bir nükleer güvenlik seviyesi geliştirmeye devam etmenin gerekliliğini tekrar teyit ederek,
- (iii) Nükleer güvenlikle ilgili sorumluluğun nükleer tesis üzerinde yetkisi bulunan devlete ait olduğunu tekrar teyit ederek,
- (iv) Etkili bir nükleer güvenlik kültürü geliştirmeyi benimseyerek,
- (v) Nükleer tesislerdeki kazaların sınır ötesi etkiler için bir potansiyele sahip olduğunun bilincinde olarak,
- (vi) Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Sözleşmesini (1979), Nükleer Kazaların Erken Bildirimi Sözleşmesini (1986) ve Nükleer Kaza veya Radyolojik Tehlike Durumunda Yardım Sözleşmesini (1986) akılda tutarak,
- (vii) Nükleer güvenliğin mevcut ikili ve çok taraflı mekanizmalar vasıtasıyla ve bu teşvik edici Sözleşmenin tesisi yoluyla geliştirilmesi için uluslararası işbirliğinin önemini teyit ederek,
- (viii) Bu Sözleşmenin ayrıntılı güvenlik standartlarından çok, temel güvenlik prensiplerinin uygulanması için bir taahhüt icap ettirdiğini ve uluslararası düzeyde kesin ve açık bir şekilde belirtilmiş ve zaman zaman güncelleştirilerek yüksek seviyede bir güvenlik elde etmenin çağdaş yollarını gösteren güvenlik kurallarının mevcut olduğunu kabul ederek,
- (ix) Atık yönetimi güvenlik esaslarını geliştirmek için devam eden işlem geniş bir uluslararası anlaşma olarak sonuçlanır sonuçlanmaz radyoaktif atık yönetimi güvenliği üzerinde bir uluslararası sözleşmenin geliştirilmesine bir an evvel başlanması ihtiyacını teyit ederek,
- (x) Nükleer yakıt çevriminin diğer safhalarının güvenliğiyle bağlantılı ilave teknik çalışmaların yararlarını ve bu çalışmaların zamanla mevcut veya gelecekteki uluslararası belgelerin geliştirilmesini kolaylaştıracağını kabul ederek,
- aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

BÖLÜM - I

AMAÇLAR, TANIMLAR VE UYGULAMA ALANI

Madde - 1

Amaçlar

Bu Sözleşmenin amaçları:

- (i) Ulusal tedbirlerin ve gerektiğinde güvenlikle ilgili teknik işbirliğini de içeren uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi yoluyla yüksek derecede evrensel bir nükleer güvenlik elde etmek ve sürdürmek,

(ii) Bireyleri, toplumu ve çevreyi nükleer tesislerden gelen iyonlaştırıcı radyasyonun zararlı etkilerinden korumak için bu tesislerde potansiyel radyolojik tehlikelere karşı etkin bir korunma tesis etmek ve sürdürmek,

(iii) Radyolojik sonuçları olabilecek kazaları önlemek ve bu kazaların olması halinde meydana gelebilecek sonuçları hafifletmektir.

Madde - 2

Tanımlar

Bu Sözleşmenin amacı için:

(i) “Nükleer tesis” her Akit Taraf için, kendi etkisi altındaki aynı yerde bulunan ve nükleer güç santralının işletimiyle doğrudan ilgili olan radyoaktif maddelerin idare edildiği ve işlendiği tesisler ile depolar dahil herhangi bir sabit sivil nükleer güç santrali demektir. Böyle bir tesis, reaktör korundan nükleer yakıtın kesin olarak çıkarılması, onaylanmış usullere göre güvenli olarak depolanması ve yetkili kurum tarafından sökülme programının kabul edilmesi halinde nükleer tesis olmaktan çıkar.

(ii) “Yetkili Kurum” her Akit Taraf için, o Akit Taraf tarafından lisans vermesi ve bir nükleer tesisin yer seçimi, tasarımı, inşaatı, işletmeye alınması, işletilmesi veya sökülmesini düzenlemek üzere yasal yetki verilen herhangi bir Kurum veya Kurumlardır.

(iii) “Lisans” Yetkili Kurum tarafından müracat edene bir nükleer tesisin yer seçimi, tasarımı, inşaatı, işletmeye alınması, işletilmesi veya sökülmesinde sorumluluğu üstlenmesi için verilen yetkidir.

Madde - 3

Uygulama Alanı

Bu Sözleşme nükleer tesislerin güvenliği için uygulanacaktır.

BÖLÜM - 2

YÜKÜMLÜLÜKLER

(a) Genel Şartlar:

Madde - 4

Uygulama Tedbirleri

Her Akit Taraf, bu Sözleşme altındaki yükümlülüklerini yerine getirmek için, kendi ulusal yasaları çerçevesinde yasal, düzenleyici, idari ve diğer gerekli tedbirleri alacaktır.

Madde - 5

Rapor Sunulması

Her Akit Taraf, 20. Maddede atıfta bulunulan her toplantıdan önce incelenmek üzere bu Sözleşmenin yükümlülüklerinin her birini yerine getirmek için aldığı tedbirler hakkında bir rapor sunacaktır.

Madde - 6**Mevcut Nükleer Tesisler**

Her Akit Taraf, bu Sözleşmenin kendisi için yürürlüğe girdiği zaman mevcut nükleer tesislerin güvenliklerinin en kısa zamanda gözden geçirilmesini temin etmek için uygun tedbirleri alacaktır. Bu Sözleşme çerçevesinde gerektiği zaman Akit Taraf tesisin güvenliğinin vakit geçirmeden iyileştirilmesi bakımından bütün makul uygulanabilir düzenlemelerin yapılacağını temin edecektir. Eğer bu iyileştirme başarılmazsa tesisin pratik olarak mümkün olan en kısa zamanda kapatılması için gerekli planları yürürlüğe koyacaktır. Kapatma zamanlamasında, bütün enerji durumu ve olası seçenekler ile sosyal, çevresel ve ekonomik etkiler dikkate alınabilir.

(b) Yasama ve Düzenleme:**Madde - 7****Yasal ve Düzenleyici Çerçeve**

1. Her Akit Taraf nükleer tesislerin güvenliğini kontrol etmek üzere yasal ve düzenleyici bir çerçeve kuracak ve yürürlükte tutacaktır.

Yasal ve düzenleyici çerçeve şunları sağlayacaktır:

- (i) Uygulanabilir ulusal güvenlik gerekleri ve mevzuatın tesisi,
- (ii) Nükleer tesislerle ilgili bir lisanslama sistemi ve lisansı olmayan nükleer tesisin işletilmesinin yasaklanması,
- (iii) Uygulanabilir yönetmeliklere ve lisans şartlarına uygunluğunu tahkik etmek için nükleer tesislerin mevzuat denetimi ve değerlendirmesi sistemi,
- (iv) Askıya alma, değiştirme veya iptal etme de dahil olmak üzere uygulanabilir yönetmeliğin ve lisans şartlarının uygulanması.

Madde - 8**Yetkili Kurum**

1. Her Akit Taraf 7. Maddede belirtilen yasal ve düzenleyici çerçevenin uygulanması ile görevlendirilmiş ve kendisine verilen sorumlulukları yerine getirmek için uygun yetki, güç, mali ve personel kaynakları sağlanmış bir Yetkili Kurum tesis veya tayin edecektir.

2. Her Akit Taraf Yetkili Kurumun işlevlerinin, nükleer enerjinin geliştirilmesi veya kullanımı ile ilgili diğer kurum veya kuruluşların işlevlerinden etkili bir şekilde ayrılmasını sağlamak için uygun tedbirleri alacaktır.

Madde - 9**Lisans Sahibinin Sorumluluğu**

Her Akit Taraf bir nükleer tesisin güvenliği için asıl sorumluluğun ilgili lisans sahibine ait olmasını temin edecek ve her lisans sahibinin sorumluluklarını yerine getirmesini temin etmek için uygun tedbirleri alacaktır.

c) Genel Güvenlik Hususları:**Madde - 10****Güvenliğe öncelik**

Her Akit Taraf, nükleer tesislerle doğrudan ilgili faaliyetlerde bulunan bütün kuruluşların nükleer güvenliğe gereken önceliği veren politikalar tesis etmelerini temin etmek için uygun tedbirler alacaktır.

Madde - 11**Mali ve İnsani Kaynaklar**

1. Her Akit Taraf, her nükleer tesisin güvenliğini tesisin ömrü boyunca desteklemek için yeterli mali kaynakları temin etmek üzere uygun tedbirler alacaktır.

2. Her Akit Taraf, her nükleer tesisdeki güvenlikle ilgili bütün faaliyetler için tesisin ömrü boyunca güvenliğe ilişkin faaliyetler için yetiştirilmiş, eğitim görmüş ve bilgisini sürekli yenileyen yeterli sayıda vasıflı personelin ve tekrar eğitim olanaklarının bulunmasını temin etmek için uygun tedbirler alacaktır.

Madde - 12**İnsani Faktörler**

Her Akit Taraf, bir nükleer tesisin ömrü boyunca insan yeteneklerinin ve sınırlarının hesaba alınmasını temin etmek için uygun tedbirler alacaktır.

Madde - 13**Kalite Temini**

Her Akit Taraf, bir nükleer tesisin ömrü boyunca nükleer güvenlik bakımından önemli bütün faaliyetler için belirlenen gereksinimlerin sağlandığına dair güvence vermek amacıyla kalite temini programlarının oluşturulmasını ve yürütülmesini temin etmek için uygun tedbirler alacaktır.

Madde - 14**Güvenlik Değerlendirmesi ve Doğrulaması**

Her Akit Taraf:

(i) Bir nükleer tesisin inşaatından ve işletmeye alınmasından önce ve ömrü boyunca kapsamlı ve sistematik güvenlik değerlendirmelerinin yapılması için uygun tedbirler alacaktır. Bu gibi değerlendirmeler iyi bir şekilde belgelendirilecek, daha sonra işletme tecrübesi ve önemli yeni güvenlik bilgileri ışığında güncelleştirilecek ve Yetkili Kurumun otoritesi altında incelenecektir.

(ii) Bir nükleer tesisin fiziksel durumunun ve işletilmesinin tesisin tasarımı, uygulanabilir ulusal güvenlik gerekleri ve işletme limitleri ve şartları ile uygunluğunu sürdürmesini temin etmek üzere analiz, gözlem, test ve denetim doğrulanması için uygun tedbirler alacaktır.

Madde - 15**Radyasyon Korunması**

Her Akit Taraf, bütün çalışma durumlarında, nükleer tesis nedeniyle, çalışanların ve halkın maruz kalacağı radyasyonu olabilecek en düşük seviyede tutmak ve hiç bir bireyin,

daha önceden belirlenmiş ulusal doz limitleri üzerinde radyasyon almamasını temin etmek için uygun tedbirler olacaktır.

Madde - 16

Acil Durum Hazırlığı

1. Her Akit Taraf, nükleer tesisler için düzenli olarak test edilen ve herhangi bir acil durumda icra edilecek faaliyetleri kapsayan tesis içi ve tesis dışı acil durum planlarının hazırlanmasını temin etmek için uygun tedbirler olacaktır.

Her yeni nükleer tesis için bu planlar, nükleer tesisin yetkili kurumun onayladığı bir düşük güç düzeyi üzerinde çalışmaya başlamasından önce hazırlanacak ve test edilecektir.

2. Her Akit Taraf bir nükleer tesisin çevresindeki bir radyolojik acil durumdan etkilenmeleri muhtemel komşu devletlerin yetkili otoritelerine ve kendi halkına acil durum planı uygulaması hakkında uygun bilgiler sağlamak için gerekli tedbirleri olacaktır.

3. Toprağında nükleer tesis bulunmayan fakat çevrede bulunan bir nükleer tesisdeki radyolojik acil durumdan etkilenme olasılığı olan Akit Taraflar, böyle bir acil durumda topraklarında yapılacak faaliyetleri kapsayan acil durum planları hazırlamak ve test etmek için uygun tedbirleri olacaktır.

(d) Tesislerin Güvenliği:

Madde - 17

Yer Seçimi

Her Akit Taraf:

(i) Bir nükleer tesisin güvenliğini, tesisin öngörülen ömrü süresince etkilemesi muhtemel yerle ilgili tüm faktörlerin değerlendirilmesi için,

(ii) Önerilen bir nükleer tesisin bireyler, toplum ve çevre üzerindeki muhtemel güvenlik etkisinin değerlendirilmesi için,

(iii) Nükleer tesis güvenliğinin kabul edilebilirliğini sürdürmeyi temin etmek için gerektiğinde (i) ve (ii)'de belirtilen bütün ilgili faktörlerin yeniden incelenmesi için,

(iv) Önerilen bir nükleer tesisin civarında bulunan tesislerden etkilenmeleri muhtemel komşu Akit Taraflarla müzakere ve bu tesisin Akit Tarafların toprakları üzerindeki muhtemel güvenlik etkilerinin değerlendirmelerini yapma inceleme imkanı vermek amacıyla istek üzerine bu Akit Taraflara gerekli bilgiyi sağlamak için uygun yöntemlerin tesis edilip yürütülmesini sağlayacak tedbirleri olacaktır.

Madde - 18

Tasarım ve İnşaat

Her Akit Taraf:

(i) Kazaların oluşumunu önlemek ve bunların radyolojik neticelerini hafifletmek amacıyla bir nükleer tesisin tasarımı ve inşaatında radyoaktif maddelerin yayılmasına karşı birkaç güvenilir korunma seviyesi ve metodu (derinliğine korunma veya kademeli korunma) temin etmek için,

(ii) Bir nükleer tesisin tasarımında ve inşaatında yer alan teknolojilerin tecrübeyle ispatlanmış veya test veya analiz yoluyla yeterli bulunmuş olması için,

(iii) Bir nükleer tesisin tasarımının insan faktörüne ve insan-makina arasındaki ilişkiye özel önem veren güvenilir, kararlı ve kolayca yönetilebilen bir işletmeye olanak sağlanması için uygun tedbirler olacaktır.

Madde - 19

İşletme

Her Akit Taraf:

(i) Bir nükleer tesisi işletmek için verilen ilk izin, tesisin inşa edilmiş durumunun tasarım ve güvenlik gerekleriyle tutarlı olduğunu gösteren uygun bir güvenlik analizine ve işletmeye alma programına dayandırılması,

(ii) Güvenlik analizlerinden, deneylerden ve işletme tecrübesinden çıkarılan işletme limitleri ve şartlarının, gerektiğinde emniyetli işletme sınırlarını tespit etmek için belirlenmesi ve düzeltilmesi,

(iii) Bir nükleer tesisin işletilmesi, bakımı, denetimi ve test edilmesinin onaylanmış yöntemlere uygun şekilde yapılması,

(iv) Önceden tahmin edilen işletme olaylarına ve kazalara cevap vermek üzere yöntemler saptanması,

(v) Güvenlikle ilgili bütün alanlarda gerekli mühendislik ve teknik desteğin tesisin ömrü boyunca sağlanması,

(vi) Güvenlik bakımından önemli olayların lisans sahibi tarafından Yetkili Kuruma zamanında bildirilmesi,

(vii) İşletme tecrübesini biriktirmek ve analiz etmek için programlar tesis edilmesi, elde edilen neticeler ve çıkarılan kararların incelenmesi ve mevcut mekanizmaların önemli tecrübeleri uluslararası kuruluşlar ve diğer işletme kuruluşları ve yetkili kurumlarla paylaşmak için kullanılması,

(viii) Bir nükleer tesisin işletilmesinden doğan radyoaktif atığın üretiminin hem aktivitesi hem de hacmi bakımından ilgili işlem için mümkün olan minimum seviyede tutulması ve işletmeyle direk ilgili olan kullanılmış yakıtın ve atığın tesisin bulunduğu yerde gerekli herhangi bir şekilde işlenmesi ve depolanmasında uygun şartların ve nihai depolamanın hesaba katılması için uygun tedbirler olacaktır.

BÖLÜM - 3

AKİT TARAFLARIN TOPLANTILARI

Madde - 20

Gözden Geçirme Toplantıları

1. Akit Taraflar, 22. Maddedeki usullere uygun olarak 5. Maddeye göre sunulan raporları gözden geçirmek amacıyla, (bundan sonra "gözden geçirme toplantıları" olarak bahsedilecek olan) toplantılar düzenleyeceklerdir.

2. 24. Maddedeki koşullara uygun olarak, Akit Taraf temsilcilerinden oluşan alt gruplar oluşturabilir ve bu alt gruplar inceleme toplantıları boyunca raporlardaki özel konuların incelenmesi amacıyla gerekli görülen zamanlarda görev yapabilirler.

3. Her Akit Taraf diğer Akit Taraflarca sunulan raporları tartışmak ve bu raporlara açıklama getirilmesini istemek için uygun bir olanağa sahip olacaktır.

Madde - 21

Takvim

1. Bu Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içinde Akit Taraflarca bir hazırlık toplantısı düzenlenecektir.

2. Hazırlık toplantısında Akit taraflar ilk gözden geçirme toplantısı için bir tarih tespit edeceklerdir. Bu inceleme toplantısı bu Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 30 aydan daha geç olmamak şartıyla mümkün olan en kısa zamanda yapılacaktır.

3. Akit taraflar her gözden geçirme toplantısında bir sonraki benzer toplantı için bir tarih saptayacaklardır. Gözden geçirme toplantılarının aralıkları 3 yıldan fazla olmaz.

Madde - 22

Usule İlişkin Düzenlemeler

1. 21. Maddeye göre yapılan hazırlık toplantısında Akit Taraflar usul kurallarını ve mali kuralları hazırlayacak ve oybirliğiyle kabul edeceklerdir. Akit taraflar aynı zamanda usul kurallarına uygun olarak özellikle;

- (i) 5. Maddeye göre sunulacak raporların şekli ve yapısıyla ilgili kılavuzlar,
- (ii) Raporların sunulması için bir tarih,
- (iii) Raporların incelenmesi için yöntem tespit edeceklerdir.

2. Gözden geçirme toplantılarında Akit Taraflar gerekirse yukarıdaki (i),(iii) alt paragraflarına uygun olarak tesis edilen düzenlemeleri inceler ve düzeltmeleri usul kurallarında başka türlü belirtilmedikçe oybirliğiyle kabul edebilirler.

Akit taraflar aynı şekilde Usul Kuralları ile Mali Kuralları oybirliğiyle değiştirebilirler:

Madde - 23

Olağanüstü Toplantılar

Akit Tarafların olağanüstü toplantısı:

(i) Eğer bir toplantıda bulunan ve oy kullanan Akit Tarafların çoğunluğuyla kabul edilmişse çekimserler de oy kullanmış sayılarak veya

(ii) Bir Akit Tarafın yazılı talebi halinde bu talebin Akit Taraflara bildirilmesinden ve 28. Maddede bahsedilen Sekreteryaya tarafından bu talebin Akit Tarafların çoğunluğu tarafından desteklendiğine dair tebligatı almasından itibaren 6 ay içinde yapılır.

Madde - 24

Katılım

1 Her Akit Taraf, Akit Tarafların toplantılarına katılacak ve bu toplantılarda bir delege ve gerekli olduğunda uzmanlar ve danışmanlar gibi vekillerle temsil edilecektir.

2. Akit Taraflar oybirliğiyle bu Sözleşmenin içerdiği konularda uzman olan herhangi bir devletlerarası kuruluşu herhangi bir toplantıya veya özel bir oturumuna gözlemci olarak katılmak üzere davet edebilirler. Gözlemcilerden 27. Madde şartlarını yazılı olarak önceden kabul etmeleri istenecektir.

Madde - 25

Özet Raporlar

Akit Taraflar bir toplantı sırasında tartışılan konuların ve varılan sonuçların yazıldığı bir belgeyi oybirliğiyle kabul edecekler ve kamuoyunun bilgisine sunacaklardır.

Madde - 26

Diller

Akit Tarafların toplantılarında konuşulacak diller usul kurallarında başka şekilde belirtilmedikçe Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca olacaktır.

2. Akit Taraflarca 5. Maddeye göre sunulan raporlar Akit Tarafın ulusal dilinde veya usul kurallarında belirlenmiş tek bir dilde hazırlanacaktır. Belirlenmiş dilden başka bir ulusal dilde rapor sunulması halinde raporun belirlenmiş dile çevirisi Akit Taraf tarafından sağlanacaktır.

3. 2. Paragrafın şartlarına rağmen, masrafları ödendiği takdirde toplantı dillerinden herhangi birinde sunulan raporun belirlenen dile çevrilmesi Sekreteryaya tarafından yapılacaktır.

Madde - 27

Gizlilik

1. Bu Sözleşmenin şartları Akit Tarafların bilgiyi açığa çıkmasına karşı korumak için, kendi yasalarına göre sahip oldukları haklarını ve yükümlülüklerini etkilemez. Bu Maddenin amaçları için "bilgi":

(i) Kişisel verileri,

(ii) Fikri mülkiyet hakları veya sınai veya ticari gizlilikle korunan bilgileri,

(iii)Ulusal güvenlikle veya nükleer malzeme veya nükleer tesislerin fiziksel korunması ile ilgili bilgileri içerir.

2. Bu Sözleşme çerçevesinde Akit Taraf I. paragrafta tanımlanan gizli bilgi sağlarsa, bu bilgi sadece temin edildiği amaç için kullanılacak ve gizliliğine dikkat edilecektir.

3. Her bir toplantıda Akit Tarafların raporları incelenmesi sırasındaki müzakerelerin içeriği gizli tutulacaktır.

Madde - 28

Sekreteryaya

1. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (Bundan sonra Ajans olarak bahsedilecektir) Akit Tarafların toplantıları için Sekreteryaya hizmetini sunar.

2. Sekreteryaya:

(i) Akit Tarafların toplantılarını düzenleyecek, hazırlayacak ve hizmet verecektir.

(ii) Bu Sözleşmenin şartlarına uygun olarak alınan veya hazırlanan bilgileri Akit Taraflara ileticektir.

(i) ve (ii) alt paragraflarda belirtilen işlevlerin yerine getirilmesinde Ajans tarafından yapılan harcamalar Ajansın olağan bütçesinde sağlanacaktır.

3. Akit Taraflar oybirliği ile Ajanstan Akit Taraf toplantılarında başka hizmetlerin sağlanmasını isteyebilir. Ajans bu hizmetleri programı ve bütçesi elverirse gerçekleştirir. Eğer bu mümkün değilse Ajans başka kaynaklardan gönüllü kaynak sağlarsa bu hizmetleri sağlayabilir.

BÖLÜM - 4

SON HÜKÜMLER VE DİĞER ŞARTLAR

Madde - 29

Anlaşmazlıkların çözümü

Bu Sözleşmenin yorumuyla veya uygulamasıyla ilgili olarak iki veya daha fazla Akit Taraf arasındaki bir anlaşmazlık durumunda Akit taraflar bu anlaşmazlığı çözmek amacı ile bir Akit taraflar toplantısı çerçevesinde görüşmede bulunurlar.

Madde - 30

İmza, Onay, Kabul Etme, Uygun Bulma, Katılma

1. Bu Sözleşme 20 Eylül 1994 tarihinden itibaren yürürlüğe girinceye kadar Ajansın Viyana'daki genel merkezinde bütün devletlerin imzasına açık tutulacaktır.

2. Bu Sözleşme imza atan devletlerin uygun bulma, kabul veya onayına tabidir.

3. Bu Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra tüm devletlerin katılımına açık olacaktır.

(i) Bu Sözleşme, bağımsız devletler tarafından yasal olarak oluşturulmuş ve bu Sözleşmenin kapsadığı konulardaki uluslararası anlaşmaları görüşme, değerlendirme ve uygulama yetkisinde olan, bir bütünleşme yapısındaki veya diğer yapıdaki bölgesel kuruluşların imza ve katılımına açıktır.

(ii) Yetkileri dahilindeki konularda bu tür kuruluşlar, kendileri adına uygun haklarını kullanacaklar ve bu Sözleşmenin taraf devletlere yüklediği sorumlulukları yerine getireceklerdir.

(iii) Bu tür kuruluşlar bu Sözleşmeye taraf olarak, Madde 34'te bahsedilen Saklayıcıya hangi devletlerin kendine üye olduğu ve bu Sözleşmenin hangi maddelerinin kendisine uygulanabileceğini ve bu maddelerle belirlenen alanlardaki yetkisinin boyutunu bildirecektir.

(iv) Böyle bir kuruluş üye devletlerinkinden ayrı olarak ek bir oy hakkına sahip değildir.

4. Onaylama, kabul etme, uygun bulma veya katılım belgeleri Saklayıcı tarafından saklanacaktır.

Madde - 31

Yürürlüğe Giriş

1. Bu Sözleşme reaktör korunda kritikok durumuna ulaşmış en az bir nükleer tesisi bulunan onyedü devletın belgelerini içermek üzere yirmikinci onaylama, kabul etme veya uygun bulma belgesinin Saklayıcıya teslim edildiği tarihten sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

2. 1. paragraftaki koşulları sağlamak için gerekli son belgelerin teslim edildiği tarihten sonra bu Sözleşmeyi onaylayan, kabul eden, uygun bulan veya katılan her bir devlet veya bütünleşme yapısındaki veya diğer yapıdaki bölgesel kuruluş için bu Sözleşme, bu devlet veya kuruluş tarafından uygun belgelerin Saklayıcıya teslim edilmesinden sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

Madde - 32

Sözleşmede Yapılacak Değişiklikler

1. Herhangi bir Akit Taraf bu Sözleşmede bir değişiklik teklif edebilir. Teklif edilen değişiklikler bir gözden geçirme toplantısında veya olağanüstü toplantıda değerlendirilir.

2. Teklif edilen değişikliğin metni ve nedeni Saklayıcıya verilecektir, o da teklifi vakit geçirmeden ve teklifin değerlendirmeye sunulacağı toplantıdan en az doksan gün önce Akit Taraflara bildirecektir. Bu teklif hakkında bildirilen yorumlar Saklayıcı tarafından Akit taraflara iletilecektir.

3. Akit Taraflar teklif edilen değişikliği değerlendirdikten sonra onu oybirliğiyle mi kabul edeceklerine veya oybirliği yoksa diplomatik bir konferansa mı sunacaklarına karar vereceklerdir. Teklif edilen değişikliği diplomatik bir konferansa sunma kararı oylama sırasında Akit Tarafların en az yarısının bulunduğu bir toplantıda Akit Tarafların oylarının üçte iki çoğunluğuyla alınacaktır. Oylamada çekimser kalanlar oy kullanmış sayılırlar.

4. Bu Sözleşmedeki değişiklikleri değerlendirip kabul edecek diplomatik konferans bu maddenin 3. paragrafına uygun olarak alınan karardan sonraki bir yıl içinde Saklayıcı tarafından düzenlenecektir. Diplomatik konferans değişikliklerin oybirliğiyle kabul edilmesi için her çabayı gösterecektir. Eğer bu mümkün olmazsa değişiklikler bütün Akit Tarafların üçte iki çoğunluğuyla kabul edilecektir.

5. 3. ve 4. paragraflarda belirttiği şekilde kabul edilen değişiklikler Akit Tarafların onaylama, kabul, uygun bulma veya teyit etmesine tabi olup bunları onaylayan, kabul eden, uygun bulan veya teyit eden Akit Taraflar için Saklayıcı, Akit Tarafların en az dörtte üçünden bu değişiklikleri kabul edip onaylamalarına dair belgeleri aldıktan sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir. Sonradan onaylayan bir Akit Taraf için bu değişiklikler bu Akit Tarafın değişiklikleri kabul edip onayladığına dair belgeleri Saklayıcıya teslim ettikten sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

Madde - 33

Fesih

1. Herhangi bir Akit Taraf Saklayıcıya gönderilen yazılı bildirimle bu Sözleşmeyi fesh edebilir.

2. Fesih yazılı ihbarın Saklayıcı tarafından alındığı tarihten bir yıl sonra veya bildiri içinde belirtilen daha sonraki bir tarihte geçerlilik kazanacaktır.

Madde - 34

Saklayıcı

1. Bu Sözleşmenin Saklayıcısı Ajansın Genel Direktörüdür.

Saklayıcı Akit Tarafları aşağıdaki konularda bilgilendirir:

(i) 30. Maddeye uygun olarak Sözleşmenin imza, Onaylama, kabul, uygun bulma veya katılım belgelerinin teslimi,

(ii) 31. Maddeye uygun olarak Sözleşmenin yürürlüğe giriş tarihi,

(iii) 32. Maddeye uygun olarak Sözleşmeyi fesih bildirimleri ve bunların tarihleri,

(iv) 32. Maddeye göre Akit taraflarca sunulan değişiklik teklifleri, ilgili diplomatik konferans veya Akit Taraflar toplantısında kabul edilen değişiklikler ve sözü geçen değişikliklerin yürürlüğe giriş tarihleri.

Madde - 35

Asıl Metinler

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri birbirinin aynı olan bu Sözleşmenin aslını Saklayıcı muhafaza edecektir ve onaylanmış kopyaları Akit taraflara gönderecektir.

